

In sarong en kabaai

Thérèse Hoven

bron

Thérèse Hoven, *In sarong en kabaai*. L.J. Veen, Amsterdam 1892

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/hove006insa01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

In sarong en kabaai.

Want die draag ik al, ofschoon ik pas drie weken onder de tropen ben! Wie had 't mij in Holland kunnen voorspellen, dat ik er mij zoo spoedig aan wennen zou? Ik, die in Europa een afschuw had van alles, wat naar *négligé* zweemde; ik, die jaren lang in het vormelijke Engeland heb gewoond, waar een dame liever een week lang in hare kamers zou blijven dan er zich buiten vertoonen *en peignoir!*

Enfin, niets is veranderlijker dan de mensch (of het weêr in ons gezegend kikkerlandje?).

Toch gaf ik mij niet over zonder slag of stoot. Acht dagen, zegge acht ochtenden, acht middagen en acht avonden hield ik het vol!

Als de andere dames in huis zich 'lekker maakten', om eens een echt-Indische uitdrukking te gebruiken, zat ik deftig in een nauwsluitende japon, of een enkelen keer, 's morgens heel vroeg in een neteldoeksche *matinée*.

Doch ge hadt de verwondering eens moeten zien van ieder, die mij zag! Zelfs heeren voorspelden mij, dat ik het mij wel spoedig zou afwennen, steeds zoo geharnast te zijn. (Dit was een bedekte toespeling op mijn corset.)

De dames zeiden niet veel, - trouwens Indische dames zeggen zelden veel, - doch keken mij meesmuilend aan.

Ik hield het dan acht dagen vol; toen vroeg ik zulk een pakje eens te leen, doch alleen voor de aardigheid, *pour la rareté du fait*.

Mijn gastvrouw voldeed met een triomfantelijken glimlach aan mijn verzoek en zond mij *Djahit*, hare lijfmeid en naaister, in de kamer.

Ik dacht eerst, dat de aldus genoemde baboe zoo heette, doch later vernam ik dat *Djahit* naaien beteekent; evenzoo wordt de keukenmeid *kokki* genoemd, en de tuinjongen *kebon* (tuin).

Ik verbeeldde mij gedurende een oogenblik, dat ik naar een gekostumeerd bal ging, en bezag mijn maskeradepak. 't Bestond uit een sarong, zijnde een wijde rok, zonder band of fatsoen. Men legt er met de hand een paar plooiën in en houdt het kleedingstuk vast met een band, *oedit* of *angkien* genaamd, die van Chineesche zijde is, met franje er aan, doch ook wel met de hand geknoopt wordt. Rood, crème en blauw zijn de lievelingskleuren; de slippen komen van onder de kabaai te voorschijn en hangen tot op de knie. De kabaai is een kort wijd jakje met rechten rug en van voren ook recht; aan den hals een weinig open, wordt zij dichtgemaakt met drie gouden speldjes, die met kettinkjes verbonden zijn; soms zijn ze van bloedkoralen of paarlen knopjes voorzien. Die, welke ik te leen kreeg, waren kleine, gouden roosjes met pareltjes in 't midden bij wijze van dauwdruppelen. 't Kleedingstuk zelf is van katoen of opengewerkte witte stof,

met kant en borduursel gegarneerd; gekleede kabaia prijken met tusschenzetsels van borduursel, kant of opengewerkte randjes van puntjes, zooals wij ettelijke jaren geleden als garneersel voor ondergoed gebruikten.

De meeste dames zijn heel nuffig op haar kabaia; 's morgens dragen ze eenvoudige, doch 's middags en 's avonds kunnen ze niet elegant genoeg wezen. De echt-Indische dames zijn bijna altijd in sarong en kabaai, en kleeden zich enkel in den vooravond van zes tot acht, en als ze uitgaan, ofschoon ze zich 's morgens ook wel in haar nationale kleeding op straat vertoonen. Als ze geen gasten hebben doen ze haar Europeesche japon weer vóór 't eten uit.

Meestal loopen ze ook op sloffen, zonder kousen; iets waaraan wij Hollandsche dames ons moeilijk zouden kunnen wennen, tenminste wat 't ontbreken der kousen betreft. Aan de sloffen raakt men wel gewoon, vooral als ze elegant zijn, b.v. van wit- of lichtblauw satijn met goud- of zilverdraad geborduurd en met vergulde hakjes.

Ik had mij dan met behulp van *Djahit* in een Indische herschepen en vond 't werkelijk nog zoo kwaad niet, te meer, daar het ondergoed tot een minimum is teruggebracht en men noch corset, noch rokken draagt, 't geen heerlijk luchtig is.

Nu moest ik mij vertoonen, en toen ik er niet goed aan durfde bekeken te worden, - want wij dragen de sarong en kabaai toch nooit zoo goed als de dames van 't land, - moedigde mijn camériste mij aan met de woorden: *saja tida maloe, njonja, bagoes* (niet verlegen zijn, Mevrouw, mooi). Ik ging dan naar de achtergalerij, waar ik behalve mijne gastvrouw en haar beide dochters nog een dame vond, insgelijks in sarong en kabaai ('t was elf uur 's morgens), die dadelijk op mij afkwam en mij

met een: ‘welkom, lieve nicht, op Batavia,’ begroette.

't Was de weduwe van een oom van mij, die jaren geleden naar Indië was gegaan en van wien wij alleen gehoord hadden bij gelegenheid van zijn huwelijk met een echte *half-caste* en wiens dood wij door de courant vernomen hadden.

Nu had zijn weduwe toevallig gehoord, dat ik in Indië was aangekomen, en kwam ze eens kennis maken. Ze was opgetogen - in zooverre dit woord op een kalme Indische is toe te passen - dat nicht al zóó thuis scheen in 't nieuwe vaderland en zelfs de nationale dracht al had aangenomen.

Nicht vond het jammer de illusie der goede vrouw te vernietigen, door te vertellen, dat het slechts voor de aardigheid was.

Ik nam mijn bezoeker eens goed op en moest bekennen, dat Darwin gelijk had met te beweren, dat de mensch van den aap afstamt.

Of mijn aangehuwde tante er, toen oom haar vroeg, aantrekkelijk uitzag, weet ik niet; maar nu was zij 't alles behalve.

Haar gelaatskleur deed mij aan *café noir* denken, haar mond aan den dag, waarop de eetkamer gedaan wordt en deze zonder meubelen is.

Haar oogen lagen diep in de kassen, haar vel was rimpelig, haar handen beenig, haar rug gebogen. Kortom, ze was *no beauty!*

In heur haar, dat ze in een *kondeh* had, - echt-Indischen dragen nooit een hoed, - prijkte een juweelen speld; ook droeg zij enkele ringen met juweelen.

Ik herinnerde mij ook, dat oom indertijd schreef, dat ‘zijn vrouw wèl geen teint had van melk en bloed, maar een flinken bruidschat meekreeg’.

Ofschoon ze niet veel zei, was ze toch zeer hartelijk en vroeg ze mij of ik haar wilde bezoeken.

‘Ik woon in de derde *guis* van den *goek* in ‘*Hang Soolan*,’ waarmee ze bedoelde dat ze in Gang Chaulan het derde huis van den hoek bewoonde. Het is een vreemde gewoonte van Indischen om altijd de *g* met de *h* te verwisselen, en ze schijnen 't onderscheid niet te hooren.

‘Dan krijg je ook een cadeautje van mij, ja? ik *haf* je nog niets voor je *guwelijk*,’ voegde ze er bij.

Veel lust had ik niet in de visite, doch de beleefdheid en een welbegrepen eigenbelang eischten, dat ik er ging om haar bezoek te reciproceeren en mijn *guwelijkscadeautje* te halen.

Ik ging er dus op een ochtend heen, - de ziel wist van geen avondvisites, - en vond haar druk bezig met 't bereiden van de rijsttafel. Kokki was ziek, ze had koorts, en nu had tante haar maar gemedicineerd, zooals 't hier de gewoonte is, en haar met een lepeltje quinine naar huis gestuurd. Tante stond dus in de keuken, op bloote voeten liefst, en gaf orders aan twee of drie baboes. De een stampte Spaansche peper, een ander bakte uien, terwijl een derde, stukken maïs stoofde. Een pan stond op een komfoor met houtskolen en de baboe zat er bij gehurkt en waaide met een vlaggetje van matwerk, ten einde 't vuur aan te houden.

Zoodra ik kwam, ging tante met mij mede, en toen ik gezeten was, haalde zij 't cadeautje. Daar ik gehoord had, dat zij voor een der rijkste nonna's van Batavia doorging, stelde ik er mij nog al veel van voor; doch hoe was ik teleurgesteld toen ze voor mijn verbaasde blikken vier sarongs van de bontste kleuren uitstalde.

‘Dat is zeker een presentje van nog geen tien gulden,’

dacht ik, doch ik mompelde natuurlijk eene dankbetuiging en maakte 't niet lang.

Was ik bij 't zien der sarongs verwonderd, nog meer was ik het, toen ik met mijn vrachtje thuisgekomen, hoorde, dat 't wel degelijk een kostbaar geschenk was; want dat die sarongs echte Pekalongansche en Palembangsche waren, en niet minder dan 100 gld. per stuk kostten! Nu, dan had ik voor 400 gld. iets veel mooiers kunnen hebben; doch men mag een gegeven paard enz. Doch wat nu met die prachtstukken te doen? Eerst wilde ik er 't een of ander mee drapeeren, maar dat vond ik toch wel zonde. Toen besloot ik maar er kabaia bij te maken en ze te dragen. En zoo komt het, dat ik in sarong en kabaai loop, en dat was 't gevolg mijner verkleedpartij; want had ik tante's hart niet gestolen door op zijn Indisch te verschijnen, dan had zij mij niet zoo mooi bedacht!

Uit Atjeh.

Brieven van een jonge vrouw aan haar moeder in Holland.

Hôtel de l'Europe Kotta-Radjah 2 Maart 189...

Liefste Moeder.

Schrik nu als het u belieft niet, als u een brief van mij uit Atjeh ontvangt en stel het u niet erger voor dan het is.

In verbeelding ziet u ons natuurlijk omringd door een woeste horde Atjehers, tegen wie Henri zich verdedigt met het zwaard in de hand, terwijl ik, wit van angst, mijn eenen arm om ons ventje heb geslagen en met den anderen een geweer of dolk of zoo iets, omvat.

In werkelijkheid echter is 't heel anders, wij zitten rus-

tig in de voorgalerij van het hôte!l, Henri is bezig met een stuk bamboe voor Wim in een proppenschieteer te veranderen, ik schrijf (dat merkt u), en Wim kijkt met alle aandacht naar zijn heer Papa.

Niets geeft ons 't idee, dat wij in een vijandig land zijn en ik ben niet angstig, en dat zal ook niet zijn, zoolang Henri bij mij is.

Na u, hoop ik, aldus gerust gesteld te hebben, vervolg ik mijn reisverhaal.

Mijn laatsten brief sloot ik, ongeveer acht dagen geleden op de 'Merapi' af, weinig denkende, dat mijn volgende uit Atjeh zou zijn.

Verbeeld u, dat de jongelui aan boord bij wijze van een grapje, een brief geschreven hadden aan mijn man inhoudende zijn benoeming tot eersten militaire-apotheker te Kotta-Radjah. Dit besluit was behoorlijk door den leger-commandant geteekend.

In een begeleidend schrijven van zijn adjudant stond, dat zijn vrouw (ik dus) met de boot door moest naar Batavia, om de jongelui's tafel te blijven presideeren. Naar ik meen, schreef ik u den vorigen keer reeds, dat ik op vriendelijk verzoek van eenige zee-officieren en ambtenaren dien eervollen post op mij had genomen.

Henri, die uitstekend met de jongelui omging, en voor een kapitein wel wat te goedig is, had er veel schik in en animeerde mij sterk van het aan te nemen, ofschoon ik er eerst niet veel lust in had, daar ik mij niet gaarne op den voorgrond zet.

Doch om op den bewusten brief terug te komen, natuurlijk gingen wij dadelijk op het grapje in en verzekerde ik plechtig den presidents zetel niet te zullen verlaten vóór en aler de 'Merapi' in de haven van Tandjong Priok zou zijn geërriveerd.

Intusschen kwamen wij te Oleh-leh, een der kustplaatsen van Atjeh. Terstond kwam er een sloep van een oorlogschip naar ons toe, om de brieven te halen, waarvoor wij eigenlijk gekomen waren, om ze af te geven, bedoel ik.

Zooals gewoonlijk, als er iets te zien is aan boord, bogen wij ons allen over de verschansing om naar 't bootje en de daarinzittenden te kijken. U kunt u begrijpen, hoe aangenaam wij verrast werden, toen wij onzen ouden vriend uit Utrecht, Dr. van der Meulen de smalle scheepstrap zagen opklimmen. Na den kapitein vluchtig begroet te hebben, kwam hij dadelijk naar Henri en mij, vond Wim een ‘aardig jong’ (de uitdrukking is van hem) en vertelde ons, dat Henri aangehouden zou worden, daar de eerste militaire-apotheker te Kotta-Radjah, wegens ziekte naar Europa moest en Henri in zijn plaats moest treden.

‘Nu ja,’ zei Henri vroolijk, meenende, dat hij ook al van de grap wist, ‘en Annie blijft aan boord’ als presidente van de jongelui's tafel.

‘Neen,’ antwoordde van der Meulen, blijkbaar verwonderd, ‘mevrouw kan met u meegaan. Kapitein Hoogenaar was niet getrouwd, doch de voor u bestemde gouvernements-woning is groot genoeg.’

‘Och! loop heen,’ hernam Henri, meer kernachtig dan beleefd.

Dokter van der Meulen betuigde ons nu, dat hij in volle ernst was en toen de Hofmeester Henri in 't zelfde oogenblik een dienstbrief kwam brengen, waarin zijn plaatsing stonden, moesten wij de jobstijding wel gelooven.

Wij moesten de mailboot, waarop wij ons al zoo thuis gevoelden, verlaten en dat bijna onmiddellijk.

Brommen hielp niet, het eenige, wat er op zat, was om dadelijk aan 't pakken van onze hutbagage te gaan.

Wij gingen dus maar naar beneden en onwillekeurig welden er een paar groote tranen in mijn tooveroogen (zooals mijn man ze noemt.)

Ofschoon ik mij afwendde, zag Henri ze toch en mij in zijn armen drukkende, fluisterde hij:

‘Kom, kom Annie, wees nu flink, ge hebt me toch beloofd een soldatenwijfje te zijn. We zullen in Atjeh ook wel gelukkig wezen, het klimaat is er heerlijk koel en dat is goed voor onzen kleinen Wim.’

Hij trachtte vroolijk te zijn, doch 't ging niet van harte en ik merkte wel, dat hem deze plaatsing ook erg tegenviel.

Veel tijd tot nadenken of treuren hadden wij niet, want nauwelijks was ik begonnen om mijn boeltje zoowat bij elkander te zoeken, of Sarina, mijn baboe, kwam mij vertellen, dat ze niet meeinging naar Atjeh, het speet haar wel, want - voegde ze er bij - hield veel van *njo*, zooals ze Wim noemde:

Ik verliefd op jongenheer.

‘*Saja perliap sama njo.*’

Nu dat laatste had ze gerust thuis kunnen laten, die zwarte meid!

Ik weet zelf nog niet, hoe wij in zulk een korten tijd klaar kwamen.

Eerst pakken, toen naar de andere koffers uitkijken, waarvan eenige in 't ruim waren, waar het goed voor de reis bewaard wordt en eenige bij de bagage voor Batavia.

Onder de hand moesten wij van iedereen afscheid nemen en op Wim passen, want die vervelende baboe stak geen hand meer uit. Ze zat maar in een hoek gehurkt te huilen en riep aldoor:

Heusch mevrouw, enz.

‘*Betoel njonja saja perliep sama njo.*’ Anders was iedereen even lief en gediensig. Zelfs de dikke Mevrouw van Leeuwen, die wij, van wege haar waggelgang, de rotgans hadden bestempeld en die wij altijd voor den gek hadden gehouden, hielp trouw met pakken.

Ten minste ze kwam in onze hut in sarong en kabaai en met een waaijer in de hand en legde allerlei kleedingstukken op de bedden of op den grond, terwijl ze het zich heel druk maakte en telkens zei: ‘Wacht maar kind, ik zal je wel helpen.’

Onder de hand gaf zij mij ook allerlei raadgevingen en terwijl zij boven op een koffer zat en ik dien dichtmaakte, vertelde zij mij nog eens precies, hoe zij klappertaart maakte, er tevens bijvoegende, dat ze bijna zeker was, dat ik er in Atjeh de ingrediënten niet voor zou kunnen krijgen. Ook verzocht ze mij haar te schrijven en betuigde ze haar leedwezen, dat wij van elkander gingen: ‘Wij altijd zoo goede vriendinnen, ja? Ik jou zoo zal mis. Wacht, ik jou heef een stel mooie Padangsche Kabaia-knoopjes, dan jij heb een souveniertje van mij, ja?’

En meteen snelde ze, zoo gauw als haar corpulentie haar toeliet, weg, om het ‘souveniertje’ voor mij te halen.

Ik was er werkelijk verlegen mee, want ik had 't niet aan haar verdiend.

Moraal: - ‘lach nooit dikke, Indische dames uit, dan behoef-je je later niet te schamen, als ze je een cadeautje geven.’

Eindelijk waren we klaar en begon de overscheping naar het kleine bootje. De kapitein van de ‘Merapi’ bracht ons zelf naar den wal, hetgeen bijzonder aardig van hem was.

Toen wij goed en wel in de stoomsloep gezeten waren, begon Wim op eens erg te huilen en strekte zijn armpjes naar de boot uit, terwijl hij, tusschen 't snikken in: 'Sarina' riep.

Om mij aan 't lachen te maken vroeg Henri, of hij ook '*perliep*' op haar was.

Wim liet er zich niet over uit, doch ik zeide hem, dat hij zich nu maar met Mama moest vergenoegen.

Dat ontbrak er nog maar aan, dat mijn zoon zijn hart verloor aan een Inlandsche vrouw.

De overtocht was afschuwelijk, daar er veel branding was en het bootje vreeselijk slingerde.

Uitgeput van vermoeienis, zeeziekte en warmte, kwamen wij ten lange leste aan land. Het was toen ongeveer half twaalf, dus zond het lieve, Indische zonnetje ons zijn stralen loodrecht naar beneden.

De landingplaats is vrij slecht te Kotta-Radjah en het was niet zonder gevaar, dat wij uit onze kleine boot op het ijzeren hoofd stapten, dat ver in zee is uitgebouwd.

Henri ging 't eerst aan wal met de blikken doos, waarin zijn papieren en geldswaarden zich bevonden, toen wilde ik met Wim volgen, doch de kapitein nam hem mij af, zette hem neer en wilde mij toen helpen.

Op eens echter kwam er een groote golf aan, die de sloep bijna deed kantelen en een heel eind ver in zee dreef.

Ik zat er alleen in met Dr. van der Meulen en een paar matrozen en ik kan u verzekeren, dat ik mij alles behalve op mijn gemak voelde.

Man en zoon stonden op den vasten grond en ik dreef op de wijde baren.

Gelukkig echter lieten onze Jantjes zich niet door de groote golven intimideeren en met een paar krachtige slagen, roeiden zij ons weer naar den wal.

Van der Meulen hielp mij uitstijgen en weldra liep ik gëarmd met Henri naar het kleine station, waar wij bijna een half uur moesten wachten, vóór er een trein naar Kotta-Radjah reed.

Het trajekt duurde niet lang, hoogstens een kwartier. Bij aankomst gingen wij natuurlijk dadelijk naar het hôtél.

De dokter was als een engel voor ons, hij had zelfs van uit Oleh-leh zijn vrouw per telegraaf van onze komst verwittigd, zoodat ze ons in 't hôtél afwachtte.

Daar ik in dien kleinen tocht in de sloep meer last van zeeziekte had gehad dan gedurende den geheelen overtocht van Marseille naar Atjeh - en ik bovendien hoofdpijn had, raadde zij mij aan, om terstond naar bed te gaan.

Zij zorgde voor Wim en had voor mij een schoone sarong en kabaai meegebracht, alsook een flesch Eau-de-Cologne en een stuk lekkere zeep.

Neen, waarlijk moesje, u hadt niet beter voor mij kunnen zorgen en ik liet mij alles maar welgevallen. Henri moest intusschen voor de bagage zorgen en zich aanmelden bij zijn commandant.

Eindelijk kwam hij in onze kamer en vroeg mij, hoe ik 't had.

Nu, dat was maar zoo, zoo. Slapen kon ik niet, ten eerste was het er vreeselijk warm en benauwd en dan was onze kleine vent erg lastig.

Er stond een bedje voor hem in de kamer, doch - zoodra hij er in lag, was hij vreeselijk geschrikt op het zien van een grooten kakkerlak, die fideel over zijn kussen wandelde.

Hij begon erg te schreien en was niet tot bedaren te brengen.

De omgeving, waarin wij ons bevonden, was hoogst primitief, zelfs armoedig.

De *klamboe* zag goor en was overal gelapt, de muren waren gewoon van hout met een laagje kalk er over gesmeerd, er lag niet eens een kleed op den grond, niets als een oude mat, die op enkele plaatsen den naakten vloer deed zien.

De meubelen waren oud en leelijk en bestonden uit een kleine washtafel met een gebroken waschstel, een vrij groote kast, een tafel en een paar stoelen.

Verder was er niets in de kamer als een schut van verschoten rood damast, het zag er zoo ongezellig mogelijk uit en toen mevrouw van der Meulen vertrokken was, kreeg ik een verschrikkelijk verlaten gevoel, eigenlijk een soort van heimwee. Voor het eerst speet het mij, er in toegestemd te hebben, dat Henri om overplaatsing naar hier verzocht. Wel is waar, viel het ons moeielijk om in Holland zonder fortuin onzen stand op te houden, maar wij kwamen er toch.

En wat was ons eenvoudig bovenhuis op de Oude Gracht toch vriendelijk en, in vergelijking van de hôtélkamer, waar ik mij nu in bevond, weelderig ingericht.

En dan 't voorrecht, om als er eens iets was, dat mij hinderde, er mee naar u te kunnen loopen. O! moeder, wat miste ik u, toen ik daar zoo droevig lag te schreien in dat vreemde bed. Te vergeefs poogde ik mij te herstellen, toen Henri binnen kwam; ik deed mijzelve geweld aan, om mijn tranen in te houden, doch hij zag, hoe 't met mij gesteld was aan mijn roode oogen en hij hoorde 't aan mijn schorre stem.

Hij zeide er echter niets van, doch ging kalm op den rand van mijn bed zitten en liet mij stil uitweenen. Wat is hij toch goed!

Langzamerhand begon hij mij te troosten, door mij te vertellen van het groote huis, dat wij zouden krijgen, en den mooien tuin met tropische gewassen en bloemen en hij spiegelde mij voor, hoe gezellig mijn leven zou wezen, als ik maar eenmaal kennis had gemaakt met de andere officiersvrouwen. Hij had al werk gemaakt van een baboe en was zoo lief en hartelijk mogelijk. Toen ik gekalmeerd was, liet hij mij een beelderigen bouquet rozen zien, welken hij van den directeur van het hospitaal gekregen had. Aardig, niet waar?

Juist ging de bel voor de rijsttafel en met moeite haalde ik Henri over, om er aan deel te nemen. De arme man zag er zoo afgemat uit, dat hij wel wat mocht hebben en ik was zeker, dat een goed maal hem zou opknappen.

Hij wilde mij echter niet verlaten, voor hij voor Wim en mij gezorgd had, hij riep dus een baboe en weldra kwam zij terug met een blad vól met allerlei schotels van de rijsttafel en wat vruchten op water, die mijn beste man apart voor mij had besteld.

Ik gebruikte ze met smaak en mijn lief, klein ventje at een heel bord met rijst en gehakt en ging toen zoet slapen.

Daar mijn kamer uitkwam op de achtergalarij of eetkamer, had ik niets beters te doen dan te luisteren naar de gesprekken der aanzittenden.

Ik vond dit veiliger voor mij dan mijn eigen gedachten, maar, o! moeder, wat ergerde ik mij. U kunt u niet voorstellen, welke rare onderwerpen daar behandeld werden. Ik ben nu toch al over de drie jaar getrouwd en geen kind meer, doch ik verzeker u, dat ik er van bloosde en dat ik mij schaamde om zulke dingen te hooren.

Ook voor Henri vond ik het minder prettig, want ik ben zeker, dat de conversatie niets in zijn smaak viel.

Het verwonderde mij dus erg, toen ik hem op eens hoorde lachen om een ui, die meer dan plat was.

Ik ken zijn lach uit duizende en hoe gaarne ik dien anders ook hoorde, nu klonk hij mij als een wanklank in de ooren.

Gelukkig echter mengde hij zich slechts zelden in 't gesprek. Zou hij 't uit kieschheid voor mij gelaten hebben? mogelijk wel, want ik heb hem, zoolang ik hem ken, nog nooit een onvertogen woord hooren zeggen. Aan boord, had ik ook wel eens gemerkt, dat jongelui wel eens na tafel gekheid stonden te maken onder elkander of met den kapitein en dan plotseling ophielden, als ik, of een andere dame aankwam. Zulke taal had ik echter nooit gehoord en toen Henri eindelijk weer bij mij kwam, gaf ik aan mijn ergernis en verontwaardiging lucht.

Hij lachte er echter om, zeggende: 'Och! dat moet je je niet zoo aantrekken, de officieren hadden een fuifje onder elkaâr, dan wordt er al licht een extra-glaasje gedronken en dan wil men wel eens wat opgewonden zijn, en nu ga ik ook wat slapen, want ik verzeke-je, dat ik moe ben.'

't Duurde dan ook niet lang, of wij lagen beiden in zoete rust. Te vijf uur ongeveer wekte Henri mij met een zoen: 'Kom, vrouwke, opstaan, zulle?' zeide hij en daar ik nu geheel hersteld was, trok ik snel een sarong en kabaai aan en ging ik met hem mee naar de badkamer. *Mandie*-kamer, zooals ze hier zeggen.

Aan boord hadden we alleen zout water gehad, om ons in te baden, en als ik er wel eens over geklaagd had, dan vertelde Henri mij altijd, hoe heerlijk het zou wezen, om in Indië een grooten steenen kuip vol zoet water te hebben.

Hoe geducht viel het mij dus tegen, toen hij mij een

klein, donker hokje, boven het water gebouwd, aanwees, als zijnde de badkamer.

Hij deed de deur voor mij open en keerde toen terug naar Wim, dien wij niet zoolang alleen durfden laten.

Toen ik er pas inkwam, zag ik heelemaal niets, langzamerhand begon ik 't een en ander te onderscheiden. In een hoek stond een groot vat met water en daarnaast een bankje met drie pooten en een klein plankje voor 't zeepbakje, verder waren er alleen nog maar een paar spijkers in den muur, waaraan men zijn goed en handdoeken kon ophangen. Hoe weinig geleek dit benauwde hokje op de heerlijke voorstelling, welk ik mij van een Indische badkamer had gemaakt.

Het water was echter heerlijk koel en terwijl ik het in stroomen over mij liet vallen uit een blikken emmertje, dat er voor bestemd was, kreeg ik een behagelijk gevoel over mij en moest ik bekennen, dat het mij erg opgefrist had.

Toen ik weer in onze kamer kwam, was Wim wakker en hij zag er zoo snoezig uit met zijn gultige, blauwe oogen en frissche roode wangen, dat ik de verzoeking niet kon weerstaan van even met hem te stoeien, iets, dat men in Indië niet ongestraft doet, daar men er dadelijk warm en verhit door wordt.

Aan boord had iedereen mij verteld, dat zoowel volwassenen als kinderen in Indië dadelijk hun kleur verliezen en dat iedereen er even bleek ziet. Nu, dat heb ik wel gemerkt aan de weinige menschen, met wie ik tot nu toe in aanraking ben geweest, maar dat ik bij mijn ventje de rozen van zijn koontjes zal zien verbleeken, wil ik er nog niet goed bij mij in. Henri beweert echter, dat het een natuurlijk gevolg van het klimaat is en dat niemand er aan ontsnapt.

Juist, toen ik mij kleeden ging, kwam mevrouw van der Meulen. Ze had zich niet eens aan laten dienen, ze had Henri in de gang ontmoet, zoodat ze wist, dat ze zich gerust in onze kamer kon wagen, ze kwam dan ook zoo maar binnen.

Ik geneerde mij erg, omdat ik nog niet '*visible*' was, doch zij lachte er om, en verzekerde mij, dat men in de Oost zoo stijf niet was.

Zij was dan ook alles behalve stijf en maakte zich geheel thuis, ze pakte mijn koffers uit, na eerst de huishoudster van den hôtelhouden te hebben geroepen, om haar te helpen.

Terwijl ik Wim en mij zelve aankleedde, praatte zij vroolijk en opgewekt met mij.

Eigenlijk is ze een echte *nonna*, d.w.z., een hier geborene, wier ouders ook Indisch zijn, doch in haar manieren is ze zeer beschaafd.

Alleen is ze wat donker en praat ze wat vreemd.

Ik was eigenlijk zoowat begonnen over 't een en ander te klagen, doch hield in eens op, meenende, dat dit minder beleefd tegenover haar was, waarop zij mij in de rede viel en schertsend zeide:

'Och! wat, u behoeft niet beschaamd zijn, ik Kotta-Radjah niet gemaakt, waar u toch praten van.'

Ze lijkt mij een zeer goedge vrouw, van der Meulen had haar in Batavia leeren kennen, en daar hij op 't punt was, van naar Atjeh te worden geplaatst, waren ze maar dadelijk getrouwd. Ofschoon dit meer dan een jaar geleden is, heeft de ooievaar haar nog geen zoet geheimpje ingefluisterd.

Naar aanleiding daarvan zeide ze: 'Zoo jammer, ja? Ik die kleintjes zoo aardig vind, zeg altijd van der Meulen, wou zoo graag een kindje hebben, maar 't helpt niet.'

Zij maakte zeer haar excuses, dat ze ons niet te logeeger kon vragen, verbeeld u, alsof ik dat verwacht had? Bij haar eten moesten we in elk geval: ‘en als u morgen bij mij komt, ik u zal leeren rijsttafel maken, ja? Gier kan-je niet zoo lekkere dingen krijgen, maar ik laat komen uit Batavia, alles zoo heerlijk, ja? Goudt uw man van rijsttafel? Van der Meulen goudt zoo veel van.’

Eigenlijk kan ik u niet weergeven, hoe ze sprak, daar het voornamelijk in 't leggen van den klemtoon was, dat ze fouten maakte, en dan ook in 't verwisselen van de *h* met de *g*.

Toch amuseerde zij mij; toen ik klaar was, dronken wij een kopje thee en daarna gingen wij een eindje wandelen.

Voor het huis hadden we een mooi gezicht, waar ik bij onze aankomst niet zoo op gelet had.

Links stroomde de Atjeh-rivier vlak langs het erf, recht voor ons uit, zagen wij den Goudberg, eigenlijk een spitse rots, die geheel begroeid is.

Vlak bij het hôtel is een brug over de rivier gelegd, waarvan druk gebruik wordt gemaakt door soldaten, Chineezen, Inlanders enz.

Rechts is een breede rijweg van grint met de societeit aan den overkant.

Iets verder, te midden van een groot grasveld staat de ‘Missigit,’ dat is de Mahomedaansche kerk, welke het gouvernement er voor de Atjehers liet zetten. Erg lief, vindt u niet?

Het is werkelijk een mooi gebouw in Moorschen stijl met een koepeldak.

Daar achter is de *passar* of Inlandsche markt, waar de bruintjes en zwartjes door elkander krioelen als mieren.

Terwijl wij zoo voor het hôtel het een en ander van uit de verte bewonderden, kwam de hôtelhouder zich aan

ons of liever aan mij voorstellen, Henri kende hem reeds.

Hij is een Duitscher en spreekt afschuwelijk Hollandsch, ofschoon hij al meer dan twintig jaar in Atjeh woont. Hij was echter zeer voorkomend en betuigde mij zijn leedwezen, dat ik de eenige dame in 't hôtel was.

Ook betreurde hij het ongetrouwd te zijn, daar in 't tegenovergestelde geval, zijn vrouw mij van dienst had kunnen zijn.

Zijn huishoudster zou echter bereid zijn, om mij in alles te helpen, ik moest mij maar niet geneeren en gerust over haar beschikken.

Ik had waarlijk niet gedacht in een land van halve wilden zulk een netten man aan te treffen.

Na hem voor zijn vriendelijkheid bedankt te hebben, liepen wij een eindje den weg op; wij kwamen verscheiden dames en veel militairen tegen. Daar het al donker begon te worden bleven wij niet lang uit.

Tegen half acht reden wij per *dos-à-dos* naar de van der Meulens, die ons zoo hartelijk mogelijk ontvingen. Ze wonen in een net huis naast 't hospitaal, en het ziet er bij hen heel anders uit dan in 't hôtel, daar er overal mooie matten en gordijnen zijn. Het eten was heel smakelijk en wij vonden het een genot, om weer eens aan een kleine tafel met een paar menschen te zitten.

Dat alles is gisteren gebeurd, veel meer kan ik u dus met schrijven, trouwens het is welletjes, zooals Henri zegt.

Wij maken het gelukkig alle drie best, Wim zendt u kusjes, Henri vele groeten en ik omhels u innig. Steeds

Uwe U liefhebbende dochter

ANNIE.

Hôtel de l'Europe Kotta-Radjah 11 Maart 189...

Liefste Moeder.

Wij zijn nu zoowat een week hier en ik heb u dus heel wat te vertellen, wij zijn waarlijk nog al tevreden en het valt ons erg mee. Zoodra wij een eigen huis hebben, zal 't nog beter gaan.

Wat mij het meest tegenvalt, is de toon of liever de verhouding tusschen de dames hier.

Geen dag gaat er voorbij, of de een of ander komt mij iets vertellen van een harer kennissen en veel goeds is 't gewoonlijk niet.

Daar iedereen zoo wat een beurt kreeg, is 't voor mij moeielijk om te kunnen oordeelen, ze zullen toch niet allen intrigeeren en jokken.

Henri gaf mij den raad om met allen vriendelijk, doch met niemand intiem te zijn en dat is zeker wel 't beste in zulk een kleine kolonie als het hier is.

Met mevrouw van der Meulen maak ik echter een uitzondering, zij is steeds zoo lief voor mij en ik geloof ook, ze anders is.

Een der dames hier, een echte nonna en de vrouw van een tweeden luitenant, is een vreeselijke kwaadspreekster en laat niemand met rust.

Zoodra ze bij mij kwam, zei ze tot mij: 'Ik heb hegoor (voor gehoord) ja? dat moeder van der Meulen zoo gartelijk voor jou is, je moet niet helooven, zij zoo valsch, ik vertrouw gaar niet. Zij altijd zoo aardig voor iedereen, praat nooit een beetje kwaad. Flauw, ja? Heeft zeker achter den mouw.'

Hoe vindt u nu zulk een redeneering?

Ik ben hier natuurlijk te kort, om te weten, wat er van al die praatjes aan is.

Zoo vertelt men, dat de Generaalsche (dat is de vrouw van den Generaal) wat te veel heeft in te brengen en het vaak gebeurt, dat officieren overgeplaatst worden, alleen omdat zij òf hun echtgenooten niet in haar smaak vallen.

Ik voor mij vind het nog al gevaarlijk, om zulke dingen te verspreiden, doch daarin schijnen de dames hier niets te vinden. Ze vertellen soms de intiemste aangelegenheden en geneeren zich niet over zaken te spreken, waar men in Holland niet aan denken zou.

Wat mij ook opvalt, is dat als er over de vrouwen gesproken wordt, de rang der mannen er altijd bij wordt gemeld.

Het lijkt wel of wij ook in dienst zijn en allen rang en ancienniteit hebben.

Dat dit over en weer praten dikwijls aanleiding geeft tot onaangenaamheden, is licht te begrijpen en dan gebeurt het niet zelden, dat de heeren er in betrokken worden.

Henri vertelde mij een paar dagen geleden, toen wij er over spraken, dat de dienst er vaak onder lijdt dat de promotie of achteruitzetting van den man dikwijls minder afhangt van zijn eigen positieve of negatieve capaciteiten dan van de meerdere of mindere slimheid der vrouwen.

Het is hier ook: '*cherchez la femme.*'

En nu ga ik u wat van onze baboe vertellen, want sedert een dag of zes hebben wij er een en wel een echte zwarte, die: '*Timah*' d.w.z. '*tin*' heet. Ze hadden haar eerder chocolaad kunnen noemen, dat zou meer *ad rem* zijn geweest.

Het is een echt monster met roodachtig, zwarte tanden van het *sirih*-kauwen en een mond, die bijna van haar eene oor naar het andere loopt.

Toch schijnt ze vrij goed te zijn en ze zorgt flink voor onzen kleinen vent, die er heerlijk uitziet, al beginnen zijn wangen ook wel een klein tikje te verkleuren.

Doch om op Timah terug te komen, ze is getrouwd moet u weten en haar man, die sedert een jaar hier is, bekleedt den eervollen post van kettingjongen, dat is zooveel als galeislaaf.

Daar hij echter goed oppast, en zich uitstekend gedraagt, is hij tot mandoer of opzichter over zijn makkers aangesteld en geniet hij meer vrijheid dan zij.

Henri zegt, dat zoodra wij een huis hebben, hij 's nachts in een der bediendenkamers mag slapen.

In het eerst wilde ik er niet van hooren, dat zulk een gevangenis-boef op ons erf zou komen, doch Henri, die de zaak onderzocht, stelde mij gerust en zeide, dat hij vijf jaar dwang-arbeid kreeg, omdat hij betrokken was in een opium-geschiedenis en dat het nog de vraag was, of hij werkelijk schuld had. De Chineesche smokkelaars toch zijn zoo slim, dat ze heel dikwijls vrij komen, door inlanders om te koopen. Ze geven dan zoo'n man een flinke belooning en hij ondergaat de straf voor hen. Timah's man nu schijnt zich ook zoo te hebben laten omkoopen.

In de acht dagen, dat ik hier ben, heb ik zoowat alles van Kotta-Radjah gezien.

De Kraton, dat is het fort, waar de Sultan vroeger inwoonde, bestaat uit een groote, vierkante ruimte, omgeven door een hoogen, steenen muur, met tal van schietgaten en openingen, waardoor kanonnen hun brutale monden steken. Binnen dezen muur zijn de woonhuizen met bijgebouwen.

Dwars door den Kraton heen loopt een klein riviertje, dat zich een minuut of tien verder in de Atjeh-rivier stort.

Vlak bij den Kraton, staat de oude Missigit. Bij de eerste expeditie der Hollanders namen ze dit gebouw, meenende dat het de Kraton was. De eigenlijke Kraton was zóódanig door dicht geboomte omgeven, dat ze er niets van konden zien.

Eerst bij de tweede expeditie werd de Kraton ontdekt en bemeesterd; nu zijn er geen sporen meer van boomen, of planten, daar de Hollanders alles hebben laten omkappen.

Wat zullen daar een slangen en spinnen uit gekropen zijn! 't Is om van te griezelen.

Nu woont de Gouverneur van Atjeh binnen den Kratonmuur in een fraai houten huis. Alle huizen zijn hier van hout, behalve de gevangenis, die van steen is.

In het huis van den Gouverneur, die den rang van Generaal heeft (maar daarom toch geen Gouverneur-Generaal is), is een groote receptiezaal, die van voren geheel open is.

Daar worden de officieren en notabelen ontvangen, als er receptie is, hetgeen elken Woensdag plaats heeft. Daar kunnen de Atjehsche hoofden ook hun opwachting maken bij den Gouverneur. Behalve tal van officieren, wonen er nog een paar duizend soldaten in den Kraton, u kunt dus nagaan, hoe uitgestrekt hij is.

Er omheen zijn eenige wijken, waar ook nog officieren wonen en verder een Chineesche, een Maleische en een Atjesche kampong, het hospitaal, eenige kazernes, de societeit en eenige andere gebouwen, benevens de toko's of winkels en de woningen van eenige particulieren, daar hebt u nu geheel Kotta-Radjah.

In een der wijken, Nessoë genaamd, krijgen wij een huis.

Nessoe beteekent grasveld, er is dan ook een groot veld, waar omheen officierswoningen zijn gebouwd, ten minste aan drie kanten, de vierde grenst aan den Kraton-muur.

Voor de meeste huizen is een aardig lapje grond, toch staan ze vrij dicht bij elkander.

Voor de gezondheid zijn ze op steenen palen gebouwd, zoodat ze één Meter van den grond staan.

Boomen ziet men hier haast niet, alleen wat palmen; de Hollanders hebben alles weggenomen, uit vrees dat de Atjehers er zich in zouden verbergen.

Wij merken hier niet veel van de bruine bevolking, alleen komen er elken dag een paar honderd Atjehers, - vrouwen, zoowel als mannen, op de *passar* (markt) om hun waren te verkoopen.

Henri zegt, dat het door ons bezette gebied van Atjeh ongeveer zoo groot is als de provincie Utrecht en dat er een 4000 Atjehers op wonen. Dat gebied is door ons onderworpen en ze houden er zich geheel stil, er gebeurt bijna nooit iets, dus behoeft u zich heusch niet angstig te maken, hoor moedertje.

Zoodra wij ons eigen huis hebben, zal uw Annie er even rustig zitten als in een buitentje te Zeist of in een optrekje aan den Haagschen Trekweg.

Het hôtél-leven verveelt ons erg en het eten is heel slecht, soms bepaald ongenietbaar.

Aan de rijsttafel kan ik nog niet goed wennen, en ik eet voor mijn déjeûner meest gehakt met sla, ofschoon dit laatste gerecht voor een parodie op al wat salade heet, kan doorgaan.

't Ergste is, dat de meeste dingen in klapperolie gebakken zijn - bah!

Vruchten zijn er ook niet veel en wat er is, komt uit Pinang.

Van den overvloed van heerlijk fruit, waar de oud-Indischgasten altijd zoo van praten, merken wij hier dus al even weinig als van den beroemden tropischen plantengroei.

Doch ik zie, dat ik aan 't mopperen ga en dat mag niet.

Henri laat u hartelijk groeten en Wim zendt Oma veel kusjes.

Steeds

Your own

ANNIE.

Nessoe Kotta-Radjah 6 April '92.

Beste Moeder:

Daar Henri u in den laatsten tijd nog al eens schreef, nam ik maar vacantie, zooveel was er nu ook niet te vertellen. Wij krijgen nu geregeld uw brieven over Batavia en spoedig zullen we ze regelrecht ontvangen.

Wij zijn eindelijk geïnstalleerd en ons huis bevalt ons vrij goed.

Het is hier ook dikwijls:

'Quand on n'a pas ce que l'on aime, il faut aimer ce que l'on a,' dat begrijpt u.

't Liefst ben ik alleen met Henri thuis, daar de conversatie der andere dames mij hoe langer hoe minder bevalt, het is hier maar een babbelnest.

Een paar keer in de week is er militaire muziek in de societeit, doch wij gaan er zelden heen. Het is zoo

verleidelijk om in négligé in de voorgalerij te zitten, en zoodra men uitgaat, moet men zich kleeden.

Toch gingen wij een avond naar Oleh-leh om de muziek daar te hooren, die iets beter is dan de onze.

Wij vertrokken om zes uur met iets tusschen een trein en een stoomtram in.

Dit gevaarte wordt alleen door inlanders gedreven; dus was ik wel wat bang in het begin, doch Dr. van der Meulen, die met ons was, stelde mij gerust.

De weg liep gedeeltelijk door een moeras en gedeeltelijk langs een Atjehsch kerkhof, waar helaas! tal van Hollanders liggen.

Er is echter nog een ander kerkhof voor de onzen, dat keurig onderhouden wordt en waarop verscheiden gedenkteekens staan; o.a.: dat voor Generaal Pel; het is heel groot, doch wel wat eenvoudig, het bestaat uit een steenen sarcophaag, waarop een zuil van graniet is geplaatst; in deze zuil is aan den voorkant een marmer borstbeeld van den Generaal aangebracht.

Doch ik zal u maar niet meer van een kerkhof vertellen, dat is zoo somber!

Toen wij te Oleh-leh kwamen, was de zon juist aan 't ondergaan en verspreiden haar laatste stralen een phantastisch rood licht op de geheele omgeving, de zee was heerlijk kalm, de oppervlakte bewoog zich zacht. De Franschen noemen dit zoo eigenaardig: *'La respiration de la mer.'*

Het was er beelderig en niets warm, wij genoten bepaald. Aan den eenen kant zagen wij de bergen, en voor ons die groote, stille, onmetelijke Oceaan, die tusschen u en ons ligt, moedertje!

Henri zag, dat dit mij weemoedig stemde en vertelde mij, dat die bergen voor Europeanen bijna ontoegankelijk

zijn en dat de Atjehers vandaar de voorbijgaande schepen beschieten.

Van een dier toppen waait ook nog de Atjehsche vlag, die helder rood is met twee witte gekruiste klewangs er in en daarboven een insgelijks witte halve maan.

Oleh-leh is veel grooter dan Kotta-Radjah en er zijn verscheiden goede winkels.

Over dag kan men gerust van de eene plaats naar de andere rijden of wandelen; na zes uur is het echter gewaagd en mag men zich niet buiten zekere grenzen bewegen.

Aardig was het, om de schepen in de haven van Oleh-leh te zien, er zijn vooral veel oorlogschepen en aan den wal zijn altijd verscheiden zee-officieren, die hier zeer gezien zijn.

Ik zei daar zoeven, dat men 's avonds niet buiten zekere grenzen mocht gaan, er zijn nl. zoowel om Oleh-leh, als om Katja-Radjah ijzeren hekken gemaakt en daar mag geen enkele Atjeher in na zes uur, evenmin als er een Europeaan uit mag.

Men is dus erg voorzichtig zooals u ziet en er bestaat geen gevaar voor ons.

Die avond te Oleh-leh was waarlijk heel gezellig en wij zaten, onder het genot van een glaasje limonade met ijs, zeer genoegelijk naar de muziek te luisteren.

Om acht uur was het al afgelopen en toen stoomden wij weer terug.

Heeft Henri u al verteld, dat wij een *dog-car* hebben? Ja, moesje-lief, wij houden equipage. O! u moest onzen zwarten koetsier eens zien, daar zouden zijn confraters in Europa wel den neus voor optrekken.

Verbeeld u, die man draagt niet eens kousen of schoenen; van handschoenen natuurlijk geen sprake!

Als ik hem zoo op 't achterbankje zie staan in zijn

grijs, linnen pantalon en zijn grijs met rood katoen baadje en ik denk dan aan een Hollandschen koetsier, die zoo deftig met een hoogen hoed en een bonten kraag op den bok zit, dan kan ik een 'sneer' niet onderdrukken.

Verleden week was ik eens in het hospitaal, om Henri's bureau te zien, dat zich daar bevindt.

Wat was het er flink ingericht en helder!

De ziekenzalen zijn ruim en zindelijk en de eetzalen heel netjes.

Op zij zijn eenige zalen voor de gewonden, gelukkig zijn er op het oogenblik niet veel. Eens in de week speelt de muziek voor hen en dan mogen de andere verpleegden, voor zoover zij er toe in staat zijn, er naar komen luisteren.

Een aardig idée, niet waar?

Er is ook een vrouwen-kwartier, dat voor de vrouwen der soldaten is ingericht.

Het is echter niet uitsluitend voor militairen; burgers kunnen er ook verpleegd worden.

Aan weerskanten van den hoofd-ingang zijn vrij mooie bloemperken aangebracht.

Tot zoover schreef ik eenige dagen geleden en ik kwam er niet toe, om mijn brief af te maken. O! moeder, er is zoo iets vreeselijks gebeurd en ik heb op zulk een droevige manier de ernst van het leven onder de oogen gekregen.

Doch ik wil u geregeld alles vertellen.

Gisteren ochtend om zes uur werd Henri geroepen, om dadelijk in het hospitaal te komen. Daar zoo iets in 't geheel niet gebeurd was, begrepen wij er niets van.

Zonder het aan elkander te zeggen, vermoedden wij, dat er het een of ander had plaats gehad en ofschoon Henri er zich tegen verzette, ging ik dadelijk met hem mede.

Wij zaten juist gezellig samen een kopje koffie in de achtergalerij te drinken, en ik ging maar zoo met hem mede in sarong en kabaai, dat kwam er in dat vroege morgen-uur niet op aan. Ik drukte de baboe op haar hart, dat ze goed voor Wim zou zorgen en zeide, dat ik spoedig terug zou komen, want ik had Henri moeten beloven, dat ik dadelijk weer naar huis zou gaan, zoodra ik zou hebben vernomen, wat er aan de hand was.

‘Dwaas vrouwke, dat dadelijk nieuwsgierig is, om geen erger woord te noemen, zoodra er iets bizonders is’, - poogde hij vroolijk te zeggen, doch ik zag wel, dat hij ook niet gerust was.

Al doet men nog zoozeer zijn best, om zich goed te houden, toch kan men niet nalaten te bedenken, dat men in een vijandig land is en dat er voortdurend gevaar is.

En ditmaal bleek onze vrees niet ongegrond, want zoodra wij in 't hospitaal kwamen, hoorden wij 't volgende: Kapitein Berger, het hoofd van een kleine vesting, een uur van Oleh-leh af, was 's nachts uitgerukt en had een Atjehsche benting in de buurt veroverd. De schildwachten der Atjehers werden allen gevangen genomen, zoowel als de lui in de benting, die niet veel weerstand boden.

't Schijnt echter, dat een der schildwachten ontsnapte en de bewoners van een nabijgelegen benting of kampong, (dat weet ik niet precies) waarschuwde.

Ten minste, toen Kapitein Berger, na een poos gerust te hebben, den terugtocht wilde aanvaarden, merkte hij, dat hij aan alle kanten door de Atjehers omringd was.

Zijn macht was te klein, om er zich door heen te slaan,

hij trok dus met zijn soldaten in de pas veroverde benting en verdedigde zich daar zoo goed mogelijk. Lang zouden ze het echter niet kunnen volhouden. Een der officieren bood dadelijk aan, om door de gelederen van den vijand heen te sluipen en hulp te gaan halen.

Denk eens, moeder, hoe verschrikkelijk en hoe dapper, hij ging van slechts twee man vergezeld, zoo maar door de Atjehers heen, die rechts en links op hem vuurden. De kogelregen liet hem ongedeerd, doch zijn beide makkers werden er door getroffen en vielen doodelijk gewond neder. Toen ging hij alleen verder.

Eindelijk kwam hij bij een Hollandsche bezetting en telephoneerde hij naar den Generaal te Kotta-Radjah. U moet weten, dat al onze posten telephonisch zijn verbonden.

De Generaal gaf terstond bevel om de noodige troepen uit te zenden om den armen Kapitein Berger uit zijn benarde positie te verlossen.

Hij zond tevens om Henri, die met de doktoren het noodige moest klaarmaken, om de gewonden te ontvangen, want natuurlijk zou er gevochten worden.

Toen ik dit alles gehoord had, vervulde ik mijn belofte en ging ik naar huis, doch ik kan u niet beschrijven, welk een ellendige dag het was.

Telkens reden de treinen weg met troepen, paarden, kanonnen, eten, drinkwater en ik weet niet wat al meer.

Voortdurend zagen wij ordonnances te paard heen en weer rennen.

De officieren werden zoo maar uit hun huizen gehaald, om mee te gaan; sommigen hadden nauwelijks tijd, om behoorlijk afscheid van hun vrouwen en kinderen te nemen en toch wisten ze, dat het wellicht een afscheid voor het leven was.

Om acht uur kwam Jeanne van der Meulen bij mij, die juist haar man naar het spoor had gebracht, daar hij met de ambulance mee moest.

Zij was vreeselijk zenuwachtig en vroeg of ze bij mij mocht blijven, wij speelden wat met Wim en dat gaf ons afleiding, ik was natuurlijk ook niet op mijn gemak.

Als militair-apotheker was er wel geen direct gevaar voor Henri, doch het onheil zat, om zoo te zeggen, in de lucht.

Een poosje later hield er een rijtuig voor ons huis stil; verschrikt vlogen wij beiden naar voren, in zulk een tijd schrikt men van alles. Het was mevrouw Hondius, wier man majoor is en de troepen commandeerde.

Ze deed niets dan huilen en was niet tot bedaren krijgen; eindelijk vertelde ze ons door haar tranen heen, dat ze zeker wist, dat er iets met haar man zou gebeuren, want toen hij weg was, had zij den talisman gevonden, welken zij hem bij hun huwelijk gegeven had en dien hij steeds droeg.

Het was een medaille aan een koordje en ik zag er niets bizonders aan, doch zij beweerde, dat dat stukje metaal tooverkracht bezat en den drager beschermde.

Ze is een echte Indische en heel bijgeloovig. U begrijpt, dat haar bezoek er niet toe bijbracht, om de stemming van Jeanne en mij te verbeteren; doch tenminste had ze latere berichten en dat was veel waard.

Ze had nl. van den Generaal gehoord, dat hij order had gegeven, om alles in de buurt der bezette benting om te kappen, ten einde de Atjehers te verjagen. Alle ketting-jongens, wel een tweeduizend moesten mee.

Timah's man kwam haar dit ook nog even zeggen, vóór hij zich op weg begaf, en de arme meid, die onder haar bruine huid toch ook een hart heeft, begon een vree-

selijk misbaar te maken en ging erg te keer; waarop Wim, dit ziende, ook begon te schreien.

't Klinkt misschien wat gek en zoo'n algemeene huilpartij is wel wat belachelijk, doch ik verzeker u, dat ik mij geen raad wist.

Mevrouw Hondius had ook gehoord, dat het wel vier uur kon worden, vóór de troepen terugkwamen, wij hadden dus een treurige, lange dag voor ons.

Hoe zou die omkomen en wat zou het einde er van zijn?

Om negen uur zoowat kwam de eerste trein met gewonden aan, het waren twee Europeesche en twee Inlandsche soldaten.

Ze vertelden, dat Kapitein Berger met zijn troepje nog steeds in de benting zat en dat er noch eten, noch drinkbaar water was.

Eenige uren later vernamen wij, dat zij ontzet waren, doch dat de vijand talrijker was dan men gedacht had en dat de onzen om versterking hadden gevraagd.

Om 11 uur zoowat kreeg ik een briefje van Henri, hij schreef mij, dat hij het te druk had, om thuis te komen, ik moest maar wat eten sturen en vooral niet ongerust wezen. Ik vond het erg lief van hem, om dat te zeggen, of juist te schrijven, doch 't hielp natuurlijk niet veel. Waar ik zooveel angst en verdriet om mij heen zag, kon ik niet kalm blijven en de spanning, waarin wij verkeerden, werd hoe langer hoe grooter.

Het was afschuwelijk! Telkens kwam de een of andere officiersvrouw hooren, of wij ook iets wisten, alle twist en nijd scheen verdwenen en de dames, die anders 't meest op elkander aan te merken hadden, waren nu het hartelijkst voor elkander.

Jeanne en ik hadden ons beijverd, om een lekkere rijsttafel klaar te maken, dat was een goed tijdver-

drijf en de meesten onzer bezoeksters aten een hapje mee.

Zoo zaten wij tamelijk rustig bijeen, slechts nu en dan opschrikkende door het schieten der kanonnen, toen een der hospitaal-bedienden mij weer een briefje van Henri bracht.

Onnoodig u te zeggen, hoe verlangende allen waren, om den inhoud er van te vernemen.

Ze keken allen over mijn schouders heen, terwijl ik bevend het couvert verbrak. Hèt was slechts kort en luidde:

‘Vrouwjtje.

Van der Meulen is ernstig gewond teruggekomen, bereid Jeanne voor, maak het vooral niet te erg, daar zij toch niet bij hem mag. Zoeven wordt Majoor Hondius binnengebracht, zijn toestand is hopeloos. Zou-je niet eens naar zijn vrouw gaan?

HENRI.’

Hoe erg Jeanne ook schrikte en hoe bedroefd zij ook was, toch wijdden wij eerst onze zorgen en deelneming aan die arme mevrouw Hondius. Ze was als krankzinnig en vloog compleet door het huis. Nu eens sprak ze Maleisch, dan weer Hollandsch, doch het eenige, wat zij zei, was: ‘Dat komt er van - ik wist het wel, hij had zijn talisman vergeten.’

Het was akelig, om aan te zien, eindelijk kwam ze lachend naar ons toe en vroeg kalm aan mevrouw van der Meulen: ‘Kom, zet je hoed op, Jeanne en ga met mij mee, ja? Ik ga eens naar mijn man kijken.’

En wat wij ook zeiden, hielp niets, ze wilde absoluut naar het hospitaal. Jeanne en ik en nog een dame gingen met haar mee.

Jeanne was zoo zielsbedroefd, dat ze geen woord kon spreken en zacht snikte, dat was ten minste beter dan de toestand van mevrouw Hondius. Toen wij bij het hospitaal kwamen, besepte ik eigenlijk pas, wat een ontzettende ramp zulk een oorlog toch eigenlijk is.

Het hek, dat gesloten was en bewàakt werd, was, als het ware belegerd door Inlandsche vrouwen, die kwamen hooren, of haar mannen ook onder de gekwetsten of gedooden waren.

Zelfs stonden er verscheiden officiersvrouwen onder de menigte, het was een allertreurigst tooneel en daarbij heerschte er een temperatuur, om bij neer te vallen.

Zoo warm had ik het, sedert ik in Indië was, nog niet gehad.

Wij drongen door de menschenmassa heen en toen een der oppassers mij herkende, liet hij ons binnen en riep hij Henri.

Hij kwam gelukkig spoedig en vertelde ons, dat van der Meulen een schot in de borst had gekregen en juist verbonden was.

De chef van het hospitaal had ten strengste verboden, dat Jeanne bij hem zou worden toegelaten, daar de minste emotie noodlottig voor den patiënt zou zijn en het niet te verwachten was, dat zij zich goed zou houden.

Op eens pakte ze Henri bij den arm en fluisterde met een heesche stem: ‘Hij dood, ja? en u niet zeggen wil, o! mijn arme man!’

En wat Henri ook zeide, ze was niet van dit denkbeeld af te brengen, eindelijk kreeg ik een inval.

‘Zeg, Jeanne, je gelooft mij toch wel, is 't niet?’ ze knikte toestemmend.

‘Welnu, ik zal naar je man gaan zien en je de volle waarheid vertellen, vind-je dat goed?’

Weer knikte ze en ik verliet de wachtkamer, waar wij ons bevonden.

Ik vond het ellendig, doch vermande mij maar, Henri was bij de andere dames gebleven en had een der jongens gezegd, om mij den weg te wijzen.

Wij gingen de lange gang door en kwamen aan een kleine zaal, waar van der Meulen lag. Hij was doodsbleek en lag met gesloten oogen; op den grond lagen zijn bebloede kleeren en zijn blonde baard zag donker van het bloed.

Een sterke jodoformlucht heerschte in het vertrek en hij had zakken met ijs op zijn hoofd en borst.

Het kwam mij voor, of ik nu eerst een echten zieke zag en dat, wat ik tot nu toe bijgewoond had, kinderspel was.

Ontroerd wendde ik mijn gezicht af, doch ik ontstelde hevig, toen ik naast het bed van den gewonde een eenvoudige baar zag staan, waarop een onbewegelijke gestalte lag onder een wit kleed.

De dokter, die juist binnenkwam en die mijn verschrikten blik zag, zeide: 'Dat is Hondius, er was niets aan hem te doen, arme kerel.'

Doch ik zal u maar niet meer vertellen van al die akeligheden.

Gelukkig is van der Meulen vandaag iets beter en wanhoopt de dokter niet aan zijn herstel.

Mevrouw Hondius is nog steeds in den zelfden toestand, ze wordt in het hospitaal verpleegd en men vreest voor een hersenziekte.

Behalve eenige Inlandsche soldaten, vielen er anders geen slachtoffers.

O! moeder, was ik toch maar weer rustig bij u thuis! Het is hier zoo vreeselijk!

Toch ben ik niet heelemaal ongelukkig want ik heb Wim en Henri, die mij gisteren vóór hij ging slapen, innig in zijn armen drukte en met een kus zeide: 'Je hebt je kranig gehouden, vrouwke, je bent wat een flink wijfje geweest.'

Ziet u, dat was een zalig oogenblik. - Ik wachtte, tot hij sliep, de arme man was zoo moe, dat hij zijn oogen niet open kon houden, - en toen ging ik naar Jeanne, die nu bij ons logeert.

Ik begreep, dat zij behoefte had, om iemand bij zich te hebben. Ik praatte wat met haar en slaagde er in, om haar een kalme nachtrust te bezorgen.

En nu kan ik niet meer, ik ben doodmoe van het schrijven en ook van alles, wat er gisteren gebeurd is.

Dag, moederlief, steeds

Uw ANNIE.

Indische pretjes.

Reeds lang vóór mijn vertrek uit Holland had ik van verschillende kanten gehoord, dat Soerabaia de gezelligste stad van geheel Indië was en dat, behalve particuliere bals en soirées, de eene publieke vermakelijkheid de andere daar opvolgde.

Ik was dus zeer verlangend naar dit Dorado (in zijn soort) en nam van thuis uit verscheiden elegante toiletjes mee, ten einde een niet al te pover figuur te maken.

Reeds een paar dagen na mijn aankomst was ik in de gelegenheid *de faire mon entrée dans le monde*.

Mijn heer en meester kondigde mij nl. aan, dat er 's Zaterdagsavonds (de avond *par excellence* voor uitgaan hier) een voorstelling zou plaats hebben van 't Tooneelgezelschap 'Constantia', en wel in den schouwburg, dus moest men er zoo min niet over denken.

‘En moet ik mij daar heel netjes voor maken?’

Mijn man lachte. ‘Elke japon is goed genoeg, dat zul je wel merken; al kleed je je ook nòg zoo eenvoudig, je zult altijd nog afsteken bij de overige dames.’

Ik schreef dit natuurlijk toe aan galanterie van mijn echtgenoot, die van meening was, dat *ik* er toch altijd goed uit zou zien, - en maakte voor de zekerheid nog al veel toilet.

Het ritje naar de komedie was heerlijk; trouwens, het heen en weer gaan 's avonds bij maanlicht is steeds het beste nummer van 't programma bij zulke gelegenheden.

Te negen uur zou de voorstelling beginnen, doch het gordijn ging veel later op, en daar wij tamelijk vroeg gegaan waren, had ik ruimschoots gelegenheid, om 't publiek en de zaal eens op te nemen.

De laatste is netjes en eenvoudig, alles wit gepleisterd, zooals in Indië alle muren en pilaren zijn.

Het scherm is afschuwelijk; de schilder (ik had haast verver gezegd) heeft eene souvereine minachting aan den dag gelegd voor perspectief, coloriet en dergelijke détails, waardoor 't geheel niet zeer fraai is uitgevallen.

Wat het publiek betrof.... nu, ik zag wel, dat manlief gelijk had en dat het hier niet moeilijk was den palm weg te dragen.

De toiletjes waren meest eenvoudig.... of neen, dat waren ze juist niet; veleer kenmerkten ze zich door goedkoop en opschik - *cheap trumpery*, zooals de Engelschen zeggen. Satinet speelde een hoofdrol; men zag er zelfs matinées van, met een weinig lint opgesierd (?).

Rood scheen nog al gezocht te zijn. O.a. zag ik twee meisjes, die in bruine japonnetjes twee vurige paneelen van rood pluche hadden, imitatie krokodillenvel. Een ander droeg een grijs kleedje met roode randen, waarop een breed tusschenzetsel was aangebracht van die grove

guipure, welke wij voor gordijnen en spreien gebruiken.

Een derde droeg een rood satijnen matrozenblouse op een donkerblauwen rok. En niettegenstaande al dat rood schenen lichtblauwe handschoenen de *rigueur* te wezen, tenminste ik zag er verscheiden.

Verder waren er veel witte japonnetjes, die van veelvuldige bezoeken aan de waschvrouw getuigden, waar ze iederen keer iets van haar schoonheid (in den zin van *beauté*), lengte en breedte hadden gelaten; ook zwarte kleedjes, - doch er was altijd iets aan dat 't geheel bedierf.

Opmerkelijk vind ik, dat Indische dames, vooral de ongetrouwde, de rokken zoo kort dragen; de geheele voeten, ja zelfs de enkels komen er uit, en dat staat allesbehalve gedistingeerd.

Op genoemden avond bestond het publiek nu juist niet uit *la fine fleur* der Soerabaiasche maatschappij; er waren voornamelijk *half-castes*, of *sinjo's* en *nonna's*, zooals men ze hier noemt.

Eindelijk ging het scherm op en werd 'De *Leugenaarster*', blijspel in één bedrijf, ten tooneele gevoerd.

Het stuk zelf, dat even onbeduidend als flauw was, interesseerde geen oogenblik, de amateur-acteurs en actrices waren *third-rate* en de kostuums waren belachelijk, voilà!

't Ergste was echter het accent; de troep bestond n.l. uit hier geboren, die - tenzij zij Europeesche ouders hebben - zich onderscheiden door den eigenaardigen dreun waarop zij spreken en de hebbelijkheid om den klemtoon der woorden zoo te doen verdwalen, dat deze nooit op de goede plaats of lettergreep terecht komt, 't geen bijzonder hinderlijk is

Van acteren of mimiek geen sprake; in 't stuk kwam o.a. een oogenblik waarop een jonge dame, die zich

's avonds alleen in den salon bevindt, op eens twee vreemduitziende mannen door een der ramen naar binnen ziet klauteren.

Zonder ook maar een spier te vertrekken, begaf ze zich naar 't hokje van den souffleur, leende hem even 't oor en zei toen, even kalm alsof ze om een boterham vroeg: ‘Mijn hemel, wat moet dat beduiden? Wat komt gij hier doen?’

Haar toilet was in overeenkomst met haar spel; op een blauwen rok had ze van voren en op zij eene draperie van gewerkte tulle aangebracht, welke hier en daar met een strik was vastgemaakt en mij sterk herinnerde aan de versiering eener poffertjeskraam. Daarboven droeg zij een witte jersey, 't geen ik ook al geen avonddracht vind. Zij was echter nog de beste atrice en 't best gekleed. De heeren speelden nog slechter, en de totaal indruk, die men kreeg, was niet verkwikkend.

In de pauze kon men naar buiten gaan en dat was heerlijk; naast de komediezaal is n.l. een dansvloer gemaakt, waarop *bals champêtres* gegeven werden en waaromheen tafeltjes en stoelen waren gezet. Wij gebruikten er limonade met ijs en genoten van de avondkoelte. In de zaal toch was het bijzonder warm, niettegenstaande op zij alles open was; ook fladderde een vleermuis heen en weer, 't geen ik niets gezellig vond.

Een bescheiden belletje en een ouverture, door een zestal muzikanten, ook amateurs, uitgevoerd, kondigden ons aan, dat 't kunstgenot weer begon.

De *jeune première* van 't vorige stuk was ditmaal in een jonge waschvrouw herschapen, die, met een mand strijkgoed gewapend, zingend optrad. Althans zij kweelde een liedje. dat nog even door den souffleur, maar niet meer door de muzikanten verstaan kon worden.

Ik merkte toen dat er een ‘Blijspel met Zang’ was aangekondigd.

Het stuk was al even onbeduidend als 't eerste, en wij waren blij, toen 't uit was.

Toen begon de pret voor de meesten, want ze houden hier erg veel van dansen en slikken er gaarne een paar vervelende stukken voor. -

Den volgenden Zaterdag gaf het Tooneelgezelschap ‘Apollo’ een voorstelling, waar wij ook heen gingen.

‘Geld, Geld. Geld!’ was de titel van 't eerste stuk, dat al van heel min allooï was; op een gegeven oogenblik zaten vier acteurs, ieder van een flesch portwijn voorzien, die ze telkens aan den mond brachten, dronkenmanshumor en zoutelooze grappen te verkoopen. 't Geheele stuk hing van banaliteit aan elkander, en ik kan mij niet begrijpen, hoe men zulken onzin durfde opvoeren; 't pleit niet voor 't publiek, dat is zeker.

't Tweede stukje was vrij wat beter en werd tamelijk goed gespeeld; 't was naar 't bekende Fransche *lever de rideau*: ‘*Les Jurons de M. de Cadillac.*’

De heldin had de gelegenheid te baat genomen, om veel, ja te veel toilet te maken, en verscheen in een zwartsatijnen kleed, overvloedig met rose bloemen versierd. Zij voldeed waarlijk nog al, evenals de kapitein. -

En andermaal was het de onderofficiers-Vereeniging, die een ‘*Soirée Variée*’ in den schouwburg gaf; doch men had waarlijk beter gedaan de voorstelling in de cantine te houden, waar ze beter op haar plaats zou zijn geweest. De liedjes vooral waren al heel min; er werd ook nog een comediestukje vertoont, dat... Dat genoeg, nietwaar? Ge hebt er al voldoende van gehoord, om te weten dat 't kunstgenot hier zeer bescheiden en de aanleg der heeren en dames dilettanten niet bijzonder groot is.

Ze spelen comedie, omdat ze het prettig vinden en omdat zij er een weinig afleiding door hebben; doch 't genot, dat 't publiek er door smaakt, is zeer gering.

Nu trof het toevallig, dat ik nog geen uitvoering van 't beste gezelschap: 'Ons Tooneel' genaamd bijwoonde. Dit bestaat enkel uit volbloed Europeanen en brengt vrij wat betere stukken ten gehoor. Tenminste zoo vertelt men. Of 't hier ook is: 'In 't land der blinden' enz.? -

Doch wij hadden niet enkel genoegens, die zoo laag bij den grond zijn; er waren nog andere festiviteiten, en wel twee opstijgingen per ballon, en wat belangrijker was, nederdalingen per parachute.

De heer Percival Spencer, een ondernemende Brit, kwam eenige weken geleden hier met een kolossalen ballon als bagage (doch niet als handgepäck); 's morgens te acht uur steeg het monster, met den heer Spencer onderaan, trotsch in de lucht, en toen hij een aanzienlijke hoogte bereikt had, sprong de koene luchtreiziger in de parachute en daalde zóó weder op 't aardrijk neder, onder luid gejuich der verzamelde menigte, waaronder tal van Chineezers, Arabieren en Inlanders waren.

De ballon, Kassian, dreef af en kwam ergens in een dessa terecht, waar de inwoners dachten, dat hij een geschenk van Allah was en hem benuttigden door er noodige kleedingstukken van te maken, zeer ten ongerieve van den heer Spencer, die er 1500 gld. door verloor.

Gelukkig had hij nog een anderen ballon bij zich, dien hij wat oplapte, en zoo steeg hij eenige dagen later weder op en liet zich met de parachute naar beneden vallen.

De ballon gedroeg zich ditmaal gelijk het een rechtgeaarden ballon betaamt en maakte geen omwegen, doch kwam behoorlijk in de nabijheid der parachute neder.

Verder hadden we nog een Mikado-troep, die halsbre-

kende toeren ten beste gaf en tevens bewijzen leverde van snelvingerigheid en vastheid van hand en voet, 't laatste door 't balanceeren van allerlei dingen.

Dit alles genoot ik in den tijd van vier weken; ge ziet dus, dat zoo er al iets - ja veel, aan de qualiteit der pret ontbreekt, de quantiteit voldoende is.

Een avondwandeling onder de tropen.

Nadat ik dus - gelijk ik u in mijn laatste causerie vertelde -, hoe bescheiden dan ook, aan 't publieke leven had deelgenomen en een weinig op de hoogte was gekomen der Europeesche maatschappij in Insulinde, wilde ik, ten einde niet eenzijdig te oordeelen, eens wat anders zien; en wel den Inlander als bediende en als dessaman, twee evenveel van elkander verschillende personen als een Haagsche kinderjuffrouw en een Geldersche boerendochter.

Voor 't eerste had ik thuis ruimschoots gelegenheid, daar ik er een half dozijn aan 't werk te zetten, en, wat moeilijker is, te houden heb, want de Inlander toch vermoeit zich liefst zoo min mogelijk en is niet gelukkiger dan wanneer hij op een rottanbank kan liggen soezen, of, op zijn hurken gezeten, wat rijst met bedorven visch en Spaansche peper uit een pisangblad kan eten, wellicht gedachtig aan 't gezegde: *'Hands were made before forks.'*

Het is aardig, ze hun middagmaal te zien gebruiken. Zij zitten allen in een kring gehurkt, met een stuk van een pisangblad in de hand, waarin rijst is; in hun midden staat een aarden pan, waarin zich de toespizzen bevinden.

Beurtelings ziet men de bruine armen zich naar die lekkernijen uitstrekken, om na een paar hapjes weer tot de rijst terug te keeren.

Mijn bedienden krijgen ieder 6 ons rijst per dag, wat in de maand 't kleine totaal van 198 pond uitmaakt, dus een kleine 200 pond; waarlijk geen bagatel.

Dat eten ze met hun zessen, waaronder een kleine meid is, die slechts de helft krijgt.

Bij dat half dozijn zijn drie mannen, nl. de koetsier, de tuinman en de tuinjongen; verder een kokki, een baboe en een bijloopstertje.

Dit kind, dat slechts 8 jaar oud is, wordt verondersteld zich algemeen nuttig en aangenaam te maken en iedereen alles uit de hand te nemen. Mij moet ze als een hondje volgen, wat ik vrij vervelend vind. Haar groote, zwarte oogen kijken mij altijd aan als die van een wassen beeld, en nooit verandert de uitdrukking van haar gezicht, onverschillig of ik haar zeg, een glas te halen, iets lekkers op te eten, of een groote spin dood te maken.

Ik geloof dat ze 't laatste nog 't prettigst vindt. 't Is tenminste aardig te zien, hoe de Inlanders van kindsbeen af met 't kruipend, vliegend, springend, loopend, fladderend en schuifelend gedierte omgaan. Zij zijn voor niets bang en dooden alles met den blooten voet of gewoon met de vingers. Slechts in drie gevallen maken zij een uitzondering, nl. waar 't een slang, een duizendpoot of een schorpioen geldt. Dan nemen ze een stok ter hand en slaan het dier of liever het ondieer dood. Al

't overige kleingoed uit 't dierenrijk vinden ze aardig.

Als Peng, zoo heet mijn miniatuur gezelschapsjuffrouw, niet voor mij bezig is, loopt ze gewoonlijk in den tuin en zoekt ze tusschen 't geboomte of op 't gras naar 't een of andere insekt, dat ze dan in een fleschje doet en nu en dan op haar arm laat kruipen.

Als het regent en de tuin te nat is, of als haar werk haar binnenshuis houdt, dan behelpt ze zich met een kakkerlak, waarnaar men in een Indisch huis helaas niet ver hoeft te zoeken.

Ik wist in 't begin waarlijk niet, wat ik zag, als ze zoo'n roodbruin monster van onder haar baadje te voorschijn haalde, er een poosje mee speelde en het dan weder heel gemoedelijk in haar hals liet kruipen.

'*Chacun son goût et sa folie,*' dacht ik.

Van mijn overige vazallen vertel ik u wellicht eens een volgende maal; heden verzoek ik u mij te vergezellen op een avondwandeling.

Zoodra het een weinig koel begint te worden, zoo omstreeks vijf uur, juist als ik bezig ben kokki's menu, dat heel primitief is, wat aan te vullen, klinkt het uit mijnheer's studeervertrek: 'Vrouw, maak je klaar, dan gaan wij wandelen.'

Denk niet, *fair readers*, dat ik dan een fraai wandeltoilet aantrek en laarsjes met Louis XV hakken, voorts een minuut of tien voor den spiegel sta, om mijn hoed en voile te arrangeeren, om vervolgens een keuze te doen uit een half dozijn paar handschoenen en een elegant manteltje van gitten of kant om de schouders te slaan.

O neen, dan vergist ge u ten eenenmale: ik wasch even mijn handen, verwissel mijn muilen tegen wat wij strandschoenen noemen, kijk of mijn sarong recht hangt en mijn kabaai schoon is en zeg: 'Klaar!'

Mijn man, uitgedost in slaapbroek en kabaai, wacht dan al in de voorgalerij en zóó begeeft het echtpaar zich op weg, ‘*sans autre forme de procès.*’

Hoeden opzetten? Wel, 't valt ons niet in: de zon hindert ons niet meer en voor de menschen behoeven wij 't waarlijk niet te doen.

Wij gaan enkel door de *kampongs* of *desa's*¹⁾ en door de rijstvelden heen, verder langs lanen van bamboe, dat hier een veel grootere hoogte bereikt dan de hoogste boom in Europa, of tusschen pisangaanplantingen in; soms ook wel loopen wij op den spoorwegdijk, maar ofschoon 't er frisch is en men er een ruim uitzicht heeft, is zulk een wandeling een van mijn *pet aversions*, daar slangen dit terrein mede voor haar avondontspanning gekozen hebben en wij er nu en dan een voor ons uit zien schuifelen. Gewoonlijk verwijderen zij zich bij 't naderen van menschen, doch soms ook houden ze haar siesta en hooren hen dan niet aankomen. Heeft men 't ongeluk den voet op of vlak naast een te zetten en de slapende wakker te maken, dan... is men verloren! 't Zijn vooral de kleine, die 't meest vergiftig zijn. Meestal liggen ze tegen de rails aan gekronkeld, zoodat men ze moeielijk kan zien; 't schijnt dat ze de aanraking van 't koele ijzer prettig vinden. - Ook heeft men er groote kikvorschen, die vol dartelheid tegen u opspringen.

Het uitzicht is er anders prachtig, en 't is een waar genot, de duizende tinten der ondergaande zon tusschen 't fraaie gebladerte der palmen te zien.

De mooiste boom is ontegenzeggelijk de *waringin*, die een ondoordringbaar bladerdak heeft en wier takken zich wijd en zijd uitstrekken. Men heeft er bij, die kolossaal

1) *Kampong* is 't Maleische woord voor dorp, *desa* 't Javaansche; dezelfde namen worden ook aan inlandsche buurten gegeven.

groot zijn. Dan volgt de tamarinde, ook een mooie boom, vrij wat grooter dan een eik. Ik voor mij verkies echter den ‘Pronk der dalen.’

Als we niet op den spoorwegdijk wandelen, gaan wij, zooals gezegd, door de kampongs, rijstvelden en bamboelanen. Het eerste is het meest interessant; men ziet daar den inlander *at home*, indien deze uitdrukking gebruikt kan worden van een volk sprekende, dat bijna altijd buiten is. Hun huizen zijn dan ook krotten, van bamboe of planken, soms slechts van 't hout van ruwe kisten gemaakt. Zoo zag ik laatst op een muur ‘*Colman's Mustard*’ staan en daar naast ‘*Chocolat Menier*’. Soms ziet men: ‘voor nat te bewaren’, of ‘voorzichtig, glas’, wat mij in 't begin niet weinig verbaasde. Vóór de huizen krioelt het van kinderen, allen even bruin, even schuw en even onbehaaglijk. Soms ziet men er wel aardige gezichtjes bij, doch de afschuwelijke gewoonte, die de moeders hebben, om de gezichten met *bedak* (rijstpoeder) in te smeren, bederft het gultigste snoetje. Stel u voor een koffiekleurig gelaat, waarover breede witte strepen loopen! 't geheel heeft waarlijk veel van ‘*Wiener Melange*’. De jongens hebben lang haar, de mannen trouwens ook; de meisjes dragen 't in een *kondeh* of *wrong*, die met bloemen en andere versierselen is opgesmukt. Kleederen dragen ze liefst zoo min mogelijk, en zeker niet onder de zes jaar; vooral de jongentjes loopen zoo maar rond; de kleine meisjes dragen een sarong, een baadje en een paar metalen banden om de beenen. Bij rijke inlanders dragen ze halskettingen van gouden munten vervaardigd. De moeders zijn evenzoo gekleed, de vaders dragen hoofddoeken, korte jasjes, meest van gebloemd katoen of sits, en over hun pantalon de onmisbare sarong; ook dragen zij een gordel, waaraan soms een mes hangt.

Bij elke zes passen, die men doet, treft men een stalletje aan met een verzameling zoetigheden, die u 't hoofd doen afwenden, verder stukken suikerriet, waar de Javanen dol op zijn, vruchten enz. Men ziet er zelfs Engelsche beschuitjes en Zweedsche lucifers. Van Houten's Cacao echter niet, tot mijn groote verbazing. *Wird schon kommen!*

Aardig is 't, de jonge moeders met haar babies in een *slendang* of sjerp te zien. Ze zijn dikwerf niet ouder dan veertien jaar.

Over 't algemeen houden de Javanen, de mannen zoowel als de vrouwen, veel van kinderen, zoolang ze klein zijn; doch zoodra ze een jaar of zes worden, gaat de aardigheid er af en worden ze maar aan hun lot overgelaten. Al heel spoedig moeten ze aan 't geldverdienen gaan. De meisjes worden verhuurd als kleine baboes, evenals Peng, de jongens moeten op de karbouwen passen.

Het is eigenaardig, hoe die forsche, logge dieren een kind gehoorzamen, mits het een inlander is; een inlandsche jongen van zeven of acht jaar heeft meer macht over zulk een buffel dan een volwassen Europeaan.

Evenals apen een waren afkeer van vrouwen hebben, kan de karbouw geen blanken uitstaan.

Ik zal nooit mijn eerste kennismaking met die dieren vergeten.

Het was op onze gewone avondwandeling. Wij waren door een fraaie, goed beschaduwde laan gekomen, waar allerliefste kleine vogels zich op de dunne takken der bamboe neerzetten en honderden kevers, veel grooter dan bij ons, rondvlogen. Alles was vreedzaam en rustig. Opeens kwamen we aan een open plek, of juister watervlak, gevormd door 't samenloopen van eenige beekjes. Een luid geplas trok mijn aandacht, en ik ontstelde niet weinig, toen ik een twaalftal groote, grijze karbouwen *en famille*

zag baden. Zoodra zij ons zagen, staken ze de koppen op en snoven sterk, alsof ze het gevaar wilden verkennen. Ik vond het niets prettig en kon de gedachte niet onderdrukken, dat ik toch ook liever op 't Kurhaus zou wandelen, dan hier te midden dezer tropische natuurtoestanden. Als gewoonlijk werden de buffels begeleid door kleine Javaantjes, die nu en dan zelf in 't water doken.

Later kwam ik tal van karbouwen tegen, zelfs op smalle paden, doch hoewel ik nooit erg op mijn gemak ben, krijg ik niet meer zulk een machtigen indruk als op dien avond.

Gedurende 't overige van onze wandeling was ik stil; ik kon den aanblik van die reusachtige dieren, door een kinderhand in bedwang gehouden, niet vergeten.

Een kijkje in een Indisch huishouden.

Ten einde mijn lezeressen een kijkje in een Indisch huishouden te geven, wil ik haar vertellen, hoe ik gisteren den dag doorbracht; dan zullen ze zien, dat Indische dames nog wel iets meer doen dan altijd in een luiersstoel liggen, gelijk zoo vaak van haar gezegd wordt.

Ik had 'snachts bijna niet geslapen, en geen wonder, daar wij in de kentering zijn (d.i. de overgang tusschen de twee moessons) en het dan meest elken dag onweert. Het was vannacht een flinke bui, zoodat het huis dreunde en de ondergeteekende lag te rillen in haar bed. Daarbij zware regens, zooals men ze alleen onder de tropen heeft en die met zooveel geweld neerkomen, dat hooren en zien u vergaat. Nog eens, geen wonder, dat ik niet slapen kon. Ik was dan ook gaarne wat langer blijven liggen, doch de klok van zes uur was nog niet koud, of mijn man, die als oud Indisch-gast reeds te halfzes opstaat, kwam

mij zeggen, dat de *toekan roempoet* al ‘zoo lang’ wachtte.

Ik was juist aan 't droomen over Holland, en had eerst eenige moeite om mij te herinneren, wat ik met den vreemden sinjeur had uit te staan, die *toekan roempoet* werd genoemd. Weldra schoot het mij te binnen, dat hij de man was, die gras voor de paarden bracht (*toekan*=man, *roempoet*=gras), en daar hij zeker nog meer vrachtjes te bezorgen had, wilde ik hem niet langer ophouden dan noodig was, en haastig een peignoir aanschietende, ging ik naar buiten, om hem 60 cts te geven.

Bij de *goedang*, oftewel provisiekamer, stond de koetsier mij al op te wachten met emmers voor het voer der paarden. (Ge ziet, dieren gaan hier vóór menschen.) Nu zou men zoo oppervlakkig denken dat het een kleine moeite is, om eenige *katti*-maten¹⁾ met zemelen te vullen; doch hier is het dat lang niet.

Toen ik pas in Indië was en telkens zoo schrikte als ik een reusachtige spin of tor zag, en op de wandeling angstig uitkeek of er ook een slang te bespeuren was, zei mijn man wel eens: ‘Geloof mij toch, voor de groote dieren behoef je niet bang te wezen, die zie je zelden; maar 't zijn de kleine insecten, die je altijd bevechten moet.’

En zoo is het ook. Ik zag in de vier maanden, dat ik hier ben, slechts driemaal een slang, en slechts eens vloog er een groote klappertor tegen mij aan, terwijl ik nu en dan last had van een sprinkhaan of *andjing-tanah* (de griezelligste tor, die men zich denken kan); doch de mieren en torretjes doen mij den dood aan.

Zoo vond ik op een morgen verscheiden zwarte beestjes in 't paardenvoer, en sedert doorzoek ik het telkens heel voorzichtig; vandaar dan ook, dat het uitgeven mij gerui-

1) Een *katti* is ongeveer 6 ons.

men tijd kost. Ben ik klaar met den koetsier, dan komt kokki voor hout, hetgeen geregeld aanleiding geeft tot verschil van opinie, daar zij altijd beweert meer noodig te hebben dan ik haar geef. Na het hout komt de beurt aan de eieren enz. voor 't ontbijt.

Daar ik ze van verschillende menschen koop, en 't eene soort beter is dan 't andere, merk ik ze, om ze uit elkander te houden. Dit schijnt de huisjongen, die verbazend slim is, gezien te hebben; doch 't rechte begreep hij er niet van. Tenminste, laatst toen hij mij pas gekochte eieren gaf, zag ik dat hij er 'Soerabaia' op gezet had. Dat vond hij zeker vrij wat deftiger dan een kruisje of nummer.

Ben ik zoover klaar, dan ga ik naar de *mandi*-kamer, verfrisch mij door een bad, doe sarong en kabaai aan en ga in de voorgalerij een kopje koffie drinken.

Dan komt een heerlijk rustig uurtje, dat ik meest gebruik om te schrijven; te halfnegen is de rust echter weer gedaan, dan moet ik voor 't ontbijt zorgen. Behalve eieren hebben wij een klein plaatbroodje van 10 cts, en gewoonlijk 't een of ander blikje, benevens koek of *jam*, ook uit blik. Wij drinken er mineraalwater bij; 't water hier is nl. zóó ongezond, dat wij er ons niet aan durven wagen. Wij drinken nu met ons beidjes voor 30 à 40 cts mineraalwater per dag, zoodat dit een aardig postje op ons maandboekje wordt.

Na 't ontbijt, als mijn man naar 't kantoor is, nadat ik hem eerst opgegeven heb, wat ik uit de stad noodig heb, ga ik dadelijk naar de *goedang*, om mijn kostbaar half fleschje melk te koken, dat mij liefst 20 cts kost en waarop ik dus heel zuinig ben.

Elken dag hebben wij er twee, één voor de koffie en thee, en één voor mijn speciaal gebruik voor puddings enz. Daarna begint het eigenlijke uitgeven, want men sluit

hier alles weg, ten einde de arme Javaantjes niet in de verzoeking te brengen het 8ste gebod te schenden, een verzoeking, waartegen zij zelden bestand zijn.

En ofschoon alles achter slot en grendel is, weten ze zich toch nog 't een en ander toe te eigenen; laatst nog vond ik een flesch van 't paardenvoer in een der bediendekamers, en als de goedang een oogenblikje openblijft, kan men er zeker van zijn, dit aan de blikjes of flesschen te merken. Onlangs scheen het hangslot niet goed gepakt te hebben, tenminste toen ik het 's middags wilde ontsluiten, was het reeds open. Den volgenden ochtend zag ik bij 't tellen van den wijn, dat er twee flesschen Rijnwijn ontbraken. Dadelijk vroeg ik om de leege flesschen van de *Angor Assim* (letterlijk: zure wijn) te zien.

Ja, die waren er niet; één werd voor olie gebruikt, een paar waren gebroken, enz.

Nu voel ik altijd na 't sluiten, of 't slot wel goed dicht is.

Daar ik tot nu toe niets dan ongeschikte kokki's heb gehad, doe ik veel zelve en maak ik elken ochtend iets voor het dessert. Kokki gaat in dien tijd naar de *passar* (markt) en koopt vruchten, groenten, enz.

Eens in de week krijg ik echter een mandje met groenten uit het Tenger-gebergte, welke oneindig beter zijn dan die te Soerabaia. Nu, ze kosten dan ook genoeg: voor zulk een mandje, waarover wij met ons tweeën vier of vijf dagen doen, betaal ik 2 gld. Daarvoor krijg ik sla, bieten, andijvie, kool of erwtjes, radijsjes en prei, van alles wat. Daarvan eten wij twee keer per dag; ook bederft er elke week een groot gedeelte.

Terwijl ik bezig ben met koken op een petroleumtoestel en een spirituslampje, kijk ik onder de hand eens, of de bedienden wel werken; en dat dit niet overbodig is, ondervind ik telkens.

Een paar dagen geleden ging ik 't geheele huis door, zonder een enkelen jongen of baboe te zien.

Ik liep dus 't erf op en zag op de brug, die onzen tuin met den weg verbindt, een tafereeltje, dat, op z'n minst genomen, eigenaardig was.

Sidin, de huisjongen, zat op den grond gehurkt en onderging de kunstbewerking, die men bij ons haarknippen noemt. De koetsier en de tuinman keken met open mond naar deze vertooning; op mijn vraag waar de vrouwelijke bedienden waren, hoorde ik, dat ze even waren gaan eten.

Voor dit laatste hebben de inlanders geen bepaalden tijd; als ze trek hebben, eten ze wat, en daar ze meestal te lui zijn om het zelf te koken, gaan ze even naar de *warong*. Dit is een open stalletje, waar ze van alles kunnen koopen, en waar ze tevens van de hand kunnen zetten, wat ze zoo nu en dan aan de Europeanen ontvreemden. Daarom ziet men er soms de vreemdste dingen liggen. Als wij iets te kort komen, nemen wij ook onze toevlucht tot de *warong*, en dan kan 't heel goed gebeuren, dat men weer inkoopt, wat de bedienden er verkocht hebben.

Doch ik zou u vertellen, wat ik gisteren al zoo uitgevoerd heb, en ik ben onwillekeurig in algemeenheden vervallen.

Nadat ik uitgegeven en mijn *Schuldigheid* aan de edele kookkunst gedaan had, ging ik naar de paarden kijken, een vaste gewoonte der dames hier: doet men het niet, dan worden ze geheel verwaarloosd en verkoopt de koetsier het voer. Na de paarden moest de tuin eens bekeken worden. Vreemd is het, dat de Indische vruchtboomen, die meestal volgeladen zijn, zoo weinig opleveren; vraagt men er naar, dan zijn 't altijd de *kalongs*, *kamprets*¹⁾ of

1) Kalong=groote vleermuizen; Kamprets=gewone idem.

vogels, die ze opeten. Ook is het vreemd, dat die dieren de schillen altijd op 't erf neerleggen, want daar zijn ze gewoonlijk te vinden. Men zou haast geneigd zijn, de bedienden te verdenken! Zoo wees ik gisteren een der jongens op een hoop pisang schillen, en vroeg tevens, waar de pisangs waren, die eenige dagen geleden aan den boom zaten. Met 't onnoozelste gezicht der wereld antwoordde hij: '*Pisang, tida, ada.*'¹⁾

Ik. 'Dat zie ik, maar waar zijn ze gebleven?'

Hij. 'De *pogel* (vogel) eet allemaal op, njonja!'

Wat kan njonja in zulk een geval doen? In 's hemelsnaam maar verder gaan en den *kebon* oftewel tuinman vragen, waarom hij niet zorgt voor wat bloemen op tafel, hetgeen ook al niet helpt, want hij verkoopt ze liever op de *passar*. Ik ging dus maar weer in huis en zag, dat er nog zoowat niets aan de kamers was gedaan. De bedienden toch doen nooit iets uit zichzelf; zoodra ik hen aan 't werk had gezet, werd ik weggeroepen, en toen ik terugkwam, zat de tuinman heel gemoedelijk te visschen in de sloot voor 't huis, en de huisjongen had van mijn afwezigheid gebruik gemaakt om een koelie te nemen ten einde een paar gordijnen op te hangen, daar 't hem te veel moeite was.

Zoo langzamerhand werd 't twaalf uur en moest ik voor 't eten van mijn man zorgen, dat hem, zooals hier 't gebruik is, op 't kantoor wordt gezonden. Ik verzeker u, dat het met de slechte kokki's, die tot nu toe mijn deel waren, een heele toer is, om vleesch, groente, aardappelen en 'een toetje' klaar te krijgen. De aardappelen zijn gewoonlijk om halfelf al gekookt, en met 't overige wordt gewacht tot kwart voor twaalf.

1) Pisangs zijn er niet.

Is het eindelijk weg, dan moet Mevrouw eten, iets waarvan kokki niet altijd 't noodzakelijke inziet.

Na 't eten heb ik weer een rustig uurtje, waarin ik wat naaien kan. Gisteren echter kwam 't er niet van, daar ik naar de stad moest om boodschappen te doen. Ik ging om één uur en haalde in het voorbijgaan mijn man van 't kantoor. Zoo'n ritje midden op den dag is niet erg frisch hier in de tropen. Daarbij had ik mij geërgerd aan den koetsier, die telkens als ik in een winkel was, de gelegenheid waarnam om op mijn plaats te gaan zitten en een cigaretje te rooken. Kwam ik terug, voordat het op was, dan bleef hij kalm voortrooken, zoodat ik den, verre van geurigen, damp in mijn aangezicht kreeg. Natuurlijk gaf ik mijn man volmacht om hem een standje te maken; 't is treurig genoeg, dat ik nog niet genoeg Maleisch ken, om zelve mijn gemoed te ontlasten.

Wij kwamen zoowat te half drie thuis en deden een lekker dutje tot vier uur; daarna baden, thee drinken en onze gewone avondwandeling doen.

Toen wij bij half zeven thuis kwamen, moest ik dadelijk naar de *goedang* om 't avondeten voor de paarden uit te geven; daarna verdeelde ik een uurtje tusschen keuken en eetkamer, om te zorgen, dat 't eten op tijd klaar kwam en er behoorlijk gedekt werd. De huisjongen toch heeft, met zijn Oostersche voorliefde voor kleuren, een ware manie om allerlei borden en schoteltjes te gebruiken, die niet bij elkander passen. Verder is 't voor hem, die altijd met zijn vingers eet, een raadsel, waarom wij zooveel vorken en lepels, noodig hebben, en daarom vergeet hij gewoonlijk de helft.

Na 't eten moest ik nog even 't zilver tellen en wegsluiten, en suiker geven voor den volgenden morgen, daar de mieren alweer aan den suikerpot waren geweest,

iets wat volgens Sidin's beweren bijna elken dag gebeurt, en dan gooit hij den inhoud weg. Toen, het was half negen, kon ik mij nedervlijen in een luijerstoel en de courant lezen.

Zegt nu eens eerlijk, waarde lezeressen, leiden wij nu wel zoo'n erg gemakkelijk leventje in Indië?

Ngaliem's nieuwjaar. Een Indische schets.

De *poewasa*¹⁾ was voorbij en 't Inlandsche Nieuwjaar was begonnen, de hooge *Hadji*²⁾ in Solo, die het eerst de nieuwe maan had gezien, had het teeken gegeven, en evenals vroeger in Schotland 'The *firy Cross*,' was dit teeken met bliksemsnelheid van *dessa* tot *dessa* gegaan, tot 't om drie uur 's nachts te Batavia kwam en ook in de *Kampong Baroe*, waar Ngaliem woonde. Zij deelde er tenminste een krotje met haar grootmoeder, en haar matje lag naast dat der oude vrouw. Deze was dadelijk opgestaan, had Ngaliem gewekt en was toen, evenals alle bewoners van de *Kampong*, gaan bidden.

Zoodra 't licht werd, waren ze naar de rivier gegaan

- 1) De vastentijd der Inlanders.
- 2) Priester.

om te baden; doch Ngaliem plaste niet vroolijk rond, zooals anders.

Zij deed met de andere Kampong-kinderen den krokodil niet na, zooals haar gewoonte was en waarom ze altijd lachten, en ze wierp hun geen water in 't gezicht en trok hun sarong niet af.

Neen, niets van dat alles... Ngaliem was bedroefd, er kwamen zelfs tranen in haar oogen, die langs haar bruine wangen rolden, zonder dat zij ze afveegde. Waarom ook? Niemand lette op haar; Sarina, Kiem, Aïssa, Lamsja, Aïma en hoe haar speelnootjes verder heetten, dachten slechts aan 't genoeg dat haar wachtte, want de Nieuwjaarsdag is een groot feest voor de Inlanders.

Ze dachten aan de nieuwe sarongs en baadjes, die ze zouden krijgen, - geen Javaan zoo arm toch, of hij heeft dan nieuwe kleeren, - en verder aan de *kwé-kwé* en *manisan*¹⁾ welke ze volop zouden eten. Dagen vooruit waren de moeders al aan 't bereiden van al 't lekkers geweest, en ze vertelden aan elkander wat er al zoo zou zijn en waar ze het meest van hielden. Lamsja beweerde dat de *glibbertjes*, zooals haar zuster ze maakte, 't lekkerst waren; een ander hield meer van *lobi-lobi*, terwijl een derde *pisang-goreng* verkoos.

En ze snapten als jonge eksters en niemand lette op Ngaliem. Alleen Kiem, die iets ouder, en ook iets verstandiger was dan de anderen, vroeg:

‘*Apa kowè mara, Nga?*’²⁾

‘*Tida,*’³⁾ klonk het kortaf uit Ngaliem's mondje, en toen haalde Kiem de schouders op en plaste weer door:

- 1) Gebak en confituren.
- 2) Ben je boos.
- 3) Neen.

het was nog zoo heerlijk koel in de rivier en baden is 't grootste genot der Inlanders.

Ngaliem bleef niet lang in 't water: ze moest spoedig van sarong verwisselen en dan naar haar dienst gaan; want *njo*¹⁾ was altijd zoo vroeg wakker en als Ngaliem er dan niet was, om met hem in den tuin te spelen, maakte hij de zusjes wakker en deze wekten de baboe, die dan boos op Ngaliem werd en haar eten wegnam.

Ze ging dus spoedig naar Gang Besaar, waar de familie woonde bij welke zij in dienst was.

Arme kleine Ngaliem! Ze had pas negen maal het Nieuwjaar beleefd en toch was ze geen kind meer, ze was al een kleine baboe en werd *Peng* genoemd, d.w.z. kindermeid of loopmeisje.

Ze moest van 's morgens vroeg tot 's avonds laat de nukken en grillen van een vierjarig jongentje gehoorzamen, dat haar nu eens als lastdier, dan weer als Turksche trom, dan weer als rijpaard gebruikte, en als zij weigerde te doen wat hij haar gebod, huilde hij en riep:

‘Mama, *Peng mara*, *Peng brandal!*’²⁾

En dan kreeg zij knorren van mevrouw of werd naar achteren gezonden naar kokki, die haar dan allerlei werk gaf, dat veel te zwaar voor haar was.

Ach! dan was zij nog maar liever binnen en speelde met *njo* of stond achter zijn stoel, terwijl hij at; zij werd soms wel moe van 't staan, doch *njo* en de anderen waren dan zóó bezig met eten, dat niemand er aan dacht om haar af te snauwen, en meestal liet *njo* de helft van zijn eten over en dan mocht zij het opeten, en dat vond zij lekkerder dan wat kokki haar gaf. Soms ging ze mee

1) Algemeene benaming voor jongeheer.

2) Mama, Peng is boos, Peng is ondeugend. Eigenlijk beteekent *brandal* roover, doch kinderen gebruiken het voor ondeugend.

uit rijden en zat dan op den bodem van 't rijtuig gehurkt; dan zag ze al de mooie groote huizen van 't Koningsplein, en als men langs de groote Kampongs reed, zag ze de kinderen der rijke Inlanders met hun mooie zijden baadjes en met bloemen in 't haar.

Eens droeg Ngaliem ook een zijden baadje, dat van voren met een inlandsche broche van zilver met diamantjes was vastgemaakt, en elken dag kreeg ze toen versche melatti of andere bloemen in haar *kondek*¹⁾, ook had ze zilveren banden om de voeten, en dan nog een halsketting van gouden muntjes gemaakt, en een mooie haarnaald.

Die haarnaald had ze nog; al 't andere was reeds lang geleden naar 't Pandhuis gegaan.

Nu 't Nieuwjaar was, droeg zij dat eenige overblijfsel van vroegere weelde, doch 't maakte haar nog treuriger, want ze dacht met weemoed aan dien gelukkigen tijd, toen ze met haar ouders en haar broertje Sidin in een aardig huisje in de groote Kampong bij de rivier buiten Batavia woonde. Haar vader had toen twee buffels, die Sidin 's middags in de rivier liet baden en die hem kenden en gehoorzaamden, alsof zij jonge hondjes waren.

Toen was Ngaliem heel vroolijk; ze mocht den geheelen dag spelen, kreeg altijd centen voor lekkers en ging met haar moeder naar de *passar*²⁾, waar moeder veel sambals en visch kocht voor bij de rijst.

En als het Nieuwjaar was, dan kocht moeder voor haar 't mooiste baadje, dat er bij den Chinees te krijgen was, en de duurste sarong ook, en dan stond er in de kamer een heel groote tafel vol met lekkere dingen,

- 1) Haarwring.
- 2) Markt.

waarvan zij en Sidin naar hartelust mochten eten, als ze maar zorgden niet *sakit*¹⁾ te worden.

Doch opeens was alles veranderd. Er kwam een heel ongelukkig jaar: Sidin kreeg de koorts en stierf; en dat was jammer, want Sidin was een goede jongen en hij kostte niet veel. Kleeren droeg hij zelden, hij liep 't liefst zoo maar rond: dat was frisch, en dan kon hij zoo dikwijls in de rivier baden, als hij maar wilde, zonder de moeite te nemen van kleeren te verwisselen.

Sidin stierf dan, en dat was ongelukkig; doch kort daarna stierven de buffels, en dat was nog veel ongelukkiger, want een kind kan gemakkelijker gemist worden dan een buffel en Ngaliem's vader was zoo trotsch op de zijne geweest, en nu waren ze dood en de stal was leeg. Hij werd wanhopig en zeide, dat hij niet zonder buffel leven kon, en toen ging hij naar Said Ali Mohamed den Arabier, die in het groote huis dicht bij de Kampong woonde, en deze gaf hem geld voor een anderen buffel, doch hij liet ook een briefje opmaken, waarin stond, dat als Tjoepan, zoo heette Ngaliem's vader, het geld niet terugbetaalde, alles wat hij had, nl. zijn bamboe huisje, zijn stukje rijstveld en zijn huisraad van Said Ali zou zijn.

En toen de nieuwe buffel kwam, was Tjoepan blij en hij ging zelf met hem naar de kali, doch toen gebeurde er een ongeluk, want Ngaliem verloor haar talisman, en dat was een teeken, dat er slechte tijden op handen waren. Dat was ook zoo gebeurd, toen Sidin ziek werd; den avond te voren had de moeder bij het baden in de rivier haar talisman verloren, en toen wist ze wel, dat Allah boos zou zijn en hun iets kwaads zou laten overkomen. En nu verloor Ngaliem den hare: er zou dus weer een ramp volgen.

1) Ziek.

Die bleef dan ook niet uit: de *paddi*-oogst¹⁾ mislukte, de buffel werd ziek en stierf en Said Ali Mohamed legde beslag op hun boeltje. Toen trokken ze naar Batavia, waar Tjoepan koeliewerk moest verrichten. Ngaliem en haar moeder gingen bij de grootmoeder wonen en de eerste zocht werk en vond dit ook.

Maar Tjoepan vond het vreeselijk, koeliewerk te doen, en eens, dat hij een groote kist bij een Chinees had gebracht en wachten moest op 't draaggeld, maakte hij een kast open, waarin een sleutel stak, en nam een stel gouden knoopjes, met diamanten bezet, weg. Die wilde hij verkoopen, dan had hij weer wat geld en behoefde niet zulke zware lasten te dragen. Doch de Chinees kwam terug, juist op 't oogenblik dat Tjoepan de knoopjes tusschen zijn baadje wilde verstoppen, en toen pakte de Chinees hem beet en riep de politie. Toen werd Ngaliem's vader kettingjongen, en dat was nog erger dan koelie, doch na dien tijd hoorden zij nooit meer iets van hem.

Kort daarna kreeg haar moeder de koorts, evenals Sidin, en toen ging ook zij dood en Ngaliem had wel mee onder den grond willen gaan liggen tusschen al die houten kruisjes, net als moeder en Sidin, want ze vond het zoo naar om alleen achter te blijven.

Grootmoeder was altijd boos, en dan zoo arm, dat ze niet voor haar zorgen kon; en toen was ze in dienst gegaan in Gang Besaar, en daar was ze nu al heel lang, hoe lang wist ze zelve niet, maar 't was al heel dikwijls nieuwe maan geweest. Nieuwjaar was het nog niet geweest, dat was het nu voor het eerst; en als Ngaliem bedacht, hoe 't vorige was, toen ze nog in de Kampong aan de rivier woonde, dan kon ze niet vroolijk wezen.

1) Rijst-oogst.

En als ze dacht aan de vorige *poewasa* en aan al het *patassan*¹⁾, dat ze toen en vooral met den Nieuwjaarsdag had afgestoken, dan werd ze toch zoo verdrietig, vooral toen ze het knallen en knetteren van 't *patassan* hoorde, dat de andere Kampongkinderen afstaken.

Die kinderen waren allemaal gelukkig en werden bedorven, en zij, *kassian*, ze had niets meer in de wereld en ze zou wel *baboe* moeten blijven, tot ze zoo oud was als *Nennèh*²⁾. Eerst zou men haar *Peng* noemen, zooals nu, en dat vond ze afschuwelijk, en naderhand zou ze *Djahid*³⁾ genoemd worden, en niemand, behalve *Nennèh* en de Kampongkinderen, die ze alleen 's morgens bij 't baden zag, noemden haar *Nga*, zooals moeder en vader en *Sidin* hadden gedaan. Iedereen was ook zoo boos op haar en gaf haar harde woorden, terwijl ze vroeger, toen ze nog in de groote Kampong aan de rivier woonde en zijden baadjes droeg, een persoontje van gewicht was geweest.

Er werd altijd met minachting over haar gesproken, en eens, toen *Njo* heel lief was en haar een zoen had gegeven, had zijn *Mama* hem beknord en gezegd, dat hij 'zoo'n vies Inlandsch kind' niet mocht aanraken. Dat had ze heel goed verstaan, want ze was bijzonder vlug van begrip en verstond meestal wat er in 't Hollandsch gezegd werd.

Het was twee uur op dien bewusten Nieuwjaarsdag. Iedereen sliep in 't groote huis in *Gang Besaar*, en in de bijgebouwen sliepen de bedienden ook, en 't eenige geluid, dat men hoorde, was 't stampen der paarden en 't schreeuwen van de kleine aapjes, die als naar gewoonte op den

- 1) Vuurwerk.
- 2) Grootmoeder.
- 3) Naaister.

rug der paarden zaten. Vroeger had Ngaliem ook een aapje gehad, en daar hield ze veel van, doch Said Ali Mohamed, de Arabier, had het weggenomen en gezegd, dat het juist goed voor zijn kinderen zou wezen.

Iedereen sliep; alleen Ngaliem was wakker. Zij ging 's middags altijd voor een paar uur naar de Kampong, doch eerst sloop ze behoedzaam langs 't huis, tot dicht bij 't hek bij den grooten *waringin*, die zijn reusachtige takken wijd en zijd uitspreidde. Daar stond ze stil, en keek schuchter op zij, of ze ook haar schaduw zag, want evenals alle Inlandsche kinderen was ze daar bang voor.

Dat was ook 't eenige, waar Ngaliem bang voor was: groote spinnen, torren, sprinkhanen, vleermuizen, kakkerlakken, ja, alles durfde ze aan. Ze speelde er zelfs gaarne mee. Doch als ze langs het huis liep en haar schaduw zag, dan begon ze van angst te beven.

Nu zag ze echter niets; dus sloop ze verder, achter den *waringin* om, de crotons voorbij waar Njo's Mama zoo trotsch op was, en naar 't *melattibed* toe. Daar plukte ze haastig de mooiste bloemen en deed ze voorzichtig in haar *slendang*¹⁾.

Juist stak ze haar hand uit om nog meer te plukken, toen ze opeens een harden zweeps slag op haar rug voelde, en toen nog een en nog een, tot ze dacht, dat 't nooit op zou houden.

Eindelijk was de hand, die deze geduchte kastijding toediende, moe, en toen Ngaliem angstig opkeek, zag ze Nonna Adèle, Njo's oudste zuster, die toornig uitriep: 'Zoo, eindelijk weet ik dan toch, wie de *melatti*'s steelt, en hoe 't komt, dat ik er nooit meer in mijn waschwater

1) Langwerpige doek of sjaal, dien de Inlandsche vrouwen en kinderen over den eenen schouder hangen.

heb.¹⁾ Jou kleine heks, ben jij de dief? Dat zal je berouwen! Eindelijk heb ik je gesnapt, ik heb lang genoeg op je geloerd.' Wat Nonna Adèle nog meer zei, wist Ngaliem niet: zij had zoo'n pijn, dat ze er niet naar kon luisteren.

Toen Nonna Adèle geen woorden meer wist te bedenken, om aan haar woede lucht te geven, ging ze naar binnen, ten einde haar middagdutje te doen. De arme Ngaliem ging 't hek uit, want ze begreep wel, dat Nonna Adèle haar had weggejaagd; en ze bleef op den weg gehurkt zitten, want ze durfde niet naar haar grootmoeder te gaan. Ze wist wel, dat deze boos zou wezen, omdat ze uit haar dienst was ontslagen, waar ze, behalve een stuiver per dag en een half katti rijst, ook nog wel eens ander eten en nu en dan een baadje kreeg. Arme Ngaliem! Ze wist niet wat ze doen zou. Eerst huilde ze lang en bitter, toen bedaarde ze langzamerhand en begon op inlandsche manier zacht een liedje te zingen, dat zij, al zingende, improviseerde en dat ongeveer aldus luidde:

‘Ngaliem is bedroefd, Ngaliem is treurig:
Nonna is boos geweest, heeft Ngaliem geslagen.
Ngaliem heeft bloemen gestolen,
Maar Ngaliem is geen dief.
Bloemen voor 't graf van haar moeder,
Die heeft Ngaliem gestolen,
Mooie witte bloemen van de melatti-struik;
Die waren voor 't graf van haar moeder.
Waarom komt die moeder niet terug?
Ngaliem zou zoo blij zijn.
Moeder moet komen om Ngaliem te halen,

1) Eene algemeene gewoonte der Indische dames, om bloemen, vooral rozen en melatti, in 't water te doen.

Ngaliem wil niet blijven op de aarde,
 Waar menschen slaan en boos zijn.
 m'Bok Sidin¹⁾, de moeder van Ngaliem,
 Die Martidja heette, moet komen:
 Arme Ngaliem is zoo alleen,' enz.

Treurig en naargeestig klonk dit gezang, doch op dat uur ging er niemand voorbij en de huizen lagen te ver van den weg af, dan dat de bewoners, zelfs zoo ze niet geslapen hadden, het hadden kunnen hooren. Eenzaam en verlaten zat 't kind, alleen met haar groot verdriet.

Opeens vernam ze voetstappen achter zich en hoorde ze een zachte stem vragen: 'Wat scheelt er aan, kleine?'

Vol verbazing keerde zij zich om en zag een ouden heer, die wel eens bij de familie, bij welke zij diende, geweest was.

Hij zag er zoo vriendelijk uit en had zijn hand zóó beschermend op haar hoofdje gelegd, dat Ngaliem's hartje opeens luchtiger werd, en toen de goede oude heer zijn vraag herhaalde, vertelde ze hem, wat er gebeurd was.

Ze deed zelfs haar baadje uit, om hem te laten zien, hoe Nonna Adèle haar geslagen had, en hij zag, dat haar rug en schouders gezwollen waren.

'Maar je wist toch, dat je geen melatti mocht wegnemen; waarom deed-je het dan?' vroeg haar vriend op zacht-vermanenden toon.

'Omdat Ngaliem ze zoo graag op 't graf van moeder legt. Dat doet ze elken dag, en moeder is er zeker blij om, en als ze Ngaliem komt halen, dan zal ze 't wel zeggen.'

1) Het is de gewoonte der Inlandsche vrouwen, om na de geboorte van haar eersten zoon, van naam te verwisselen en m'Bok, d.w.z. *moeder*; voor zijn naam te zetten en zich zoo te noemen. Daar Ngaliem's broertje Sidin heette, werd de moeder dus m'Bok Sidin genoemd.

‘Toch mocht je ze daarom niet wegnemen. Maar wat ga je nu doen?’

‘Dat weet Ngaliem niet. Ngaliem durft niet naar Nennèh te gaan, Nennèh zoo boos,’ en 't arme kind begon weer te huilen.

‘Zal ik vragen, of je weer in dienst mag komen bij Njo's Mama?’

Ngaliem's gezichtje drukte zooveel angst uit, dat de heer er medelijden mee kreeg.

Hij dacht een oogenblik na en vroeg toen: ‘Zou-je met mij mee willen gaan?’

Verwonderd keek ze hem aan en antwoordde: ‘Waar gaat Mijnheer naar toe?’

‘Heel ver hier vandaan, naar de bergen, waar 't lekker koud is. Daar heb ik kleine kinderen, waarmee je zoudt spelen, en mijn vrouw zou je leeren werken; maar niemand zou je slaan of beknorren, als je tenminste gehoorzaam wilt zijn. Nu, wat zeg je er van? Wil je met mij meegaan?’

Ngaliem schudde 't hoofd en zei langzaam: ‘Ngaliem wil niet ver van hier gaan, waar de bergen zijn en 't koud is. Daar kan Ngaliem's moeder haar niet vinden, als ze Ngaliem komt halen, en daar kan Ngaliem geen witte bloemen op 't graf leggen. Mijnheer heel goed is, maar Ngaliem kan niet meegaan. Mijnheer dan liever vragen, of Ngaliem mag blijven bij Njo's Mama.’

En wat haar vriend ook zei, hielp niets - het kind bleef onverzettelijk en antwoordde maar steeds:

‘Ngaliem moet blijven, totdat Ngaliem's moeder haar komt halen.’

En ze werd op verzoek van den ouden heer weer in genade aangenomen en werd weer ‘*Peng*’ bij Njo en werd er soms geslagen; doch dat kon haar niet schelen: alles

liever dan weggaan van de plaats, waar haar moeder haar gelaten had.

En als ze kon, sloop ze 's middags toch naar 't melattiperk bij den grooten waringin, en dan nam ze melatti weg, om op 't graf te strooien, en dan ging ze er heen en zong een treurig lied, - en als 't uit was, werd ze weer vroolijk en ging naar de *Kali*¹⁾ om met de andere Kampong-kinderen te baden, en dan lachte ze en stoeide ze, tot 't tijd was om naar *Njo* te gaan. En zoo leefde ze haar eentonig leventje en hoopte nog steeds, dat moeder haar zou komen halen.

Arme kleine Ngaliem!

1) Rivier. De meeste Inlanders baden tweemaal per dag.

Zoo'n knappe kokki.

Neen, het was niet meer uit te houden met die slechte kokki's, ik moest letterlijk alles zelf doen, en dat zegt zoo iets in dit klimaat, en dan tweemaal daags warm eten. Ach! en men komt er zoo geleidelijk toe; natuurlijk begint een jonge huisvrouw (die een man heeft, die niet rookt en dus veel van zoet houdt) met elken dag iets voor 't dessert te maken, en 't stukje, dat er over is van 's avonds, manlief 's middags op 't kantoor te zenden. Doch de meeste dingen bederven hier als ze één dag overstaan en dus maakt men al gauw iets anders: nu eens een miniatuur-pudding of een omeletje, dan eens wat vla. Men wil ook gaarne toonen, dat men er iets voor over heeft en niet bang is voor een beetje moeite. Verder is het vleesch zóó slecht, dat men allicht geneigd is het te vervangen door croquetjes, rissoles, schelpen enz. enz., die er nog eens eerder ingaan, doch ook veel bewerkelijker zijn. Dan,

als de biefstuk hard en de saus zwart is, zegt de heer gemaal al spoedig: ‘Och! je moest er toch eens zelf op letten; ik wed, dat jij de biefstuk wel smakelijker kunt maken.’ Nu, dan is je eer er mee gemoeid en prikt en klopt men 't taaie vleesch, tot 't zacht moet worden, enz. enz.

Zooals ik zei, van 't een komt 't ander, en zoo was ik na drie maanden gesukkel met vier verschillende kokki's er letterlijk zelf een geworden en begon het mij erg te vervelen.

Eens, toen ik 's avonds een visite was gaan maken - 't visite-uur toch is van 6.30 tot 8 - en, daar 't een half uur rijden was, wat laat thuis kwam en dus onmogelijk voor 't eten had kunnen zorgen, was 't dan ook zóó slecht, dat kokki terstond haar ontslag kreeg. Dat gaat hier al heel gemakkelijk: men betaalt de bedienden tot op den dag, en expedieert ze, *sans autre forme de procès*.

Ik was zóó innig blij, van 't mensch af te zijn, die, behalve dat ze niet koken kon, ook nooit zorgde voor vruchten, welke ze op de *passar* moest koopen, en bovendien erg vuil was, dat ik den volgenden dag met liefde al 't werk zelf deed, geholpen door een der baboes. 's Avonds onder de thee echter decideerden wij dat 't zoo niet blijven kon en dat wij, hoe eer hoe liever, een kokki moesten huren.

‘Nu,’ zei mijn man, ‘ik zal morgen voor je bij een besteedster gaan; hoeveel kreeg de vorige ook weer, was 't niet *f*8?’

‘Ja, maar,’ antwoordde ik niet bepaald zachtzinnig, ‘voor die prul-kokki's bedank ik, ik heb zelf nu lang genoeg voor keukenmeid gespeeld, en ben vast besloten 't niet langer te doen. Als je dus een kokki huurt, neem dan een goede; betaal desnoods *f* 12 of *f* 15 of meer,

maar zorg tenminste, dat ik er een krijg, die wat kent.’

Na een weinig over en weer gepraat en gehaspel, eindigde de zaak voorloopig hiermee, dat ik twee dagen later een kokki kreeg voor *f* 16 (per maand), dus juist voor 't dubbele wat de vorigen ontvingen, maar: ‘t was zoo'n knappe kokki’, zooals de besteedster, die haar introduceerde, vertelde. Ze kon van alles maken: taarten, pasteien, aspics, gebak in soorten enz. enz.

Ik was in de wolken, en toen als conditie werd gesteld, dat ze een halve maand voorschot moest hebben, gaf ik het haar met liefde.

Ook zeide ze, dat zij liever 's avonds in de *kampong* ging slapen, dan hier op 't erf te blijven; iets, wat mij volkomen onverschillig was.

Den volgenden ochtend zou zij in dienst komen. Toen ik te half zeven buiten kwam, was zij er dan ook en stond ze de *batterie de cuisine* te bekijken en daarna 't vleesch, dat juist gebracht was; vervolgens ging ze naar 't kippenhok, betastte de ongelukkige beesten, die hier altijd even mager blijven, zocht er twee uit en gaf die aan den tuinman om te slachten. Daar wij toevallig juist twee dagen achtereen kip hadden gegeten, kan ik niet zeggen, dat deze manoeuvre mij beviel; ook vond ik, dat ze het mij eerst wel had kunnen vragen. Doch ik wilde niet beginnen met afkeuren en vroeg wat ze met de kippen ging doen, waarop ze op droomerigen toon zei: ‘*Kokki bekin lappies poekol satoe*’, doch ik zal 't maar liever vertalen, en wel letterlijk, voor de eigenaardigheid: ‘Kokki maakt lapjes voor één uur, kokki maakt nog frikadel, andijvie, pannekoeken en gelei. Voor vanavond kokki maakt soep met witte groente (prei) en sago, croquet garnalen, gevulde kip, boontjes, sla en gebakken kip, chocolaadpudding, ijs.’

Net zoo zei ze 't, zonder de minste stembuiging of pauze.

Ik echter schrikte voor zulk een menu en zei, dat wij 't veel eenvoudiger gewend waren, waar ze echter geen de minste notitie van nam.

Ik vergat nog te vertellen, dat mijn man 't mij afgeraden had, ‘zoo'n knappe kokki’ te nemen, en mij, toen ik er op aandrong haar te huren, voorspeld had, dat ik er berouw van zou hebben. Opeens schoot mij die voorspelling te binnen, doch ik besloot flink te zijn en, na eerst kokki een paar dagen te hebben laten begaan, ten einde haar niet dadelijk te dwarsboomen, langzamerhand alles tot den ouden voet terug te brengen.

Als naar gewoonte ging ik naar de *goedang* (provisieka-kamer) om 't voer voor de paarden enz. uit te geven.

Nu had ik wel gezien, dat er iemand achter mij was binnengekomen, doch 'k meende, dat het de huisjongen was, die als naar gewoonte de blinden openmaakte. Bovendien is de *goedang* vrij groot en staan de kisten met voer in een hoek.

Ik was dus, klaar zijnde, meer dan verbaasd, kokki te zien, die van de omstandigheid, dat ik met mijn rug naar haar toe stond, gebruik had gemaakt om zichzelf te bedienen, wat ik, op zijn zachtst genomen, vrijpostig vond.

Op een grooten, ronden bak van gevlochten stroo had zij alvast 't een en ander gelegd van wat zij zoo vond, als: een twaalfstal eieren, een bord met suiker, een dito met meel, en minstens een paar pond boter, die zij juist uit 't vat nam, toen ik mij omkeerde. Toen ik haar te kennen gaf, dat het te veel was, lachte zij, noemde al de lekkernijen nog eens op, waarop ze ons vergasten zou, en tevens een lijstje van wat ze noodig had. Tegelijk stak zij de bruine vingers uit naar de bus met Van Houten's Cacao (de beste en goedkoopste in gebruik, wat meer

was dan ik van kokki kon zeggen). Doch nu begon ik voor mijn rechten op te treden en gaf haar verder zelf, wat zij noodig had, 't geen niet weinig was.

Toen wij eindelijk klaar waren, vroeg ze of ik haar ijsbons wilde geven: dan behoefde zij mij niet altijd te vragen, als ze 't een of ander koud wilde maken. Ik gaf er haar eenige, met de vermaning er zuinig op te zijn.

Na 't ontbijt vroeg zij geld om naar de passar te gaan voor vruchten en wat ze verder nog behoefde. Toevallig had ik niets kleiner dan een muntbiljet van *f*10. Men is hier nl. altijd om kleingeld verlegen en moet voor 't wisselen betalen, waarvoor de *warong*-houders een vast tarief hebben, nl. 1 ct. voor *f*1, 2 ct. voor een rijksdaalder, 5 ct. voor *f*10, enz. Buitendien is er verbazend veel valsch geld in omloop, hetgeen de bedienden de gewoonte heeft doen aannemen om de muntstukken, die men hun geeft, op den steenen grond te laten vallen, ten einde te onderzoeken of ze wel goed zijn, wat meer practisch dan beleefd of eerbiedig is. Na een groot uur kwam kokki terug, in een *dogcart* liefst, daar ze een massa dingen had meegebracht en zich niet te veel vermoeien wilde. In haar vorige diensten had ze 't ook gedaan, 't was maar 25 cts. per dag. Ik dacht dadelijk aan wat mijn man wel zou zeggen, als hij in mijn huishoudboek op 't einde der maand een post van *f*7.50 zou vinden voor: 'rijtuigen voor Kokki.'

Bovendien had ze een klein meisje bij zich, van een jaar of tien; dat was om haar te helpen, zei ze, ze had wel gezien, dat Mevrouw niet veel bedienden hield en ze was gewoon altijd zulk een meisje om zich heen te hebben. Veel kosten zou ze niet, alleen maar wat rijst en nu en dan een sarong en kabaai.

En na mij dit megedeeld, niet gevraagd te hebben, ging ze er toe over, mij te laten zien wat ze gekocht

had. In een mandje, van een klapperblad gevlochten, had zij een kleinen kalkoen. Die zou eerst een paar dagen op 't erf gevoed worden en juist tegen Zondag goed zijn; hij kostte maar *f*1.50, zeker niet veel, doch ik had er in de verste verte niet aan gedacht om voor ons beidjes een kalkoen te nemen. Verder bracht ze drie monster-ananassen mee van 12 cts. ieder, een ongehoorde prijs, daar men gewoonlijk 7 à 8 cts. betaalt, eenige *manga's*, een vrucht, die een sterken aromatischen smaak heeft en zeer sappig is, zes *djoeroek manis*, die veel van mandarijntjes hebben, en tien *sao manilla's*, die veel op groote, bruine eieren gelijken en 't midden houden tusschen een mispel en een zachten appel. Behalve al die vruchten, haalde zij nog tal van pisangbladeren met specerijen, uien enz. te voorschijn. Onnoodig te zeggen, dat er van de *f*10 niet veel overschoot! Tevens vertelde zij mij, dat zij een Chinees met pannetjes had besteld, want Mevrouw begreep wel, dat zij met de weinige, die er waren, niet koken kon.

Ik was zóó overbluft, dat ik niets wist te zeggen, doch ik zag hoe langer hoe meer in, dat mijn man gelijk had gehad.

En, *to make short of a long story*, nadat zij er vijf dagen was geweest, gaven wij haar heur *congé*; het voorschot mocht ze houden, dat kon er nog wel bij! Ik had in die vijf dagen bijna al mijn huishoudgeld verteerd, waar ik nog drie weken mee toe moest komen, behalve wat ik op bons gekocht had.

Wij hadden lekker gegeten, dat is waar, heel lekker zelfs, doch ik was al dien tijd geen baas in *goedang* of keuken geweest.

Ik verzocht mijn man, mij maar weer een goedkoope kokki te bezorgen; ik deed dan maar liever zelve wat

meer. Nu hebben wij een goedig, oud zieltje voor *f*10 per maand; ze is wat simpel en kauwt *sirih*, twee groote *drawbacks*, doch ze laat zich alles zeggen, leert zelfs wat aan en is niet ‘zoo'n knappe kokki’.

Trouwen bij de Javanen.

Vandaag ga ik u eens iets van 't trouwen der Javanen vertellen en van de plechtigheden, welke daarbij plaats hebben, ofschoon deze in de verschillende streken van Indië zeer uiteenloopen.

Dikwijls worden de bruid en bruijom reeds als kinderen verloofd door de ouders, waarbij dan een voorloopig huwelijk gesloten wordt, zooals bij ons het engagement, of eigenlijk meer als de *fiançailles* bij de Franschen.

Beiden worden in staatsiegewaad gestoken en er wordt feest gevierd; alleen is alles op kleiner schaal dan bij het werkelijke huwelijk.

Zulk een verloving heeft plaats als de jongen 15 jaar en het meisje 8 of 9 is; soms ook is het verschil in leeftijd minder. Het is aardig om zulk een paar kinderen te zien zitten, gewoonlijk in een open rijtuig, waarin ze rondrijden met een deftige uitdrukking op 't gezicht, alsof

ze den ernst van 't oogenblik begrepen en, gedachtig aan 't bekende:

‘*Ce n'est que le premier pas qui coûte,*’ beseffen, dat dit eigenlijk de gewichtige stap is.

Als bruid en bruigom zitten ze òf in een rijtuig òf in een draagstoel; in sommige streken zit de bruigom te paard. Zijn gezicht is wit en zijn bovenlijf, geel gemaakt (met *boreh*), blijft ontbloot; zijn hoofddoek is echter zeer sierlijk en zijn sarong zeer kostbaar. Soms wordt hij met afhangelende rissen van melatti en andere bloemen behangen.

't Toilet der bruid is vollediger.

Op den dag van 't huwelijk, bij welke ceremonie de bruid niet aanwezig, doch door haar vader of voogd vertegenwoordigd is, worden beiden reeds te vijf uur 's morgens gekleed, na eerst den nacht wakende te hebben doorgebracht. Zoo ze slapen, zouden ze door booze geesten overvallen worden.

't Begin van 't toilet is het beschilderen en blanketten van hun gelaat met *bedak* en verf; de wenkbrauwen worden met zwartsel bestreken.

Den dag te voren wordt er van beider wenkbrauwen, voorhoofd en nek eenig haar afgeschoren en als offer gegeven aan de *widadari's* (goede geesten of hemelnimfen). De vrouw, die dit doet en tevens de bruid bij 't aankleeden behulpzaam is, krijgt een offergave, *sadjen* genaamd, bestaande uit eten, vooral snoeperijen, en bij welvarenden ook uit huisraad en geld.

Het huwelijk wordt in de moskee of wel in het huis van den regent of van een ander hoofd voltrokken; doch dit is alleen bij aanzienlijken; de gewone *dessa*-bewoners gaan naar de moskee.

Te vier uur 's namiddags pas haalt de bruigom de bruid af, na eerst nog wat opgeknapt te zijn; de *boreh* en de

bedak worden dan hernieuwd, zijn haar (dat bij de meesten lang is) wordt losgemaakt en hangt over zijn schouders; in gewone omstandigheden toch wordt het altijd in een wrong onder den onafscheidelijken hoofddoek gedragen. Dan komen de bloemenversieringen, die 's morgens nog niet bij 't toilet behoorden; van zijn kris (die een inlander nooit aflegt) en van een gouden band, welken hij om zijn hoofd draagt, hangen snoeren van bloemen af; bij rijke Javanen zijn ze met edelgesteenten vermengd; om zijn lendenen draagt hij kransen van bloemen.

Begeleid door familie, vrienden en kennissen, begeeft hij zich naar 't huis der bruid.

Op onze avondwandelingen komen wij dikwijls zulk een optocht tegen; de bruidegom ziet er grotesk uit en doet denken aan de poppen der *wajang* of inlandsche poppenkast. Aan 't hoofd van den optocht loopen twee of meer mannen met papieren versierselen aan stokken bevestigd; dan volgen de dragers der cadeaux, die bestaan uit sarongs, goed voor baadjes, versierselen, eetwaren, waaronder zakken met rijst, vruchten, gebak enz.

Ook de genoodigden brengen vleesch, gebak of vruchten mee om 't feest op te luisteren.

Soms zijn er eenige rijtuiggen bij; gewoonlijk echter loopt de processie, behalve de hoofdpersonen. De kinderen, die er meestal bij zijn, dragen kransjes van bloemen in hun *kondehs* en hun gezichten zijn rijkelijk met *bedak* besmeerd.

De groote menschen maken geen bijzonder toilet voor de bruiloft; trouwens de *garderobe* der Javaantjes is niet zeer uitgebreid en Zondagskleeren houden ze er niet op na.

Zooals ik zei, gaat de bruidegom tegen vier uur de bruid halen; voor haar woning gekomen wordt hij door twee personen bij de hand genomen en tot haar geleid.

Het is nu het geschikte oogenblik om haar eens op te nemen, want 't is een geheel andere verschijning dan onze in 't wit gehulde en met oranjebloesem getooide bruidjes.

Bij de rijke Javanen is 't costuum kostbaar en phantastisch; opgeschikt en vreemd is 't altijd.

Heur haar is op een zonderlinge manier opgemaakt, nl. in den vorm van een kom, en is met snoeren van bloemen en soms met edelgesteenten versierd.

Op het voorhoofd worden eenige lokjes gekruld en vastgeplakt. Evenals bij den bruigom is het gezicht wit en het bovenlijf geel gemaakt, doch bij haar is alleen de hals zichtbaar (geen zwanenhals echter). Zij draagt een onderkleed van gebloemde zijde, waarover een wit bovenkleed valt, dat rijkelijk met zwart en verguldsel is afgezet; verder heeft ze een metalen band of gordel om 't middel, en daarover een geel zijden sjerp.

Haar borst en rug zijn door een soort van vestje, *kemben* genaamd, bedekt, dat eveneens van zijde is.

Op het hoofd draagt zij een kroon, waarvan lange groene franje afhangt; in sommige streken draagt zij bovendien nog een sluier.

Ook is ze dien dag met muilen getooid, een weelde, waaraan ze niet gewend is.

Daar zulk een costuum niet in ieders bereik ligt, wordt het gehuurd, evenals de doopkleeren bij ons.

Alvorens u de eigenlijke plechtigheid te beschrijven, dit nog: in de meeste gevallen ziet de bruigom de bruid slechts een paar dagen vóór 't huwelijk. Wel leggen beiden bezoeken bij hun aanstaande schoonouders af, doch dan zien ze elkander niet. Zóó o.a. met het inlandsch Nieuwjaar; dan zendt de jonge man geschenken aan 't meisje en levensmiddelen aan haar ouders, waarvan

deze een gedeelte voor hem moeten bereiden. Ze maken dan een gastmaal voor hem gereed, doch als hij komt om er van te genieten, verwijdert het meisje zich zoolang. Eén maand vóór 't huwelijk moet zij zich afzonderen; zij mag dan niet meer buitenshuis komen en zelfs niet in de rivier baden, hetgeen een groot gemis is, daar dit het hoogste genot der inlanders uitmaakt. Op den dag vóór die afzonderingsperiode wordt zij fraai aangekleed, doch evenals de muts van moeder de Groot (op den plakavond uit de Camera) is het slechts een afschemering van 't geen er op den grooten dag zal gedragen worden.

En nu keeren wij tot den bruigom terug, op 't oogenblik dat hij zijn bruid zal afhalen, die tot nu toe in 't bruidsvertrek gebleven is; ook zij wordt door twee vrouwen bij de hand genomen, en zoo worden de jongelui elkander te gemoet gevoerd.

In sommige streken wordt dan aan ieder van hen een *sirih*-pruim gegeven, gevat in een tot een peperhuisje gevormd blad.

Dit werpen ze elkander naar 't hoofd, en wie dit 't behendigst doet, blijft ook verder in 't huwelijk de baas.

Indien dit gebruik ten onzent mode was, wat zouden veel maagdelijns dan les nemen in 't werpen van bovengenoemde projectielen; ze zouden dit voorzeker nog met meer *entrain* doen bij genoemde gelegenheid dan bij een *bataille de fleurs* in de Riviera.

Het eerste, dat de bruid nu doet, is de voeten van den bruigom wasschen, als teeken van eerbiedige onderwerping.

Daarna neemt de bruigom haar bij de hand en brengt haar in een hoek der kamer, waar zij neerhurkt en de symbolische gaven van rijst, *peté* (boontjes, die een onaangename, doordringende reuk hebben, niet te verwarren met *pâté*) en *katjong* (een ander soort boonen) van hem

ontvangt. Intusschen wordt het maal aangericht, en zoolang zitten de hoofdpersonen van het feest naast elkander op een matje, of bij meer gegoeden op een stuk tapijt.

Als het maal klaar is, dan nemen de gasten en 't jonge paar plaats aan de lange tafel; stoelen gebruiken zij niet, zij zitten gehurkt. De drank is water en soms arang-wijn, de spijzen bestaan uit gedroogde of bedorven visch, kip en ander gevogelte, o.a. watereenden, een geliefkoosd gerecht, vervolgens vleesch (meest van geiten of buffels), dat alleen bij feestelijke gelegenheden gegeten wordt; dan hooge bergen van rijst, voor een gedeelte blauw gemaakt, *sajor* en *sambalan* voor bij de rijst, en een groote verscheidenheid van *kwé* (gebak) en vruchten.

Meer beschaafde Javanen gebruiken lepels en messen en zelfs vingerglazen; de meesten doen het echter met hun vingers af, gedachtig aan het Engelsche gezegde: '*Fingers were made before forks.*'

Na afloop van den maaltijd, die grootendeels uit geschenken bestaat, komen de arme dessa-bewoners de kliekjes halen. Onlangs nog kwamen wij op onze avondwandeling een dertigtal vrouwen en kinderen tegen, die allen een gevlochten matten schotel of een eenvoudig pisangblad op het hoofd of in de hand droegen met de overblijfselen van een feest.

Ik vergat nog te zeggen, dat de bruijom, voor hij begint te eten, drie balletjes rijst kneedt en die aan de bruid geeft, doch ik weet niet welke beteekenis de inlanders er aan hechten; trouwens dat weten ze zelf waarschijnlijk ook niet. Het gaat daarmee als met de meeste volksgebruiken: men volgt ze gedurende eeuwen, doch vraagt niet naar den oorsprong er van.

Zoodra het bruiloftsmaal is afgelopen, begeeft een ieder zich naar buiten, waar de *tandoe* (draagstoel) reeds klaar

staat voor de bruid, die door vier mannen gedragen wordt en door den bruijom te paard en verder door de gasten vergezeld, naar het huis van den vader des bruijoms wordt gebracht. Deze draagstoel is eigenlijk een soort van tentje, door een gordijn omgeven.

Bij het huis van haar schoonvader aangekomen, stapt zij er uit en wordt ze door dezen naar binnen gedragen; gaat dit zijn krachten te boven, dan loopt zij tusschen twee rijen vrouwen in. Er worden nu weer eenige ververschingen aan 't jonge paar aangeboden, waarna zij zich gaan verkleeden; zij trekken hun gewone plunje weer aan, behalve het hoofdtoisel, dat zij ophouden. Gewoonlijk wordt er dan een feest gegeven, waarbij de gamelang niet ontbreekt, evenmin als de dansmeisjes, die de passen voordoen en oningewijden in de edele kunst van Terpsichore terecht helpen. Deze dansmeisjes zijn bizonder opvallend gekleed, haar gelaat is met *bedak* wit gemaakt en zij dragen korte mouwen aan haar kabaai of liever baadje, iets dat men bij gewone Javaansche vrouwen niet ziet.

Tegen elf uur wordt de bruid naar de slaapkamer geleid door een der vrouwen, die bij haar blijft tot de bruijom komt, of hem gaat roepen. Twee of drie keer gedurende den nacht komen eenige familieleden of kennissen met brandende fakkels in het bruidsvertrek, ten einde de booze geesten te verdrijven, die er dan in rondzweven met het doel om de jonggehuwden allerlei inblazingen te doen, ten einde hen van elkander afkeerig te maken.

Den volgenden ochtend gaat het jonge paar naar het huis des vaders van de vrouw, alwaar ook eenige plechtigheden plaats hebben; zij brengen daar een of meer dagen door en betrekken dan hun eigen huisje in de *desa*, of indien ze dienstbaar zijn, gaan ze op het erf hunner meesters wonen.

Een week alleen.

Mijn man moest voor zaken uit de stad, een zijner vrienden te Batavia had hem namelijk gevraagd zijn belangen voor hem te behartigen in zake een koffieland, dat hij aan de Regeering wilde vragen en dat in Pasoeroean gelegen was.

Toen ik er het eerst van hoorde, riep ik vroolijk: ‘Ha, wij gaan op reis, heerlijk, nu zal ik toch iets van mijn nieuw vaderland zien!’

Weldra echter was mijn geestdrift bedaard, want mijn man zei heel kalm: ‘Ja, ik ga op reis, maar ik kan je onmogelijk meenemen, daar dit geen tocht is voor een Europeesche dame.’

Bij nader inzien, moest ik toegeven dat hij gelijk had, doch ik vond het een dubbele beproeving; ten eerste ging mijn man van mij af, om een reis te ondernemen, die niet zonder gevaar was en ten tweede moest ik alleen achterblijven, alleen in een vreemd land met vreemde

bedienden, nog nauwelijks in staat om mij behoorlijk tegenover hen uit te drukken. Er was echter niets aan te doen; wèl stelde mijn man voor, dat ik zoolang in een hôtel zou gaan, maar dat vond ik toch te flauw. Al lachte 't denkbeeld mij ook wel eenigszins toe, om mij onder bescherming van Europeanen te plaatsen, ik verwierp het terstond. Nu het geval er eenmaal toe leidde, moest ik mij groot houden en beweerde ik, dat ik 't best zou kunnen uithouden en niets bang was.

't Feit echter, dat ik te zamen met mijn man den avond voor zijn vertrek alle sloten en grendels nazag, het zilver wegsloot en mij met *plate* behielp en hem verzocht toch vooral niet te veel geld thuis te laten, gaf hem geen groot denkbeeld van mijn moed.

Wij spraken er echter maar niet over, want wij begrepen elkaar; bovendien moesten wij samen overleggen, wat hij al zoo zou meenemen. Na Malang toch, waar hij den eersten nacht zou slapen, hield de beschaving op en zou hij grootendeels voor zich zelf moeten zorgen. Wij pakten dus een blikken trommel, waarin wij, behalve een wollen deken en een paar handdoeken, eenige flesschen wijn en mineraalwater deden. Verder ettelijke blikjes met vleesch, groenten, boter, melk en suiker, vervolgens een fleschje koffie-extract, een busje met zout en eindelijk, behalve servetten, een couvert en glas, een fleschje creoline als geneesmiddel tegen de cholera, dien gevaarlijken vijand, die, om zoo te zeggen, uit alle hoeken op u loert en elk oogenblik gereed is u te overvallen en met zijn doodelijke omhelzing te vermoorden. Het was een heel ding, eer alles bij elkander was. Toch had ik nog een hoekje opengelaten voor een kleine versnapering, die ik mijn man mee op reis gaf in den vorm van een trommeltje moscovische gebakjes, die ik zelve had gemaakt, een algemeene ge-

woonte bij de dames hier, namelijk om al de *kwé* (gebak) te maken. Kokki's bruine vingertjes toch zijn niet te vertrouwen, wat zindelijkheid betreft; wel baden de inlandsche vrouwen een of tweemaal per dag, doch van handenwasschen weten ze niet veel af. Onnoodig te zeggen, dat men met die gegevens liever zelve de handen uit de mouwen steekt. Wel zijn er hier een viertal pâtissiers, doch daar alles hier zoo verbazend gauw oudbakken wordt, hebben ze nooit veel in voorraad en wat ze hebben is, voor zoo verre ik er over kan oordeelen, niet bijzonder lekker.¹⁾

O! Spreker, Monchen en concurrenten, wat mis ik u! en wat zouden eenige uwer producten hier welkom wezen!

Mijn man vertrok dan naar Malang, een aardig garnizoensstadje, dat hier 4½ uur sporens vandaan ligt. Natuurlijk bracht ik hem naar 't spoor, ofschoon de trein te 6.20 's morgens vertrok, doch vroeg opstaan is hier *de rigueur* en 't ritje in den frisschen morgenstond was heerlijk. De treinen hier zijn tamelijk benauwd en smal; aardig is 't om de derde klasse-passagiers, namelijk Inlanders en Chineezen, te zien, vooral de eersten in hun bonte kleederdracht. De vrouwen dragen op reis en ook buitenshuis meest lange, donkere baadjes van effen katoen, soms echter ook worden die vervangen door roode of groene zijden dito; de hoog gekleurde, gewoonlijk gebloemde zijden *slendang* is dan echter onmisbaar. 't Is een langwerpige vierkante sjaal, die ze naar welgevallen om 't middel, om de schouders of op het hoofd dragen. Bij gegoeden is de *slendang* met goudgalon afgezet. Gewoonlijk dragen ze haar versierselen ook op reis; waar zouden zij ze ook laten? Bijoutherie-kistjes zullen ze er wel niet op

1) Toen ik langer in Soerabaia woonde, ben ik hiervan teruggekomen en heb ik gezien, dat men er allerlei lekkere dingen kon krijgen, als men den weg maar wist.
Sept. '92.

nahouden, evenmin als reistaschjes. De laatste worden vervangen door open koperen potten, die ze overal meedragen, en zoo ze zich die weelde niet kunnen veroorloven, hebben ze gevlochten korven. Meestal dragen ze op reis houten sandalen, waarop van voren een tamelijk groote knop zit; deze komt tusschen den grooten en den volgenden toon en dient om de sandalen vast te houden. Een hoogst primitieve inrichting! De mannen hebben op reis meest donkere jasjes aan; rijke Javanen dragen ze zelfs van fluweel, doch deze reizen tweede klasse, evenals de gegoede Chineezers. De zonen van 't Hemelsche Rijk verzaken, zoodra zij kolonisten worden, hun nationale dracht en kleeden zich meest in witte pantalons en kabaaïen; de armsten onder hen zijn in 't donkerblauw katoen; de rijkeren, vooral *dandies*, zijn soms geheel Europeesch gekleed. De dracht der vrouwen is opzichtig en kostbaar, doch men ziet haar zelden; de kinderen zien er aardig uit met hun kaalgeschoren hoofden en korte staartjes, ten minste de jongens.

Behalve Inlanders en Chineezers bestaat het publiek der derde klasse ook nog uit Arabieren, die er met hun schilderachtige, doch vuile kleeding, vreemd bij afsteken.

De drukte aan 't station was op dien bewusten ochtend niet heel groot; er was in 't geheel geen haast, men zou er toch wel komen.

Eindelijk gaf de stationschef 't signaal en vertrok de trein.

Nog even met de hand gewuifd, nog een laatsten groet gewisseld - toen verdween mijn man uit 't gezicht en was ik alleen!

Ik zocht natuurlijk dadelijk mijn rijtuig op en reed naar huis. Daar vond ik al de bedienden gemoedelijk bij elkander gehurkt, zich te goed doende aan een blikje gerookte sprout, dat ik weg had gedaan, wijl het bedorven was.

Daar de Inlanders de visch gewoonlijk in een vergevorderden staat van ontbinding eten, smaakte de versmade sprot hun nog uitstekend en zaten ze er van te genieten onder bijvoeging van wat rijst, die ze uit een stuk pisangblad aten.

Dat pisangblad vertegenwoordigt *tout le service de table*, couvert inclus, daar ze een stuk of liever reep er van als lepel gebruiken.

Het eerste wat ik deed, was hun zoo goed en zoo kwaad als 't ging, te vertellen, dat *toewan* (mijnheer) zoo niet dien avond, dan toch den volgenden ochtend thuis zou komen, een verzekering, die ik elken dag herhaalde, zoodat ze er op 't laatst, meende ik, niet meer aan schenen te gelooven en 't thuiskomen van *toewan* als iets heel problematisch begonnen te beschouwen.

Ik deed het uit voorzichtigheid, daar ik het beter vond, dat ze niet wisten, dat ik een week lang alleen met hen zou wezen, doch zooals ik zeide: die thuiskomst werd zoo dikwijls uitgesteld, dat ze er op het laatst aan begonnen te twijfelen. Dat ze van de afwezigheid van mijn man gebruik maakten om veel uit te gaan, behoeft geen betoog.

't Begon met den tuinman, die mij vroeg, of hij dien dag naar huis mocht gaan; naar huis beteekende de kampong, tot welke hij behoorde. Toen ik hem, door middel van den huisjongen, die tevens tolk van den huize is, gevraagd had, waarom hij wilde gaan, antwoordde deze (namelijk de huisjongen): '*Kebon* (tuinman) broer dood, *kebon* moet mee,' waaruit ik opmaakte, dat de man de laatste eer aan een zijner familieleden moest gaan bewijzen, hetgeen ik natuurlijk niet weigeren kon of wilde; ik zeide dus, dat hij gerust kon gaan en had waarlijk medelijden met hem.

Den volgenden dag vroeg Sidin, de huisjongen: 'Njonja,

Sidin wil met Kebon in de tram op en neer, mag wel?’ waarmede hij te kennen gaf, dat zij eens van de *switchback* wilden profiteeren, die hier sedert eenigen tijd is opgeslagen. Tevens vroeg hij één gulden voorschot. Ik gaf maar weer toe, ofschoon 't medelijden, dat ik met den *Kebon* had, er wel door verminderde, namelijk toen ik hoorde, dat hij den dag na de begrafenis zijns broeders zich met *switchbacken* wilde vermeien.

Een paar dagen later was 't de koetsier, die met een treurig gezicht bij mij kwam: *Njonja, koessèr minta poorschot, pijp gulden, broer matti,*’ welk zonderling mengsel van verminkt Hollandsch en Maleisch, letterlijk vertaald, aldus luidt:

‘Mevrouw, koetsier vraagt voorschot, vijf gulden, broer dood.’

Ik gaf hem 't gevraagde, en tevens verlof om zijn plicht als broeder tegenover den afgestorvene te gaan vervullen, doch vond 't geval al iets minder treurig dan dat van den tuinjongen, en toen weer een paar dagen later de huisjongen om een dag en nacht permissie vroeg, omdat *zijn* broer trouwde, begon ik een waren hekel aan broers in 't algemeen en aan Inlandsche broers in 't bijzonder te krijgen en beschouwde ik hen als kwelgeesten, die maar stierven en trouwden, alleen om Europeanen tijdelijk van hun bedienden te berooven.

Ja 't ging zóó ver, dat ik voor goed alle geloof in broers verloor en hen doodeenvoudig onder de mythische wezens rangschikte evenals Sarah Gamp's Mrs. Harris (in *Martin Chuzzlewit* van Dickens.)

Doch 't was niet alleen het mannelijk element dat op eens zulk een uithuizigen aard ontwikkelde, ook kokki bleef langer weg, als ze naar de *passar* ging en vroeg dan gewoonlijk of zij van den rijksdaalder, die ik haar had

meegegeven één gulden mocht afhouden om een *sarong* te kopen, die zij voor een bagatel kon krijgen of wel ze had een mooie *gendi* (waterkan) gezien en vroeg of ik die voor haar kopen wilde. Altijd was er wat.

Daar ik liever niet geheel alleen in huis wilde slapen, had ik mijn lijfmeid gezegd, dat zij zoo lang 's nachts in mijn kamer moest zijn. In 't begin ging 't goed en lag zij behoorlijk op haar matje in den hoek der kamer; toen het een paar dagen of liever nachten geduurd had, scheen zij er genoeg van te hebben, ten minste zij vertelde mij, dat zij erg ziek was en naar de kampong wilde gaan. Den volgenden dag was zij gelukkig weer beter, doch tegen den tijd, dat zij moest gaan slapen, verergerde haar kwaal weer zoodanig, dat zij niet blijven kon. 't Was een treurig geval! en ik troostte mij maar met mijn oude kokki, die haar plicht om mij te bewaken zóó letterlijk opnam, dat zij vlak voor mijn bed ging liggen, zoodat ik er niet in of uit kon, zonder over haar heen te stappen, een *stepping-stone*, die mij niet zeer aanstond. Ik vroeg haar dus een eindje op te schuiven.

Behalve dat de bedienden op allerlei manieren misbruik maakten van mijn verlaten toestand als 'baar,' en behalve dat er telkens eieren braken, dat de blikjes, die ik liet openmaken (quasi) alle bedorven waren, dat de mieren op een verwonderlijke wijze de suiker deden verminderen, behalve al die kleine *misères* ging het over dag nog al.

Als de koetsier geen broer te begraven had of niet iets, dat er aan 't tuig kapot was, aan den anderen kant van de stad moest laten maken, ging ik elken dag rijden en nam dan voor de gezelligheid een kleine baboe mee, die, aan mijn voeten gehurkt, in 't rijtuig zat. 's Lands wijs, 's lands eer!

Zooals ik zeide, ging het overdag nog, doch zoodra de nacht het aardrijk omfloerste, was het of er om mij heen ook een nevel kwam en al mijn opgeruimdheid met de zon verdween. 't Was ook zoo akelig en het huis kwam mij zoo groot voor, als ik er zoo moederziel alleen in dwaalde en geen ander menschelijk wezen in de nabijheid had dan die slapende, bruine gestalte. In den vooravond, dat wil zeggen vóór het eten, was het nog zoo erg niet, dan waren de bedienden er nog; doch na het eten, als het huis gesloten was, had ik een gevoel alsof ik Juliet Capuletti was en in 't sombere graf vertoefde, en verlangde ik dubbel hard naar gezelligheid.

In 't begin bracht ik een gedeelte van den avond buiten door, doch nadat ik een paar malen het zeer onwelkom bezoek van een groote vleermuis had gehad en er nu en dan een reusachtige tor tegen mij was aangevlogen, besloot ik ook van dit bescheiden genot afstand te doen en hield ik mij binnenshuis bezig met lezen, schrijven.... en zuchten.

Geheel veilig was ik daar niet, want tot driemaal toe kreeg ik een koude rilling over 't lijf, bij 't zien van een groote *toké*, oftewel hagedis, die elken avond vlak boven mijn schrijftafel verscheen en mij van daar grijnzend aanzag uit haar groene oogen. Ook werd ik een halven nacht wakker gehouden door een vreemd gefladder, dat ik nu eens boven mijn bed, dan weer tegen de zoldering hoorde; door de *klamboe* (muskieten-gordijn) heen kon ik niet zien wat het was en mijn hoofd er buiten steken durfde ik niet, uit vrees dat het beest mij met gelijke munt zou betalen en zijn hoofd of kop er in zou steken. Eindelijk hield het op en sliep ik in; 's ochtends zag ik een zwarte kapel, ter grootte van een kleine vleermuis, in een hoek der kamer zitten. Den volgenden

nacht hoorde ik 't zelfde geluid, doch nu wist ik, wat het was en maakte er mij niet ongerust meer over.

Erger was, wat mij een paar nachten later overkwam. Reeds den geheelen dag had ik een gevoel van gejaagdheid niet kunnen onderdrukken en daar ik het toeschreef aan het voortdurend alleen zijn, waaraan ik niet gewend was, besloot ik er 's avonds eens op uit te gaan. Er was juist een voorstelling van een liefhebberij-comedie, en ofschoon dit hier nu niet bepaald een kunstgenot is, dacht ik: *quand on n'a pas ce que l'on aime* en zoo voort en liet er mij tegen negen uur heenbrengen, strikte orders aan den huisjongen en kébon achterlatende om goed op te passen.

Daar de baboe, die in mijn kamer slapen moest, bang was alleen (*tel maître, tel valet*), sliepen zij er met haar beiden.

Ook weer uit voorzichtigheid zei ik, dat ik om tien uur thuis zou komen, ofschoon ik wel wist, dat die soort voorstellingen, die laat beginnen en waarvan de pauzen eindeloos zijn, pas om half twaalf op zijn vroegst afliepen.

Het was er dan ook lang over, toen ik mijn eenzame kluis opzocht, ofschoon ze op dat oogenblik die benaming niet verdiende. In huis toch sliepen de twee baboes, terwijl de beide bedienden in de voorgalerij op hun matje lagen.

Ik vertelde reeds, dat ik van nature geen heldin ben, doch stouter harten dan het mijne hadden misschien ook gebeefd, als ze, evenals ik, bij 't oplichten van 't zeil, den huisjongen, met een kris gewapend, naar zich toe hadden zien komen.

Lezer, 't was dicht bij middernacht, ons huis is door een vrij groot erf omgeven, en ik was alleen met eenige inlanders.

Gelukkig merkte ik spoedig, dat de man geen kwade bedoelingen met zijn wapen had, 'twelk hij eer defensief dan offensief had willen gebruiken.

Mijn man zei later, dat hij 't alleen had gedaan, om mij te toonen, hoe goed hij oppaste en gereed stond, om bij 't minste geluid, zijn moed te toonen.

Intusschen had ik den schrik beet en terwijl ik mij uitkleedde, keek ik telkens naar de deur.

Daar ik zeer moe was, sliep ik tegen verwachting spoedig in, om echter na een poosje opgeschrikt te worden door 't geluid van voetstappen buiten 't raam.

Ik hoorde duidelijk de droge bladeren ritselen.

Daar het venster, gelijk overal in Indië getralied was, kon niemand naar binnen komen, doch ik had wel eens gehoord, dat de Inlanders door middel van een soort van propenschieteer een verdoovend poeder tusschen de tralies door blazen, waardoor de persoon, dien zij voor 't oogenblik onschadelijk willen maken, 't gebruik van zijn of haar ledematen verliest en meestal in een staat van bedwelming geraakt. Dan forceeren ze een der deuren en slaan ze hun slag. Hiervoor nu was ik bang en daar ik geen lust had mij te laten bestelen, besloot ik ten minste mijn bed, dat vlak bij 't open raam stond, te verlaten. Weer hoorde ik 't geritsel; hoewel bevend van angst, sloeg ik toch de blikken dien kant uit en beproefde of ik iemand kon gewaar worden; het was echter pikdonker buiten.

Na eenige oogenblikken, die mij natuurlijk dubbel lang voorkwamen, hoorde ik het opnieuw en nu besloot ik maar leven te maken. Ik riep dus de baboe, die spoedig wakker werd en maakte haar op 't vreemde geluid aandachtig. Nadat zij even geluisterd had, begon zij te lachen.

‘Ach! zij is 't eens met dien daar buiten,’ dacht ik

en allerlei schrikbeelden kwamen mij voor den geest.

Weldra merkte ik echter, dat zij mij wilde gerust stellen, ten minste ze vertelde dat er geen mensch was en dat ik maar eens moest gaan kijken; zij zelf durfde niet naar buiten gaan, daar zij, evenals de meeste inlanders, bang was voor haar eigen schaduw.

Mijn angst was door 't hooren eener menschelijke stem wel wat bedaard en ik besloot nu de stoute schoenen maar aan te trekken en met behulp eener kaars, die ik intusschen aangestoken had, 't terrein te verkennen - van uit mijn kamer altijd. Ik liet het licht vallen op de plek, waar ik het geritsel had gehoord, en zag een vreemdsoortig dier; eerst dacht ik, dat het een slang was, doch daarna bemerkte ik, dat het pooten had. Het had de grootte van een flinke hagedis, doch de staart was wel tweemaal zoo lang en de kop heel spits. Ik hoorde later dat het een leguaan was, een soort van kleinen krokodil, die bij voorkeur overdag in slooten leeft, doch 's nachts gaarne een kleine wandeling op 't een of andere erf doet en dan in 't voorbijgaan meestal tracht het kippenhok binnen te sluipen en daar 't getal der bewoners te verminderen. Zijn kleur is groenachtig grijs met zwarte strepen. Na dien keer zag ik hem nog verscheiden malen, doch toen zonder vrees, daar ze zelden iemand aanvallen en ik altijd op een eerbiedigen afstand bleef.

Toen ik dit voorval later aan mijn man vertelde, lachte hij mij niet zoo erg uit, als ik wel verwacht had; ja, hij bekende zelfs dat 't hem, toen hij pas in Indië kwam, ook wel eens was overkomen, dat hij gemeend had voetstappen te hooren en nadat hij was gaan kijken, gezien had, dat hij zich vergist had en het een leguaan geweest was.

Het was dus niet te verwonderen, dat ik er mij door had laten verschalken.

Wat ik verder voor soortgelijke avontuurtjes doorstond, zal ik maar niet mededeelen, evenmin hoe ik 's nachts telkens opschrikte door vermeende of echte geluiden en dan de ronde deed in al de kamers, om eindelijk, na niets verdachts gevonden te hebben, weer achter de *klamboe* te kruipen.

Ik zou maar in herhaling vervallen van 't voorgaande, waaruit men nu toch reeds gezien heeft, wat ik wilde aantonen, namelijk dat 't voor de dames hier alles behalve prettig is, als de heeren voor zaken uit de stad moeten.

Natuurlijk was mijn geval al bijzonder erg, daar ik, pas hier zijnde, geen kennissen had, en dus niet alleen, niemand kon vragen om dien tijd bij mij te komen doorbrengen, maar zelfs geen visites kon maken of ontvangen.

De eenige ziel, die ik hier ken, is Nonna Bet en uit wat ik u van haar ga mededeelen, zal genoeg blijken, dat ik, al had mijn man het mij ook voorgesteld, geen lust gevoelde haar zoolang in huis te nemen.

Het was op de volgende manier, dat ik met genoemde Soerabajasche celebrité kennis maakte.

Wij hadden zoo erg gesukkeld met baboes en kokki's, dat wij ten einde raad waren. De een was al dommer en onhandiger dan de andere en eindelijk riep ik eens op een morgen wanhopend uit: 'Maar mijn hemel, zijn er dan geen goede baboes te krijgen? zijn hier dan geen besteedsters?'

'Daar zeg je zoo wat,' antwoordde mijn heer en meester, 'wij zullen onze toevlucht tot Nonna Bet moeten nemen, ik zal van ochtend zelf naar haar toegaan en haar vragen bij je te komen.'

Mijn man was nog geen uur weg, of een huurrijtuig hield voor 't erf stil, waaruit een Nonna van een jaar of 25 stapte, eenvoudig doch zindelijk in sarong en kabaai

gekleed, en op bloote voeten met muilen aan, zooals hier 't gebruik is.

‘Is u Nonna Bet?’ vroeg ik.

‘Neen, ik zijn schoondochter; Nonna Bet is in de guis (thuis) om voor de kind op te passen. Mevrouw zoekt baboe, ja? Zal wel geven baboe aan mevrouw. Ken mijnheer al zoo lang. Mijnheer bedienden noodig, altijd kom bij Nonna Bet. Ik Nonna Lien, mijn man bij de spoor.’

Zoo vernam ik nog ettelijke familie-bizonderheden, die mijn lezers al even weinig zullen interesseeren als ze het mij deden. Toen kwamen wij ter zake en beloofde zij, mij een baboe en een kokki te zullen bezorgen. Behalve de kosten van het rijtuig, waarin zij gekomen was, moest ik haar een rijksdaalder betalen voor de moeite; later, als zij mij van bovengenoemde bedienden voorzien had, zou ik er nog een bij moeten leggen.

Nadat die quaestie afgehandeld was, maakte zij een pakje, dat zij bij zich had, open en er eenige stokjes vanille uit nemende, vroeg zij of ik er wat van wilde koopen.

‘Zoo mooie vanille, ja? kost maar halve gulden een stokje.’

‘Wat, een halve gulden?’ riep ik ontzet uit, ‘en bij den Chinees betaal ik maar een kwartje.’

‘Ik zeg maar halve gulden, mevrouw moet bieden.’

‘Neen, dat doen Hollandsche dames niet,’ hernam ik, niet zonder eenige deftigheid, ‘wij geven, wat men ons vraagt en als het ons te duur is, nemen wij het niet; afdingen, daar houden wij niet van.’

Zij begreep, dat ze met mij geen zaken kon doen en pakte de vanille maar weer in. Toen begon ze een gezellig praatje en vertelde mij onder andere, dat haar schoonmoeder mij zoo graag wilde zien, daar ik uit Holland kwam, waar zij achttien jaar had gewoond. Eindelijk vertrok zij.

Den volgenden dag kwam zij weer, ditmaal vergezeld van een baboe, die mij echter niet aanstond, daar ze niets kende, doch alles leeren wilde. Zeker een zeer prijzenswaardig voornemen, doch minder aangenaam voor de andere partij.

Ik was dus nog niet verder en verzocht nonna Lien nog weer eens voor mij te zoeken, 't geen zij beloofde. Het was om mij op de hoogte dier bemoeiingen te houden, dat ik op zekeren ochtend, 't was even na negenen, het bezoek ontving eener kleine, magere, verschrompelde, oude, bruine vrouw, die zich aan mij voorstelde als nonna Bet en mij de handen drukte als een oude bekende; tevens begon zij op de volgende manier te praten, iets, dat zij gedurende haar geheele visite volhield: 'Ja, ben zoo blij, dat ik mevrouw zie, mevrouw zoo lief, ja? Lien zegt: O! moeder, zoo mooie mevrouw!' Ik wil zoo graag zien, ja? Mevrouw Hollandsch. Holland zoo prettige land, ja? Ben achttien jaar in Holland geweest, ja, mevrouw. Bij den dominé. Kent mevrouw dominé? ja, zoo goede man. Zeg altijd, Bet moet naar de kerk. Ben ook bij den zendeling K. geweest.

Ik haar in de rede vallende: 'O! dien ken ik wel, ten minste, ik heb met zijn dochttertjes school gegaan.' Ofschoon dit feit op zichzelf al heel weinig te beteekenen had en het niets met genoemden zendeling en nog minder met nonna Bet te maken had, scheen zij er opgetogen over. Ze stond op, drukte mij de hand en zei schreiende: 'Ach! ja, mevrouw heeft mijnheer K. gekend, ach, zoo prettig, ja, zoo lieve mevrouw.'

Om een einde aan haar emoties te maken, vroeg ik of ze ook een glas wijn wilde hebben, 't geen zij gaarne aannam en waarin zij aanleiding vond, niet alleen om de gezondheid van mijn man en mij, maar ook van den

hoeden (goeden) dominé en van de familie K. te drinken.

Daar mijn huishoudelijke plichten mij riepen en ik bovendien vond, dat ik mijn *Schuldigheid* tegenover haar gedaan had, vroeg ik haar mij om bovengemelde reden te excuseeren.

Na een hartelijk afscheid, ten minste van haar kant, ging ik naar de provisie-kamer, die in een der bijgebouwen is. Nauwelijks was ik er, of mijn nieuwe vriendin kwam er ook, ze ging *sans façons* op een aldaar staanden blikken trommel zitten en babbelde maar weer door op bovengemelde manier.

Tevens keek ze onder de hand rond en gaf zulke *broad hints* over wat ze lekker vond, dat ik haar wel 't een en ander moest geven.

Zoo onder andere, toen ik koffie uitgaf.

‘Ach ja, Mevrouw geeft koffie uit, ja, zoo lekker, drink zoo graag koffie, ja? 's morgens met brood, Lien eet rijst, maar ik houd niet van. Houd van koffie, maar koffie zoo duur, Lien zegt, kan niet betalen, Mevrouw zooveel koffie ja? Mijnheer zoo rijk, kan altijd koffie drinken.’

Iets later zag ze een trommel met bitterkoekjes staan en wijdde ze daar weer over uit.

En zoo bleef ze een paar uurtjes en daar ze het doel harer komst, namelijk om over een baboe te spreken, vergeten had, kwam ze 's middags nog eens terug.

Toen ik haar boodschap had aangehoord, zette ik een glaasje limonade en een paar koekjes voor haar in de achtergalerij en ging zelf voor zitten.

Daar zat me de goede ziel in haar eentje te babbelen en bracht er gemoedelijk een uurtje door.

Nu en dan ging ik eens bij haar en dan deed ze mij lange verhalen van de gevallen, die ze had bijgewoond,

want behalve besteedster, is ze nog ziekenoppasster. Ze weefde dien lieven dominé en den zendeling K. er ook nog eens in.

Eindelijk moest ik uit en daar ze er niet meer zat, toen ik terugkwam, meende ik er uit te mogen afleiden, dat ze naar huis was gegaan. Daar ik nooit 't tegendeel heb gehoord, zal het ook wel zoo wezen.

Den volgenden dag schreef ik een briefje aan nonna Lien, om haar te zeggen, dat ik reeds klaar was met een baboe en haar verzocht geen moeite meer voor mij te doen.

De bezoeken van schoonmama waren mij te machtig. Toen mijn man dan ook vóór zijn vertrek 't plan opperde om nonna Bet zoolang in huis te nemen, bij wijze van veiligheidsmaatregel, had ik er niet den minsten lust in. Dan nog liever alleen.

Prettig was anders, doch de week kwam toch om en eindelijk kon ik het genoegen smaken mijn man van den trein te halen.

Van Malang uit had hij mij tweemaal geschreven, eens vóór zijn uitstapje naar 't binnenland en eens op zijn terugreis. Na Malang is er geen postdienst en moeten de daar wonende ambtenaren en planters zelf zorgen voor de bezorging der brieven, waarvoor zij gewoonlijk iemand hebben, die er zich uitsluitend mee belast.

Ik was zoo blij, nu mijn man weer thuis was, dat ik al het doorgestane leed spoedig vergat en in een opgewekte stemming luisterde naar zijn reisverhaal, dat ik hier laat volgen:

‘Van Malang ging ik 's morgens vroeg naar Gondang-Legi, dat 15 palen zuidwaarts van Malang ligt; den vorigen avond had ik een der nationale voertuigen, de eenige die er te krijgen waren, besteld. Het zijn kleine, hoogst ongemak-

kelijke karretjes, *tjikaar-veer* genaamd, die alleen van voren open zijn. Daar ze voor inlanders bestemd zijn en dezen veel kleiner zijn dan de meeste Europeanen, kunnen de laatsten er bijna niet in. De wagen, die slechts twee wielen heeft, bestaat uit een vlakke bodem, waarop èen matje, benevens een onmogelijk vuil kussen, ligt. De eenige houding, die men aan kan nemen, is een half zittende, half liggende.

Rechttop zitten toch kan men niet, daar de wagen te laag is en voor rechtuit liggen is geen plaats. 't Kussen beschermt eenigszins tegen 't schokken. Van buiten zijn deze karretjes op Indische wijze met hooge kleuren kakelbont beschilderd. Al naar het terrein is, worden ze door een of twee inlandsche paardjes getrokken. Klein en onaanzienlijk als ze zijn, houden ze het toch nog een heel poosje vol. De voerman zit op het voorstel, de paarden dragen gewoonlijk halsbanden met koperen bellen.

Bijna overal langs den weg waren aanplantingen van suikerriet, dat daar overvloedig groeit. Wij kwamen dan ook geen man, vrouw of kind tegen, of ze kouwden een stuk er van.

Eindelijk kwamen wij in de *Passan grahan*, dat is een hoogst primitief gebouw met rieten dak en bamboe wanden, dat opgericht is om ambtenaren op tournée nachtlogies te verschaffen. Van Gouvernementswege zijn er de hoogst noodzakelijke meubelen geplaatst. Zulk een gebouw, dat men bijna overal in 't binnenland aantreft, staat onder toezicht van den Europeeschen of inlandschen ambtenaar, die aan reizigers adsistentie verleent tegen betaling en hun een inlandschen bediende toevoegt. Te Gondang-Legi is het tevens de woning van den assistent-controleur; ik bracht er den nacht door; hij was zeer beleefd en bood mij gulle gastvrijheid aan. Daar ontmoette ik de

beide controleurs, die met mij mee zouden gaan. Wij waren dus met ons vieren en brachten een gezelligen avond door. Gewoonlijk vinden de lui in 't binnenland het aangenaam, als iemand uit een groote plaats komt, waardoor ze dan weer wat nieuws hooren.

Een van hen bestelde een paard voor mij en 's morgens, zoodra 't licht was, togen wij op weg; de andere heeren hadden natuurlijk hun eigen paarden. 'Vóór wij vertrokken, voegden de inlandsche ambtenaren, die bij 't onderzoek tegenwoordig moesten zijn, zich bij ons, namelijk de wedono en de adsistent-wedono, benevens de hoofden der omliggende dessa's. Zoo begaven wij ons op weg, eerst in een afgedankten postwagen, die nog voor dienstreizen gebruikt werd, later te paard.

De rit duurde ongeveer één uur, toen werd de weg niet meer begaanbaar voor rijtuigen en gingen wij, evenals de inlandsche hoofden en ambtenaren, te paard; langzamerhand hadden een vijftigtal dessabewoners zich bij ons, of juist, achter ons aangesloten.

Aldus begeleid, gingen wij eerst door een koffieland, toen voorbij twee afgelegen dessa's, vervolgens moesten wij een snelstroomende rivier doortrekken, om aan den overkant tegen een steile helling op te klouteren, wat onze paarden met groote moeite deden. Toen kwamen wij weer op den grooten weg, doch na een poosje hield deze op en moesten wij langs een voetpad gaan.

Een ander voetpad leidde naar 't woeste strand, waar wij niet ver meer van af waren.

Nadat wij den grooten weg verlaten hadden, gingen wij meest door 't dichte bosch heen, waar allerlei geluiden onze ooren troffen. Eens zagen wij een reusachtigen, zwarten aap, die ziende dat wij geen geweren bij ons hadden, stilletjes bleef zitten.

Het is vreemd, dat apen alleen vluchten als ze een geweer zien; ze schijnen dat wapen als bij instinct te kennen. Iets verder zagen wij een jaarvogel of inlandschen ooievaar.

Toen onze tocht ongeveer drie uur had geduurd, kwamen wij aan een witte, gemetselde pilaar, die ter zijde van den weg stond. Een der controleurs vertelde mij, dat dit een der grenspalen van het aangevraagde land was.

Het was namelijk al eens aangevraagd geworden, doch de aanvrager had geen geld voor de exploitatie gehad, en het ook niet kunnen krijgen; hij had zijn plan dus moeten opgeven.

Wij stegen bij genoemde pilaar af; de dorpelingen hurkten bij elkander op den grond, en de controleur, die met het onderzoek belast was, liet hun door een der Inlandsche ambtenaren zeggen, dat het perceel, 't welk voor hen lag, aangevraagd was door den Europeaan, die naast hen stond, en dat deze wilde weten, of zij er ook iets tegen hadden.

Daarop heerschte een plechtige stilte en keken ze zoo verwonderd op, alsof ze er nog nooit van te voren van gehoord hadden, hoewel ze zeer goed wisten, waarom ze daar gekomen waren.

Ofschoon de wedono hen herhaaldelijk aanspoorde, om hun meening te zeggen, bleven zij een diep stilzwijgen bewaren. Eindelijk ging er een zacht gemompel op en gaven een paar woordvoerders te kennen, dat zij er niets tegen hadden, daar de grond hun niet persoonlijk toebehoorde, maar dat de dessa's *en bloc* het recht hadden op de natuurlijke producten van dien grond, als timmerhout, rottan, bamboe, arang-palmen (waaruit de Javaansche suiker wordt bereid) en zoo voort.

Daarop werd hun door den controleur duidelijk ge-

maakt, dat de Europeaan, die vroeger ditzelfde land had aangevraagd, hun reeds een geldelijke schadeloosstelling daarvoor had gegeven. “Dat was wel mogelijk”, luidde het antwoord, “doch dat geld was aan een andere dessa betaald, daar zij er zich later hadden neergezet.”

Daarop bleef de quaestie hokken. Het was hun niet aan 't verstand te brengen, dat 't gevraagde hun niet toekwam. Zij bleven in hun eisch volharden.

Eindelijk stelde de controleur voor, hun een maand bedenktijd te geven, waarin zij toestemden; na verloop van dien tijd, die door de wet er voor bepaald is, moesten zij hun definitieve beslissing nemen.

Toen werden de inlanders met hun hoofden weggezonden op een viertal van de eersten na, die wij noodig hadden. Wij stegen nu weer te paard en deden een kleinen ontdekkingstocht op het toekomstige koffieland, na eerst van 't geen wij bij ons hadden, een hartsterking te hebben genomen, want de lange rit had ons het ontbijt, dat wij trouwens zeer vroeg gebruikt hadden, doen vergeten.

Doordat het vroeger reeds was aangevraagd, was er reeds een *rintis* d.w.z. een gekapt spoor, dat op verscheiden plaatsen echter weer dichtgegroeid was, hetgeen in zulk een woud vrij spoedig gebeurt. Dat spoor, of wat er van over was, volgden wij gedurende een half uur, door heg en steg, langs hoogte en laagte, nu eens te voet, dan weer te paard, steeds rechts en links kijkende of er ook gevaar was. De inlanders liepen voor ons uit om zoo goed mogelijk den weg voor ons te banen.

Intusschen werd het terrein hoe langer hoe moeilijker en moesten wij de paarden achterlaten met een der inlanders; nu liep onze weg over boomstronken, door doornstruiken en modderpoelen, waaruit kleine bloedzui-

gers opsprongen. Deze, die zoo dun als een draad zijn, zoodat ze zelfs door de mazen onzer sokken heen konden glippen, werden, nadat ze zich te goed hadden gedaan, zoo dik als een pink. Natuurlijk trachtten wij ze, zoodra wij ze voelden, te verwijderen, toch vond ik er later nog een drietal tusschen mijn goed; zij zijn gemiddeld 2 cM. lang en bijten venijnig.

Ter afwisseling kwamen wij langs *alang-alang* velden, dat is hoog rietgras, de geliefkoosde verblijfplaats van tijgers. Deze zagen wij gelukkig niet, wel een vrij groote slang, van ongeveer 2 M. lengte, van een heldere grasgroene kleur, die naar de borst geelachtig wil werd. De staart was echter bruin en als afgestorven. De inlanders doodden het monster met stokken en lieten ons de omgebogen giftanden zien. Na nog eenige boringen te hebben gedaan, die bevredigend uitvielen, keerden wij langs denzelfden weg terug, bestegen onze paarden en kwamen in den namiddag tamelijk vermoeid in de Passangrahan te Gondang-Legi terug.'

Toen ik dit alles gehoord had, was ik niet rouwig meer, dat ik thuis gebleven was en telde ik mijn kleine *misères*, den leguaan medegerekend, al heel licht. Zoo is alles toch betrekkelijk in de wereld.

Bij onze gestaarte broeders op visite.

Zooals vrij algemeen bekend is, zijn er hier in Soerabaia veel zonen van 't Hemelsche Rijk, die als arme marskramers overgekomen, eerst bescheiden hun matje uitrollen, om na jaren van onverpoosden arbeid zich een paleis te bouwen. Als men hier een bijzonder mooi huis, een prachtig span paarden of een fraaie equipage ziet, dan kan men zeker zijn, dat een Chinees er de eigenaar van is. Gedurende jaren werken en zwoegen ze en vergenoegen ze zich met kleine woningen en schralen kost, doch zijn ze er eenmaal boven op, dan nemen ze het er goed van en dan komt hun Oostersche liefde voor weelde en pracht te voorschijn. Dan sparen ze geen geld, om den Europeaan en ook den Inlander te toonen, wat een Chinees kan en durft te doen, als hij zijn schaapjes op het droge heeft.

Dat zag ik laatst op een feest, dat gegeven werd ter eere van den oud-Majoor der Chineezen The Boen Keh.

Ten einde u een denkbeeld te geven van wat er alzoo te zien en te genieten viel, laat ik het Programma der feestelijkheden en het menu van 't souper volgen.

Dit laatste was op de meest elegante en gracieuse kaarten in drie talen gedrukt, nl. Hollandsch, Fransch en Maleisch. De Programma's waren ook netjes uitgevoerd met vergulde letters en prijkten met het portret van den Jubilaris, een goedigen, ouden Chinees met een intelligent gezicht.

PROGRAMMA DER FEESTELIJKHEDEN,

TE GEVEN TEN HUIZE VAN DEN

Luit. Chinees THE TOAN ING,

*aangeboden bij gelegenheid van den 71sten geboortedag van den Majoor
titulair der Chineezen*

THE BOEN KEH G.M.,

door zijne zonen

Kapt. THE TOAN LOK en Luit. THE TOAN ING

I.

Samenkomst van dames en heeren geïnviteerden des avonds ten 9 ure.

II.

Ten half 9 ure zal de Majoor Titulair The Boen Keh door eene deputatie worden afgehaald.

Op den terugweg naar het feestgebouw zal de stoet als volgt worden gerangschikt.

1. Een rijtuig met 2 H.H. leden der Commissie.
2. Een rijtuig met den Majoor Titulair The Boen Keh, zijne vrouw en een lid der Commissie.
3. Een rijtuig met 2 H.H. leden der Commissie.
4. Een rijtuig met Chineesche Commissieleden.

5. Een rijtuig met den schoonzoon van den Majoor Chinees.

6. Rijtuigen met vrienden en kennissen.

Bij aankomst aan het feestgebouw zullen onder het afsteken van bommen en bengaalsch vuur, de jubilaris en zijn echtgenoot door Commissieleden naar hun plaats worden geleid, terwijl alle muziekkorpsen zich zullen doen hooren.

III.

Links en rechts van de zitplaats van den Majoor *T h e B o e n K e h* scharen zich de familieleden.

IV.

Bij aankomst van den Resident en van de Kolonels der Land- en Zeemacht zullen alle muziekkorpsen spelen en worden bommen en bengaalsch vuur afgestoken.

V.

Ten half 10 ure wordt een optocht verwacht, medebrenge alle voorwerpen, welke bij de Chineezzen dienen tot bewijzen van eerbied en achting. Al deze voorwerpen worden door de Chineesche Commissieleden in ontvangst genomen en dan den jubilaris aangeboden.

VI.

Na afloop van bovenstaande, zal de Resident beleefd worden uitgenoodigd het woord te voeren, en wordt Z.H. Ed. G. door den Majoor *T h e B o e n K e h* beantwoord.

VII.

Opening van het bal.

VIII.

Ten half 12 ure souper.

IX.

Ten 12 uur zal een dronk worden gewijd aan dames en heeren geïnviteerden.

X.

Vuurwerk.

XI.

Voortzetting van het feest.

MENU.

SOUPER.

Caisses et Risolles.

Boeuf Pressé. - Sauce Remoulade.

Croquettes de Pommes de Terre. - Petits Pois.

Ris de Veau. - Pointes d'Asperges.

Charlotte Russe.

Bouillon.

Behalve bovenstaande lekkernijen werden er den geheelen avond allerlei ververschingen rondgediend, als: thee, koffie, koekjes, gebakjes, ijs, sorbets, punch à la Romaine, champagne, grog en alle mogelijke wijnen en likeuren. Het was letterlijk ‘Hartje wat begeer-je - mondje wat lust-je?’

In den tuin, die prachtig à g i o r n o verlicht was, waren hier en daar tentjes opgericht, waar men a p r i v a t e t r e a t kon hebben, of om Hollandsch te blijven - zich in zijn eentje te goed kon doen. Doch er liepen zooveel knechts met welvoorziene bladen rond, dat men niet uit

den weg behoefde te gaan, om van het vette der aarde te genieten. Daarenboven waren er tal van ceremoniemeesters, wier aardse roeping het scheen, om anderen te laten smullen, tevens boden zij cigaren en lucifers aan de heeren en balboekjes aan de dames. Ook waren er binnenshuis tal van tafeltjes met bouquetjes en waaiers, ten dienste der dames, terwijl een zaal of, zooals men hier zegt, een galerij voor spelers ingericht was.

Doch om nog even op den tuin terug te komen; het was er heel gezellig en de niet danslustige of spel-lievende gasten zaten er bij voorkeur. De avondlucht onder de tropen is dan ook verrukkelijk en zephyr's zoele adem brengt u een heerlijk koeltje over.

Achter in den tuin was een soort panorama opgericht, waar men alle streken der wereld, photographisch afgebeeld, kon bewonderen.

Op zij had de firma Grimm en Co., de Vatel's van Soerabaia, haar tenten of juister buffetten opgeslagen. De kosten van het souper alleen waren op *f*4500 beraamd, ten minste zooveel kreeg genoemde firma er voor. Deze zorgde ook gedeeltelijk voor de bediening in den vorm van een honderdtal Javaantjes, die, allen in gelijke baadjes en hoofddoeken gekleed, geen slecht figuur maakten en er vrij wat eigenaardiger uitzagen dan onze zwartgerokte en witgedaste Jannen. De gastheer en familie hadden nog zestig bedienden bij elkander gescharreld om te helpen en zoo ontbrak het er niet aan dienaren. Vóór het huis was ook nog een aardig lapje grond, te midden waarvan 't fraaiste muziektentje, dat men zich denken kan, was opgericht. Hier gaven verschillende muziekkorpsen hun talenten ten beste. In dit gedeelte van 't feestterrein hadden de Chineesche gasten plaats genomen, doch toen 't vuurwerk werd afgestoken, vermengden

de Europeanen er zich met hun Mongoolsche broeders.

En nu 't huis zelf; de breede voorgalerij was ingenomen door zitplaatsen, van waar 't gezelschap den optocht en later 't vuurwerk kon aanschouwen, dan kwam men in de zoogenaamde tusschengalerij of salon en van daar in de danszaal, waar de jubilaris, op een soort van troon gezeten, de gelukwensen en de hulde zijner gasten ontving. Zooals gezegd is, was de achtergalerij nu in een speelzaal herschapen, terwijl een der zijdegalerijen voor de Chineesche dames was gereserveerd. Daar zaten ze als fraai aangekleede poppen, stijf van 't goud en bijna onbeweeglijk. De meesten hadden lieve, zachte gezichtjes, doch geen schalksche glimlach of vriendelijke oogopslag verhelderden haar trekken. Allen droegen 't haar achterover gestreken met een *k o n d e h* in den nek. Deze *k o n d e h* of haarwring was versierd en omwonden met allerlei kleinoodiën; behalve gouden kettinkjes hadden ze er bloemen in, gewoon van wol gehaakt doch versierd met diamanten. Van deze steenen droegen ze ook lange oorhangers of groote knoppen, terwijl ze verscheiden gouden, met paarlen en juweelen bezette, kettingen om den hals hadden. Haar toilet bestond uit een nauwen rok en een lang, tamelijk wijd, jak van satijn of zij, meest gebloemd en met echt gouddraad en verschillende kleuren van zijde geborduurd. Ik voor mij vond, dat dit twintig- of dertigtal Chineesche nonna's met haar vreemde, doch schilderachtige kleeding, een der meest interessante kijkjes van het feest opleverden. Nu en dan verlieten ze haar zitplaatsen en begaven zich in een der andere zalen, doch ze bemoeiden zich weinig met de overige gasten. Er waren ook eenige kinderen aanwezig, eveneens in Chineesche dracht; de zonen van 't Hemelsche Rijk echter verloochenen in de koloniën hun nationaal gewaad en

dragen Europeesche kleeding. Op dit feest hadden zij phantasiejasjes van blauw serge aan met vergulde knoopjes en hoog aan den hals sluitend. - Slechts bij officieele gelegenheden kleeden zij zich nog als echte Chineezzen. - Hun grootste distinctief - de staart, behouden zij echter altijd en overal, evenals de tonsuur, waarop zij zeer precies zijn.

Vreemd is hun verhouding tot de Europeanen: zij vragen deze wel bij zich aan huis, als zij feest vierden, doch worden nooit teruggevraagd. Ofschoon het een eer heet, dat hun blanke broeders bij hen op visite komen, zoo kennen de slimme Chineezzen ook wel de beteekenis van ons Oud-Hollandsch spreekwoord:

‘En ter wille van het smeer,
Likt de Kat de Kandeleer.’

Ten minste dat bewees The Boen Keh, toen hij, op de vraag van een zijner gasten, of hij zich niet zeer geveleid gevoelde door de hulde, die men hem bewees, en door de talrijke opkomst van geïnviteerden, antwoordde:

Ban jak goelar, Ban jak semoet!
(Waar veel suiker is, daar zijn veel mieren).

Van het duizendtal genoodigden, waren er ruim achthonderd gekomen, waaronder de eerste ambtenaren en handelslui van Soerabaia met hun dames waren, o.a. de Resident met zijn dochters. Van de bruine bevolking waren alleen de Regent en een paar andere dignitarissen genoodigd. De Chinees bekleedt, als vreemde Oosterling, echter altijd nog een hoogere plaats dan de Javaan.

Zooals op het Programma te lezen stond, zou er te half tien een optocht plaats hebben. Tegen dien tijd begaf ieder zich dus naar de voorgalerij om te zien, wat er komen zou.

En teleurgesteld werd zeker niemand, daar de optocht eenig mooi was. Westersche taal is haast niet in staat

de Oostersche weelde te beschrijven, die daarbij ten toon was gespreid, en onze Europeesche ideeën van decoratief halen niet bij de phantastische voorstellingen, welke de Chineezzen tot stand weten te brengen.

Zulk een kleurenmengeling en rijkdom van tinten vindt men bij ons alleen in een tooverballet terug en dan nog wel in de groote steden. Bij ons is 't echter de zachte ineensmelting der nuances, die ons bekoort, terwijl de Chineezzen het effect meer zoeken door contrasten. - Natuurlijk was het voor ons Europeanen moeilijk, ja, haast onmogelijk te begrijpen, wat de verschillende zegekarren - er waren er ongeveer twaalf - moesten beteekenen, daar 't meest symbolische en allegorische voorstellingen waren, betrekking hebbende op den godsdienst en het huiselijk leven der Chineezzen.

De optocht, die bijna een half uur duurde, begon met een afdeeling gewapenden, over wier hoofden zich een reusachtige slang in de meest willekeurige bochten kronkelde. Hoe het gevaarte, dat de dikte van een mensch had, in beweging werd gebracht, weet ik niet, doch het effect was zóó vreemd, dat het ons verplaatste in de duizend-en-één nachtvertellingen.

Deze afdeeling werd gevolgd door een tafereel aan de dierenwereld ontleend. Een monstertijger nl. hield een gevecht met een grooten draak, dat vrij lang duurde en vooral het Oostersche publiek zeer scheen te amuseeren.

Onnoodig te zeggen, dat beide exemplaren namaak waren en in beweging werden gebracht door mannen, die zich in hun huid hadden gestoken; zoo iets als men ten onzent wel in een café-chantant ziet; ik moet echter bekennen, dat 't geen ik bij The Boen Keh zag, verre overtrof, 't geen ik ooit in Europa in dat genre had aanschouwd, met inbegrip van de beroemde Moore and Bur-

gess Minstrels te Londen, die op dergelijke manier een olifant voorstelden. Toen de draak eindelijk overwonnen en zieltogende weggedragen was, ging de tijger triomfantelijk zijns weegs en maakte plaats voor een paar zwaardvechters, die een krijgsdans uitvoerden, waarbij ze veel schreeuwden en veel wilde gebaren maakten.

Daarna volgden eenige muziekkorpsen en was er een leven als een oordeel. Voor onze ooren, gewend als ze zijn aan melodieën der groote Fransche, Duitsche en Italiaansche meesters, bevatte deze Chineesche muziek enkel wanklanken.

Gelukkig waren het de eenige van het feest! En nu kwam de eigenlijke optocht, nl. de zegewagens, die alle door Chineesche koelies (werklieden) getrokken werden. De meeste waren prachtig versierd met bloemen en planten, waartusschen kleine meisjes schenen te zweven.

Deze arme stumpers staan op een plankje, dat niet veel grooter is dan de palm eener hand; ze worden nl. stijf gezwachteld tegen een ijzeren staaf, die van haar hals naar haar voeten reikt, zoodat het plankje alleen als steunpunt dienst doet. In zulk een gedwongen houding moeten ze soms uren lang blijven; in elken Chineeschen optocht komen ze voor en hoe ook de Europeanen reeds tegen deze barbaarschheid geprotesteerd hebben, 't helpt niet. Arme Chineesche ouders vinden er een eer in en een voordeeltje tevens, hun dochter aldus te laten gebruiken en de wet op den kinderarbeid is nog niet in onze koloniën ingevoerd.

Behalve kinderen, fungeerden er ook groote menschen bij den optocht, doch deze hadden een natuurlijken stand; verder waren de meeste wagens rijk voorzien van visschen, draken en andere dieren uit de werkelijkheid of uit de wereld der phantasie.

Het geheel was prachtig, doch de indrukken, welke men kreeg, waren te gemengd, dan dat men ze gemakkelijk en geregeld weer zou kunnen geven. Bovendien zou men er het verteltalent van een Scheherazade of de pen van een Mirza Schaffy voor moeten bezitten en beide ontbreken mij, helaas!

Na den optocht begon het bal, dat echter, evenals de meeste bals hier, niet bijzonder opgewekt was. De aangekondigde speeches waren ook vrij gewoon en 't afsteken der eerste vuurpijlen werd met vreugde begroet. Nogmaals begaf men zich naar de voorgalerij en den voortuin; 't eerste nummer was het in brand vliegen van een groote eerepoort, die aan den ingang van 't erf stond en bleek uit vuurwerk te zijn samengesteld. In weinige seconden was de poort in een gloeiend netwerk herschapen, waartusschen met vlamme letters geschreven stond:

HULDE AAN DEN JUBILARIS
Van zijne dankbare Kinderen
en Kleinkinderen.

Daarna volgden de stereotype vuurpijlen, batterijen, sterren, molens, vuurregens enz., terwijl er nu en dan een groot stuk werd afgestoken.

Daar men hier niet met Noorden- of Oostenwind te kampen had, kon alles uitmuntend afgestoken worden en was dit een der beste gedeelten van het programma.

Onder de hand werden de verschillende schotels van het souper, benevens allerlei dranken, rondgediend.

Het was vroeg in den morgen, toen men scheidde, over 't algemeen zeer voldaan over 't gesmaakte genot.

Voor de Chineezen, die nooit genoeg aan één dag hebben, duurde het feest nog een week lang, en gedurende

dien tijd bleef de gasilluminatie staan, die men ter eere van den jubilaris had aangelegd van zijn huis naar het feestterrein.

Veertien dagen later ontving de gastheer in optima forma degenen der gasten, die het zich een plicht rekenden om een digestie-visite te maken, en dat was het einde van het groote feest van The Boen Keh G.M.

Van de eene stad naar de andere.

‘Hè, gaat u ook naar Indië, naar 't land, waar uw broer is? dat is gezellig, nu kunt u ten minste bij elkander zijn.’

‘Ja, maar 't is jammer dat wij niet op dezelfde plaats zullen wonen, ik ga naar Soerabaia en mijn broer woont in Batavia.’

‘Nu, maar dan toch beiden op Java, dan kunt u elkander toch nu en dan zien.’

Zoo sprak ik eens met een mijner bekenden, vóór mijn vertrek naar hier, en zelve meende ik ook, dat ik ten minste eens in 't jaar mijn familie te Batavia zou kunnen opzoeken, evenals menschen, die in Frankrijk, Engeland of Duitschland wonen, tusschenbeide in Holland komen.

Doch dit viel mij tegen; de afstanden zijn verbazend hier; daar kunnen wij, niettegenstaande onze aardrijkskundige kennis, niet bij in ons gezegend, klein landje.

Zoo hoorde ik..., doch ik ging u niet vertellen van 't geen ik gehoord heb, maar van 't geen ik zelve ondervond.

Ik had dan een maand te Batavia gelogeed en zou naar mijn toekomstige woonplaats Soerabaia vertrekken; natuurlijk informeerde ik hoe ik de reis moest afleggen en wat de kosten zouden zijn.

Ik vernam, dat ik, tenzij ik met een postwagen zou willen reizen, met de boot naar Samarang zou moeten gaan, een traject van 24 à 26 uur; ik zou met een boot van de Ned.-Ind. Stoomvaartmaatschappij kunnen reizen, of met de Maatschappij *Nederland*, doch in dat geval zou ik 50 pCt. van 't passagegeld moeten bijbetalen als boete.

Volgens een Gouvernementscontract met de Ned.-Ind. Stoomvaartmaatschappij mogen de booten van de Maatschappij *Nederland* en de Rotterdamsche Lloyd geen passagiers van Batavia verderop meenemen. Doen ze het, dan vervallen ze in bovengenoemde boete, die dan den passagier in rekening wordt gebracht. Op de terugreis is de passage van Soerabaia, Samarang of andere kustplaatsen vrij, als men van Batavia uit een billet neemt naar Europa.

Ik kon dan verder van Samarang met de boot doorgaan of per spoor naar Soerabaia vertrekken.

Dit laatste raadde echter iedereen mij af, daar de treinen hier verbazend stoffig en benauwd zijn; ook zou ik dan ergens moeten overnachten, daar een onafgebroken rit van elf uur niet te doen zou zijn in dit klimaat.

Ik moest dus wel te water gaan en 't eenige, wat ik doen kon, om de ellende van een zeereis te bekorten, was een kustboot vermijden, die ettelijke plaatsen aan zou doen.

Ik besprak daarom passage op een zoogenaamde rechtstreeksche boot en betaalde 90 gulden.

't Was eigenlijk nog maar zus of zoo, dat ik mee kon, want de boot was erg vol en...

‘Dat was niets, ik wilde mij gaarne behelpen en desnoods de hut met een ander deelen.’

In dat geval, was er nog wel eene *courette* voor mij disponibel.

Ik zond mijn goed vooruit en kwam zelve op den ochtend van vertrek, Zondag 25 Mei, juist op Pinkster; ik had dat jaar toevallig alle feestdagen aan boord doorgebracht, dus ik wist niet beter of 't hoorde zoo.

Gelijk op alle Hollandsche en Indische booten, stond er een goed ontbijt klaar voor de passagiers en hun vrienden.

Tevens is 't dan gebruik, dat de vertrekkende champagne schenkt als afscheidsgroet aan de blijvenden.

De boot in quaestie: de *S u m a t r a* zou om 9 uur vertrekken; toen ik er om 8 uur kwam, was reeds alles in volle bedrijvigheid, zooverre dit woord toepasselijk is op 't phlegmatieke Europeesche publiek hier, en de nog phlegmatieker inlanders.

Wat men mij gezegd had, was waar. De boot was vol.

Elk hoekje van 't dek was bezet, elke plaats was ingenomen.

De kapitein verzekerde ons echter, dat de meeste passagiers er te Samarang af zouden gaan.

Dit heuglijk bericht woog echter niet op tegen de mededeeling, dat wij 2×24 uur daar ter reede moesten liggen, zoodat we eerst den vijfden dag op de plaats onzer bestemming zouden komen. Vier dagen op een kleine boot onder een tropische zon - waarlijk, dat was geen prettig vooruitzicht!

Wij vertrokken op 't bepaalde uur en ofschoon de zee bijna de vereischte spiegelgladheid had, voelde ik... hm.... hoe zal ik 't noemen?

‘Dat ik op zee was’, zal ik maar zeggen.

Ik weet niet of 't aan mij lag, maar toen ik om één uur in de propvolle eetzaal kwam om te rijsttafelen, meende ik in een draaimolen te zitten, of in een Russischen schommel, of in een *switchback*; 't rechte wist ik zelve niet, maar 't gevoel had ik, dat is zeker.

Ik kon mij dan ook niet begrijpen, dat alle anderen een flink soepbord rijst met velerlei ingrediënten verorberden; ik had niets kunnen doorkrijgen en gedachtig aan 't: *prévoir c' est guérir*, besloot ik mij te retireeren.

Doch, alle verandering is geen verbetering, dat ondervond ik; was 't in de eetzaal benauwd, in mijn hut, die er op uitkwam, was 't nog veel erger gesteld.

Dat kwam voornamelijk doordat de hofmeester zijn atelier er naast had en ettelijke luchtjes in mijn slaapsalet doordrongen.

Als ik spreek van *mijn* bluf ik doodeenvoudig; ik moet *onze* zeggen, want ik deelde de hut, die waarlijk haast te klein was voor één persoon, met een zeer corpulente, zeer spraakzame dame, wier tegenwoordigheid aldaar nu juist geen *improvement* was.

Wij waren dan met ons tweeën, naar ik dacht, en ik meende ten minste een eigen kooi te hebben, doch ook hierin vergiste ik mij, want toen ik een weinig gesluimerd had en mijn kussens wilde verschikken, merkte ik, dat ik een slaapgenoot had en wel in den vorm van een reuzenexemplaar der kakkerlakkenwereld!

Ce sont de ces petites misères de la vie humaine, qui font oublier les grandes.

Ik vergat voor 't oogenblik alle rare gevoelens en benauwdheid en tuurde met angstige blikken op 't roodbruine monster, dat kalm over mijn laken patrouilleerde, alsof 't zoo hoorde.

‘Hoor eens, vriend, jij er uit of ik.’

't Was een verstandige kakkerlak, want met versnelden pas liep hij tegen den muur op en ging zijn heil in een andere hut zoeken.

't Was intusschen donker geworden, 't geen hier bijna plotseling om zes uur gebeurt, doch ik had geen lust om op te staan en bleef kalm in mijn bed, mij nu en dan overtuigende dat mijn onwelkome gast niet teruggekomen was.

Spoedig kwam mijn hutgenoot ook, die op verwonderden, ja angstigen, toon vroeg:

‘Mijn hemel, mevrouw, wat hebt u met 't water gedaan? Wij zijn toch niet vergiftigd?’

Ik vloog overeind en zag in den blikken bak, die voor waschkom dienst deed, een zwartachtige massa.

Toen ik het water er 's middags in deed, zag het lichtbruin (onnoedig te zeggen, dat ik het niet gebruikte); van waar die verandering?

Doch bij een nader onderzoek merkte ik, dat mijn slof er in was gevallen; daar ik de bovenste couchette had, was ik genoodzaakt geweest om over de waschtafel heen te klouteren en bij deze ongewone beweging had ik genoemd voorwerp zeker verloren en onwillekeurig een bad laten nemen.

Mijn arm, met gouddraad geborduurd slofje! Kassian, het zag geheel zwart.

Den volgenden ochtend was de zee, die 's nachts nog al woelig was geweest, bedaard en zoodra de zon aan de kimmen verscheen, verliet ik ons weezinwekkend verblijf en ging in de badkamer.

Daar was het ten minste donker, zoodat men de kleur van 't water niet kon zien.

Mijn slaapgenoot had mij verzocht 't eerst op te staan, daar ze nog al lang werk had met haar toilet.

Nu dat merkte ik; toen ik om half acht nog eens in de hut kwam, was ze reeds op, doch 't was goed tien uur, vóór ze puffende en blazende en hijgende en blozende kant en klaar op 't dek kwam. Ik was er al sedert meer dan drie uur en had intusschen mijn medepassagiers eens opgenomen. Er waren o.a. twee canapé's of rustbanken op het dek. Een er van was ingenomen door een lief Hollandsch vrouwtje met twee schreiende kinderen; haar man was officier van gezondheid en ze waren verplaatst, naar den Oosthoek, tot hun grooten spijt, want nu hadden ze vendutie moeten houden en ze hadden zich drie jaar geleden, toen ze trouwden, pas zoo netjes ingericht.

Op de andere canapé zat een oude Indische dame met haar zestienjarig dochtertje; twee groote jongens hingen er half op. 't Viertal deed zich te goed aan een flesch bier.

Ik hoorde dat zij, voor de opvoeding harer kinderen, gedurende achttien jaren in Holland was geweest; nu kon ze 't niet langer uithouden, haar hart trok naar Indië en naar haar moeder, die al over de tachtig was.

De *pater familias* was kapitein en bevond zich nu te Atjeh. Verder was er een aardige jongen van een jaar of veertien, de zoon van den Gouverneur van Celebes. Hij was te Batavia op school en ging met vacantie naar huis.

De booten corresponderden echter zóo slecht en de trajecten zelf waren zóo lang, dat hij van de geheele zes weken, die zijn vacantie duurde, er slechts één van thuis zou doorbrengen.

En die éene week genot kostte zijn vader eenige honderde guldens.

Dat zijn ook van die toestanden, waar we ons in Holland geen denkbeeld van kunnen maken.

Vervolgens waren er verscheiden jongelû en nog een paar families, die er te Samarang afgingen.

't Jonge mensch bleef natuurlijk en verder een getrouwde opzichter met zijn vrouw, echte burger-luitjes uit den achterhoek van Friesland.

Na Samarang was zij, behalve mijn persoontje, de eenige dame aan boord, ofschoon deze benaming haar slecht paste en zij zelve er geen aanspraak op zou hebben gemaakt.

De goede ziel was er toch al mee verlegen, dat iedereen haar 'Mevrouw' noemde, een eer, die aan alle getrouwde Europeesche vrouwen hier te lande ten deel valt.

Gedurende de drie dagen, die er nog moesten verlopen vóór wij te Soerabaia kwamen, waren wij natuurlijk nog al veel samen en ze amuseerde mij dikwijls met haar origineele opmerkingen.

Zij en haar 'Pieter', hadden samen school gegaan, en van jongs af samen verkeerend gehad, doch 't was hun niet meegelopen. Waar of 't aan lag, wist ze niet, maar Pieter kwam niet vooruit en dus konden zij niet trouwen.

Zoo waren ze samen de dertig genaderd en 't werd nu toch tijd.

Voor eenige maanden kwamen er gelukkig en onverwachts betere uitzichten; er was op 't dorp een Indische familie komen wonen en de heer had: 'zin in Pieter gekregen, omdat hij niet zoo slim was als de meeste lui, en daarbij doodeerlijk.'

Op een goeden dag had die heer dan ook gevraagd, of Pieter lust had naar Indië te gaan als opzichter op een koffieland in 't Oosten van Java.

Pieter nu had er in 't geheel geen lust in, maar zij hield er nog al van: 'de dingen aan te pakken', en vond: 'dat men met thuisblijven heelemaal niet verder kwam.

Er werd natuurlijk een familieraad belegd, doch die was

er tegen; de Burgemeester daarentegen en de heeren van den Raad, wien men ook 't geval had meegedeeld, waren er voor en Pieter was er ten leste ook voor 'geporteerd' geweest.

Hij nam 't voorstel aan en ze trouwden meteen maar. 'Dan was dat achter den rug', meende hij, 'op 't laatst kwam er zooveel kijken.'

Ze hadden nog zoowat een maand tijd, vóór ze zich moesten inschepen en die zouden ze ieder bij hun familie doorbrengen en gebruiken voor hun uitrusting.

Het was aardig om haar te hooren vertellen, wat ze zooal meegenomen hadden, onder andere een kistje met roggebroad, door haar moeder gebakken. 'Mensch, daar kon ze niet buiten.'

Hun weggaan scheen bepaald een gewichtige gebeurtenis voor 't dorp te zijn geweest.

'Neen, maar u hadt 't eens moeten zien, ze liepen allemaal uit, toen de bagage naar 't spoor werd gebracht, er waren dan ook zeven kisten en dan hadden we ieder nog een valiesje voor op de boot.'

Zeven kisten vertegenwoordigden in haar oog een fortuin. Laatst maakte ik een visite bij een dame op 't Koningsplein te Batavia, die juist uit Europa was teruggekomen, en er twee en dertig bij zich had; en nog beklagde ze zich, dat ze niet van alles had kunnen meebrengen.

'Meubels', zoo vertelde ze verder, had ze niet meegenomen, want die zijn daar zoo anders. 'Ik had anders wel graag mijn lâtafel bij mij gehad in Indië, die heb ik van mijn tiende jaar af gebruikt, doch die Indische mevrouw raadde 't mij af. Die was toch vriendelijk genoeg en ze gaf mij zelfs twee kabaaien, dat hielp al weer; toen maakte ik er nog twee bij en daar zullen we 't voorloo-

pig maar mee doen. Ze wasschen in Indië toch ook.’

Ik kon niet nalaten te glimlachen en te denken aan de stapels kabaaien, welke de dames hier hebben. Ze doen dan ook meest tweemaal per dag een schoone aan.

Ons vrouwtje was er met vier tevreden en vertelde ook met een soort van glorie, dat haar man een heel wit pak had gemaakt, zooals de heeren ze hier dragen. Eén wit pak! wat zou ze wel gezegd hebben, als ik haar verteld had, dat men ze hier bij zes of twaalf tegelijk maakt?

De reisindrukken van mijn eenvoudige gezellin waren zeer gemengd; storm op zee vond ze ‘een ijselijk ding’ en ze had al gedacht: ‘als dat ze vergaan zouden’, maar: ‘dat had onze Lieve Heertje niet gewild.’

’t Eten vond ze kostelijk, ofschoon ze van Amsterdam naar Batavia tweede klasse gereisd hadden.

Toen ik later de volgestapelde borden zag, die ’t echtpaar verorberde, begreep ik dat ze niet moeielijk in den kost waren.

De Indische tafel beviel hun ook goed, maar ze vonden ’t wel jammer, ‘dat je hier geen appels hadt’. Het mandieën of baden vond zij vooral heel prettig; ze begreep ook, dat ’t noodig was in de warmte: ‘Thuis doet ’t er niet toe, of je eens overslaat om Zaterdag te houden, maar hier zou ’t niet gaan’.

Vóór ze verder gingen, waren ze een dag of tien te Batavia geweest, en over hetgeen ze daar gezien had, was ze zoo gauw niet uitgepraat.

Voor al die Chineezers had ze ‘al heel bijzonder’ gevonden; ze had er wel eens een op een plaatje gezien, maar nooit willen gelooven, dat er heusch menschen waren, die staarten droegen. De inlanders met die bruine gezichten en handen vond ze ‘vies’, en ze hoopte maar dat zij er geen noodig zou hebben. Als ze in Holland

getrouwd was, zou ze ook geen meid gehouden hebben; haar moeder had haar geleerd de handen uit de mouwen te steken en dan nam ze tusschenbeide maar een schoonmaakster.

Dit vertelde zij aan tafel in 't bijzijn der andere passagiers en 't duurde geruime tijd, vóór 't lachen, veroorzaakt door haar gezegde, was bedaard. De stumperd lachte mee, maar begreep niet, waarom men hier geen schoonmaakster zou kunnen hebben.

Aardig was 't verder om te zien, hoe zij 't Indische costume droeg; onder den sarong droeg ze haar rokken, zoodat deze, in plaats van sluitend om 't lichaam te hangen, met een breede plooi op zij, breed uitstond en in tal van kleine plooiën neerhing. Dan had ze haar kabaai op vier, vijf verschillende plaatsen met groote veiligheidsspelden vastgemaakt, terwijl de dames 't hier met drie gouden of zilveren speldjes doen.

In plaats van muiltjes droeg ze stoffen pantoffels met groote rozetten, alsook grove, witte, gebreide kousen. Ze vertelde ook, dat ze bezig was, sokken voor Pieter te breien en dat ze er ongebleekt katoen voor had meegenomen, maar dat ze er niet toe kwam omdat: 'je hier zoo *sneu* zit zonder stoof.' Ze begreep wel, dat er in dit land geen sprake kon wezen van vuur, maar men kon daarom toch wel stoven hebben.

Ze vertelde ook nog een droevig avontuur, dat hun te Batavia was overkomen.

Ze hadden 't er nl. ook eens van willen nemen en waren met een rijtuig boodschappen gaan doen. Doch met welk een rijtuig!

Men heeft te Batavia een soort van voertuigen, *dos-à-dos* genaamd, die heel goedkoop, doch tevens heel slecht en vuil zijn.

Toch zijn ze gemakkelijk, daar ze bijna in elke straat stationneeren en men er te allen tijde een kan krijgen.

In zulk een wagentje dan nam ons echtpaar plaats; ze lieten zich naar 't Chineesche kamp brengen, kochten er een theeserviesje en een paar blaadjes, doch werden zoo schandelijk overvraagd, dat al hun geld er mee heenging.

Ze hadden niets meer over om de *dos-à-dos* te betalen, doch dat was minder, in 't hotel had hij nog geld; daar gekomen zeide hij den koetsier te wachten en ging met zijn vrouw naar binnen.

Toen hij een paar minuten later terugkwam, vond hij den koetsier niet meer; deze had gezien, dat ons paartje hun pakjes in 't rijtuig had laten liggen en:

‘Se mit à courir et court encore.’

‘Ja, wie had daar nu aan gedacht?’ vertelde ze mij. Mijn man wilde natuurlijk eerst betalen en dan zou hij die pakjes er uit hebben genomen, maar heden.... daar was me die man weg.’

Kassian! zooals ze hier zeggen.

En nu gaan we terug naar de ‘Sumatra’.

De overige passagiers waren allen heeren, die òf voor zaken naar Batavia waren geweest, òf gouvernementsbetrekkingen bekleedden en overgeplaatst waren.

Onder de laatsten behoorde een kapitein der infanterie, die van Atjeh kwam en daar in een gevecht met de Atjehers een slag met een knods op zijn hoofd had gekregen, waarvan hij maanden lang de gevolgen had ondervonden.

Toen een zijner soldaten zijn aanvaller had nedergeveld, ontdekte men dat het een vrouw was, die uit dweepzucht en door invloed van de priesters het hoofd der Hollanders had willen vermoorden.

Er werd daar aan boord, zooals trouwens overal hier, veel over Atjeh gesproken en over vermetele daden, die ondernomen werden, alleen uit hoop op de Willemsorde.

Hoeveel jonge en flinke mannen hebben er niet een vroegtijdigen dood gevonden, alleen ter wille van dat lintje!

Plaignons et passons!

Bovengemelde kapitein, die ongeveer achttien jaar in Indië was geweest, had al wat meegemaakt, en had tooneelen bijgewoond, waarvan 't hooren alleen genoeg was om iemand kippenvel te doen krijgen.

Doch hij behandelde ook kalmer onderwerpen en vertelde, dat hij gedurende al die jaren zijn eenige afleiding, behalve in lezen, gevonden had in 't verzamelen van insecten en kapellen en in het houden van duiven; dat was waarlijk wel een tegenstelling, de duif, de vogel des vredes, als attribuut van een zoon van Mars.

Verder was er nog een jongmensch, die als opzichter van den waterstaat uitging - en vol illusiën was; hij had een prettig, flink gezicht en open oogen en onwillekeurig dacht ik er aan, wat er van over zou zijn na de lange campagne, die hem hier wacht.

Men loopt niet ongestraft onder de palmen! dat is maar al te waar, en elke Europeaan, op zeer weinige uitzonderingen na, gaat hier zedelijk zoowel als lichamelijk achteruit.

De op zoogenaamd *liberale* leest geschoeide maatschappij is vol van begrippen, die wij in Europa niet gunstig beoordeelen, en toch schijnt men ze als vanzelf op te nemen.

En dan de Indische toestanden! waaraan de Europeanen zich, helaas, zoo spoedig gewennen.

Ach, neen! ik zeg maar:

Oost, West, thuis best!

't Is nog zoo kwaad niet in 't oude Nederland en wie er 'brood' heeft, die blijve er en kome niet hier om er 'vleesch' bij te hebben. Het heeft een bitteren nasmaak.

We moesten dan vier volle dagen aan boord blijven en hoewel mij dit bij den aanvang der reis afschuwelijk voorkwam, toch moet ik bekennen, dat het meeviel.

De onderlinge stemming der passagiers droeg daar veel toe bij; men was gezellig onder elkander en aan 't einde der reis merkte een der heeren op, dat er, o wonder! geen *Whistje* was georganiseerd; wel 't beste bewijs, hoe men elkanders gezelschap waardeerde.

Verder deed de kapitein alles om 't ons aangenaam te maken; hij gedroeg zich eer als een wellevend gastheer dan als een gezagvoerder, die 't schip ergens op een bepaalden tijd brengen moest.

Te Samarang ging hij, evenals de meeste passagiers, aan wal en toen nam de eerste stuurman de *honneurs* voor hem waar.

Hij was een echte burgerjongen, doch goedig en openhartig en vóór de kapitein een half uur weg was, zat hij reeds met ons achterblijvers te praten en vertelde hij ons alles van zijn familie in Patria. Hij liet ons zelfs de portretten zien en was zoo joviaal mogelijk.

Die acht-en-veertig uur waren toch een corvée en wij hadden het knapjes warm.

Slechts een dun zeil beschutte ons tegen de brandende zonnestralen; daarbij was 't bladstil.

's Nachts was 't lekker koel, ja zelfs frisch.

Daar er, behalve kakkerlakken, ook nog een talrijke bende ratten hier en daar in de hutten verspreid was en een der heeren zelfs een schorpioen had gevonden, wilde ik er liever niet ingaan.

Ik sliep dus op dek en 't beviel mij redelijk goed. De

meeste heeren deden het ook en 't had veel van een zigeuner-kamp, doch alles was beter dan in die zoölogische hutten te overnachten.

't Eten was vrij goed; 's morgens kregen we een flink ontbijt, bestaande uit brood, eieren, worst, rookvleesch en jam; tegen elf uur een kop bouillon of chocolade met beschuitjes; om twaalf uur werd er madera voor de dames en bitter voor de heeren geschonken en om één uur had het hoofd-incident van den Indischen dag plaats, nl. het rijsttafelen.

Eerst kregen wij scheepskost, namelijk: zuurkool met worst, erwtensoepp, en bruine boonen met spek, om beurten, daarna rijst met tallooze bijspijzen, onder andere ook gezouten eendeneieren.

Chacun son goût! Ik bedankte voor dit gerecht. Daarna biefstuk met gebakken aardappelen en nog een paar schotels, ook vruchten.

Na dezen maaltijd ging ieder wat slapen.

Tegen vier uur kwam men boven water en werd er thee gedronken; tot dien tijd was men steeds in *négligé*, of in 'Perzisch baltoilet', zooals de heeren het noemden.

De dames waren namelijk in sarong en kabaai, terwijl de heeren slaapbroek en kabaai droegen.

Na half zes ging men baden en zich kleeden; vóór 't eten gebruikte men een hartsterking en om zeven uur dineerde men.

De tafel was weer overvloedig en wat er aan qualiteit ontbrak, werd door de quantiteit goed gemaakt.

Na 't eten trok men de Europeesche kleeding weer uit en kregen wij dames een likeurtje van den kapitein en de heeren een sigaar.

We brachten den avond verder onder gezelligen kout door, luisterende naar de kabbelende golven; en werden

slechts nu en dan gestoord door den een of anderen verdwaalden kakkerlak.

En zoo verliep de tijd, doch wij waren allen recht dankbaar, toen de reede van Soerabaia in 't zicht kwam en nog blijder, toen we weer vasten grond onder de voeten hadden.

Wij waren des Zondags om 9 uur 's morgens van Batavia vertrokken en arriveerden Donderdagochtend te 7 uur te Soerabaia.

Zoo reist men hier van de eene stad naar de andere.

Een bergreisje.

Uit 't dagboek van een reiziger.

Mijn vriend Kees zou er dan eens uit! Ik kan u moeielijk vertellen, hoeveel hoofdbreken 't mij gekost had, vóór 't zoover was.

Mijn vriend Kees, moet ge weten, is waarlijk de beste, fideelste kerel, dien men zich denken kan, doch op sommige punten verbazend koppig. Zoo beweert hij altijd, dat hij naar Indië is gekomen, om te werken en met 't verdiende geld later rustig in Holland te gaan wonen en daarom is hij zoo zuinig mogelijk en leeft zoo kalm, als 't maar kan.

Zulke menschen zijn niet zeldzaam in onze Indische maatschappij, ze houden 't zoolang zij kunnen onder de tropen uit en repatriëeren met een volle beurs, in de hoop dan eens wat van 't leven te genieten.

In theorie is dit plan uitstekend, doch in de praktijk

komt er menigmaal een onvoorziene kink in den kabel, die alle berekeningen omverwerpt. Gewoonlijk speelt 't klimaat hun parten en loopen zij een leverziekte of een aanval van malaria op, welke hen noodzaken nog vóór 't door hen bepaalde tijdstip Indië te verlaten. Aandoenlijk is 't, indien de dood hen wegmaait, als ze hun doel nabij zijn en dezen strijders om 't bestaan, juist als ze denken er uit te scheiden met werken en de zoo welverdiende rust te nemen, een spottend: *repos ailleurs* toeroept.

Ik echter ben van opinie dat *prévoir* beter is dan *guérir* en men veel wijzer doet, met in dit afmattend klimaat nu en dan eens een kleine vakantie te nemen, dan steeds door te zwoegen tot men er bij neervalt, en dit had ik mijn vriend Kees zoo dikwijls voorgepreekt, tot hij eindelijk begon in te zien, dat ik gelijk had en mijn voorslag, om samen eenige dagen in 't Tenger-gebergte te gaan doorbrengen, aannam.

Wij vertrokken den 1sten October 's morgens om 7.30 per spoor van Soerabaia, waar Kees woont, en kwamen zonder eenig merkwaardig voorval te 10.15 te Pasoeroean aan.

Wie zich een Indischen trein voorstelt als een Franschen *train-de luxe* of als een Duitschen salonwagen, vergist zich deerlijk; het heeft er heelemaal niets van. De treinen zijn hier klein, nauw, stoffig, benauwd, en wat dies meer zij, doch men doet 't er mee, uit gebrek aan beter.

Mijn vriend Kees bromde verschrikkelijk in 't begin, veel erger, dan ik van zulk een fideelen vent, als hij is, had kunnen verwachten, doch de man was uit zijn element en betuigde, dat hij wel zoo lief op zijn kantoor zat te schrijven, dan voor zijn plezier op reis te zijn. Ik verzocht hem, dan ten minste 't mijne niet te bederven door zijn zwartgalligheid en langzamerhand verbeterde zijn humeur.

Te Pasoeroean namen wij een *dos-à-dos*, 't *nec plus ultra* van ongemakkelijke voertuigen, tot aan een plaatsje Paserpan geheeten, en daar onze koetsier verklaarde, dat hij niet verder wilde gaan - 't scheen dat 't paard niet verder kon - namen wij een tweede *dos-à-dos*, welke ons naar Poespo bracht, alwaar wij rijsttafelden. Het was toen omstreeks drie uur, zoodat wij tamelijk moe van 't zitten waren.

Het laatste gedeelte van den weg ging bergop en kon dus niet anders dan stapvoets afgelegd worden. De natuur was prachtig; de trotsche palmen verhieven haar kruinen statig in de lucht en de breedgetakte waringins en tamarindeboomen spreidden hun lommer over den weg uit.

Daartusschen groeide de meest weelderige varenpracht, terwijl de buigzame lianen zich om de stammen der boomen slingerden. Het doel van onzen tocht voor dien dag, was Tossari, een bekend herstellingsoord in Java's Oosthoek. Nadat wij ons versterkt en opgefrist hadden, stegen wij te paard en reden er heen. Onze Sandelwoods, een soort van paard of eigenlijk hit, dat hier zeer gezocht is, stapten flink door en na een rit van anderhalf uur, hadden wij 't Hôtél bereikt, dat, ongeveer 6000 voet hoog, op een helling van 't Tengergebergte ligt. Behalve dit Hôtél, bestaat de plaats enkel uit inlandsche woningen. Het klimaat is er heerlijk en de verfrisschende koude, de temperatuur was 53° Fahrenheit, deed ons goed na de vochtige hitte van Soerabaia. Wij wikkelden ons dan ook met wellust in een wollen deken, nadat wij eerst een flink avondmaal hadden gebruikt. Den volgenden dag zou de reis eigenlijk pas aanvangen; tot Tossari toch was er nog niet veel aan geweest. Wij stonden 's morgens om 5 uur op en in de diepe duisternis, die er rondom ons heerschte, bestegen wij de paarden, welke wij den vorigen dag besteld

hadden. Twee koelies droegen ons *Handgepäck*, benevens eenigen mondvoorraad, bestaande uit brood met vleesch uit blik en eenige flesschen bier, die f1 't stuk kostten.

Langzamerhand werd 't licht en vertoonde de Indische natuur zich aan ons in al haar pracht, en daarbij frisch met morgendauw beladen, Aphrodyte gelijk, als ze uit haar golvenbad te voorschijn treedt.

Doch de vernielende menschenhand, die niets ontziet, heeft ook de schoonheid van 't Tenger-gebergte niet gespaard en heeft de maagdelijke wouden, die het sierden, voor timmerhout gebruikt.

Welk een profanatie! welk een majesteitsschennis tegenover moeder natuur, de Koningin van 't Heelal!

Het gebergte is schaars bewoond, slechts hier en daar ziet men een bamboe-huisje met eenige velden er om heen, waarop aardappelen, kool en andere Europeesche groenten worden verbouwd. Van uit Tossari is er zelfs een vrij levendige handel in groenten naar Soerabaia en en tal van gezinnen worden er tweemaal 's weeks van voorzien.

Intusschen zetten wij onzen tocht voort, meest langs smalle bergpassen en tusschen diepe ravijnen in. Alles was doodstil, slechts nu en dan hoorden wij een licht geritsel tusschen de bladeren en zagen wij een schuchtere hagedis of een grasgroen en sprinkhaan.

Tegen negen uur waren wij in de Moengoelpas, die 8000 voet boven de oppervlakte der zee gelegen is; wij wisten, dat wij nu niet ver meer van de beroemde Zandzee, het groote aantrekkingspunt van 't gebergte, af waren.

En bij een wending van den weg zagen wij de onmetelijke vlakte op eenmaal vóór ons, - het gezicht was verrukkelijk schoon, zelfs mijn vriend Kees, die naar ik al ras merkte geen enthousiast was op reis, zelfs hij, ge-

raakte een oogenblik onder den indruk en bekende, dat 't een grootsch schouwspel was, dat zich aan onze oogen voordeed. De Zandzee is de bodem van een krater, die hard is geworden; deze bodem ligt 3000 voet beneden den kraterwand, welke zeer stijl is, en op sommige plaatsen nagenoeg loodrecht naar beneden gaat. De doorsnede der Zandzee is ongeveer 1¼ uur gaans. Vóór wij op reis gingen, had ik 't werk van Professor Veth over Java nog eens opgeslagen en had er deze en andere bijzonderheden in gevonden. Terwijl ik ze nu aan mijn vriend medeelde, keek hij op eens zeer ernstig en zeide: ‘Eén en drie kwart uur gaans, zeg je? jongens, dan kon Amsterdam er met gemak in rondansen, als dat nu eens gebeurde, dat zou aardig zijn, hè? Ik ging dadelijk een glas bier bij Kras drinken, dat zou smaken na zulk een tocht!’

Ik antwoordde niet, liet mijn prozaïschen vriend aan zijn eigen gedachten over en vervolgde mijn overpeinzingen.

Van nature ben ik ook geen droomer, maar als men zulk een wonder voor zich ziet, dan wordt men vanzelf genoodzaakt er over na te denken.

De bodem der Zandzee bestaat, zooals ik reeds gezegd heb, uit hard geworden lava; langzamerhand hebben nieuwe kraters zich door die lava-laag heen een weg gebaad.

De grootste er van is de Bromo, welke nog werkt en de hoogste is der vier bergen, die hun kruinen uit de Zandzee verheffen.

De drie andere zijn begroeid, doch de Bromo ziet er uit als een grijze, afgeknotte kegel van asch, sintels en lava. Voortdurend vallen er nog steenen en kleine stroomen lava uit, zoodat de bodem der Zandzee er op vele plaatsen mee bedekt is, slechts op enkele plekken groeit een weinig gras. Toch genoeg om voedsel te verschaffen aan

een kudde wilde paarden, de eenige dieren, welke men er aantreft.

De wanden van dezen vroegeren krater zijn zwaar begroeid. Terwijl wij uitrustten, hadden wij een heerlijk vergezicht en konden wij de meeste bergen van Java zien, als de Smeroe, de Lamongan enz., alle vulkanen, waaruit aanhoudend zware rookwolken opstegen.

Nadat wij ons, aan 't geen wij meegenomen hadden, te goed hadden gedaan, daalden wij af in de Zandzee. De tocht duurde een goede twintig minuten en de weg liep langs een zeer steil pad. Eindelijk kwamen wij aan den voet van den Bromo, dien wij te paard bestegen tot bij den top; daar stegen wij af en beklommen een houten trap van 250 treden, welke naar den kraterrand voerde. Er is een klein hutje gebouwd, waar men kan uitrusten, terwijl er om den krater een leuning is gemaakt. Dit is wel noodig, want onwillekeurig overvalt u een duizeling, als ge in den 180 M. diepen krater kijkt en toch kunt ge er de oogen niet van afhouden. De zwavel kookt en bruist er met donderend geweld in en 't is alsof er elk oogenblik een uitbarsting zal volgen. In den laatsten tijd hadden er geen plaats, doch dat is geen waarborg voor de toekomst.

De witte zwaveldampen stijgen echter onophoudelijk op en maken een lang verblijf bij den krater onmogelijk. Wij daalden dan ook spoedig weer af en waren weldra aan den voet van den berg. Vandaar reden wij de Zandzee door, beklommen den kraterwand op een andere plaats en begaven ons langs een schilderachtigen weg naar Ngadisaris, een *dessa* of Javaansch dorp, beroemd door zijn lekkere perziken en Europeesche groenten. Wij profiteerden echter niet van deze produkten en dronken enkel een kopje koffie, dat wij in de *pasang-*

*grahan*¹⁾ lieten klaarmaken en vrij slecht vonden. Wij gebruikten tevens de rest onzer broodjes en begaven ons te 12³/₄ ure weer op weg.

Het doel van onzen tocht was nu Probolingo, dat te midden der voornaamste koffiedistricten van den Oosthoek ligt. Wij gingen langs den Goenoeng Ringgit, een vrij hoogen berg; nu en dan kwamen wij kleine riviertjes tegen, die vroolijk kabbelden tusschen de grijze steenen, waaruit de bedding bestaat. Te 4 uur kwamen wij aan een andere *desa*, Soekapoera genaamd; daar verklaarde mijn reismakker, dat hij nu genoeg van 't paardrijden had, en 't overige van den weg, wij rekenden er nog een uur of drie over te doen, per rijtuig hoopte af te leggen.

‘Goed,’ zei ik kalm, ‘telephoner dan maar even aan den huurkoetsier, dat hij met een landauer met twee paarden voorkomt.’

Hij mopperde iets van ‘een flauwe ui,’ en meende, dat er toch wel 't een of andere karretje te krijgen zou zijn. Ik betwijfelde het en de uitslag bewees, dat ik gelijk had; van een voertuig was geen sprake te Soekapoera en we mochten ons gesternte nog danken, toen wij door bemiddeling van den *Wedono* (inlandsch hoofd der politie) andere paarden kregen. De tocht ging nu uiterst langzaam en er was geen questie van, dat wij op den bepaalden tijd te Probolingo konden komen.

De invallende duisternis maakte 't gaan nog moeilijker en wij waren blijde, toen we de walmende olielampjes van een *warong* (inlandsche winkel of etenshuis) te zien kregen. Dat was een teeken, dat er een *desa* in de buurt was, misschien konden wij er een rijtuigje krijgen. Wij zagen ons echter weer teleurgesteld. Wel was er een

1) Een gouvernements-gebouw voor ambtenaren op tournée; andere reizigers mogen er echter ook gebruik van maken.

klein Javaansch dorp, Pantalan genaamd, doch een équipage werd er niet op na gehouden. Na nog een uur rijden kwamen wij weer aan een dorp, Moening geheeten, 't was iets grooter dan 't vorige en toen wij ons tot den Wedono wendden, zeide deze, dat hij ons wel helpen zou. Hij zette een zestal inlanders aan 't werk en weldra zaten wij goed en wel in een wagentje, dat wij in Europa niet zouden hebben aangekeken, doch dat ons hier zeer welkom was.

Wij hadden een langen en vermoeienden dag achter ons en waren recht in onzen schik, toen wij te 10.30 ongeveer te Probolingo arriveerden.

Eenige uren slapen deden ons de doorgestane ongeriefelijkheden vergeten en vóór nog de zon aan de kimme verscheen, waren wij op en gekleed.

Mijn vriend Kees verzekerde mij, dat hij al genoeg van 't reizen had en stelde voor, om maar weer naar Soerabaia terug te gaan, doch ik gaf hem de stellige verklaring, dat ik daar niet den minsten lust toe gevoelde en niet tevreden zou zijn, vóór wij het 'Blauwe Water', een der wonderen van Java, gezien hadden.

Ook vertelde ik hem, dat wij 't dien dag alles zoo gemakkelijk mogelijk konden inrichten en in 't geheel met geen hinderpalen of ontberingen zouden te kampen hebben.

Dat verzoende hem met mijn verdere reisplannen en te 6.30 zaten wij in den trein, welke ons anderhalf uur later te Redjossa bracht, een station, dat dicht bij 't Blauwe Water gelegen is.

Wij reden er op ons gemak in een rijtuigje naar toe en bereikten de badplaats in een klein halfuur.

Deze bestaat uit een bron, die uit den grond opwelt en wier water blauwachtig is, er omheen is een vrij groot bassin gemetseld, zoodat men er heerlijk in zwemmen kan.

Een tiental steenen badkamertjes en eene *pendoppo* of

wachtkamer, waar men iets gebruiken kan, zijn er bij gebouwd. Om het bassin heen is een dicht bosch, waar een vrij groote apenkolonie in huist. Deze dieren zijn grijsachtig bruin van kleur en zeer mak van aard, zij maken de potsierlijkste sprongen en buitelingen, beschouwen de plek blijkbaar als hun privaat eigendom en geneeren zich in 't minst niet, als er visite is. - In het bassin zwemmen tal van visschen, doch daar ze door de inlanders als heilig worden beschouwd, mogen ze niet gevangen worden.

't Eerst wat wij deden, was natuurlijk een bad nemen! 't Was een waar genot om de ledematen in 't frissche water uit te strekken en er naar hartelust in rond te plassen. Menschelijke wezens waren er niet in de nabijheid, alleen de Javaan, die 't buffet van de *pendoppo* pachtte en deze zat met het, aan zijn volk eigen, phlegma strootjes te rooken. Op eens echter werden wij verrast door 't geluid van stemmen en voetstappen en weldra zagen wij een vijftigtal inlanders van allerlei leeftijd, mannen, vrouwen en kinderen, allen fraai uitgedost, verschijnen.

Ze gingen een *slamatan* of eetfeest houden bij de bron ten teeken van dankbaarheid, daar er eenige zwaar zieken in hun *dessa* waren hersteld. Daar zij deze genezing aan de tooverkracht van 't water (of mogelijk van de visschen) toeschreven, waren zij er heengekomen om er *hormat* (hulde) te bewijzen. Eerst baadden zij zich in 't water, vervolgens wierpen zij er bloemen in en brandden zij reukwaren; ook offerden zij een gedeelte der meegebrachte spijzen en, nadat zij 't overige zelf verorberd hadden, was de plechtigheid afgelopen en gingen ze huns weegs. Na dit troepje, kwam er een ander en op onzen terugweg ontmoetten wij er nog meer. De Javaantjes in de buurt schenen bepaald van dankbaarheid vervuld te wezen en hadden behoefte die te toonen.

Na ons bezoek aan 't Blauwe Water, hadden wij zoowat 't voornaamste in den Oosthoek gezien en namen wij, van Probolingo uit, den trein weer naar Soerabaia.

Toen wij 's avonds, in de koele voorgalerij van 't huis mijns vriends, onder 't genot van een flesch Rijnwijn en een fijne sigaar zaten, en 't gesprek nog eens op ons reisje kwam, moest mijn gastheer toch bekennen, dat wij veel interessants gezien hadden en dat 't een mensch toch wel goed doet, zich zoo nu en dan aan den dagelijkschen sleur te onttrekken.

Een inlandsch feest.

Eenige dagen geleden maakten wij een allerprettigst uitstapje naar 't naburige eiland Madoera, dat slechts een half uur varen van Soerabaia af ligt.

Het eiland, dat grooter is dan de meeste van onze provinciën, is over 't algemeen vlak, met uitzondering van het hoogland van Bangkalan, dat uit een rij van dicht begroeide heuvelen bestaat, de geliefkoosde verblijfplaats van wilde varkens. Er wordt op die dieren dan ook druk jacht gemaakt; sommige jagers houden ze zelfs voor gevaarlijker dan tijgers.

Wij gingen echter niet naar Madoera om te jagen, doch met een veel vreedzamer bedoeling, n.l.: om er feest te vieren.

Op een goeden morgen kregen wij de volgende uitnoodiging, sierlijk gedrukt op een geglaceerd, dichtsland kaartje:

Pangeran Tjokro Adiningrat,

Regent van Bangkalan, heeft de eer u uit te noodigen het door hem te geven feest ter inwijding der Nieuwe Regentswoning, op Zaterdag den 25^{en} Juli 1891 s' avonds te negen uur, te willen bijwonen met uw huisgenooten.

Wordt s.v.p. antwoord verzocht.

Genoemde regent was eerst sedert kort als zoodanig aangesteld en zou nu de nieuwe woning, van rijkswegen voor hem gebouwd, inwijden; tevens zou er een vee- en landbouwtentoonstelling wezen, waarvoor het gouvernement f 2000 had beschikbaar gesteld, of liever voor de feestelijkheden, welke bij die gelegenheid zouden plaats hebben. Geheel Bangkalan was met guirlandes van groen, palmbladen en vlaggen versierd en te Soerabaia, zoowel als te Madoera, werden tal van uitnoodigingen rondgezonden. De meeste Europeanen geven niet veel om zulk een onderscheiding; ten eerste derangeert men zich in Indië liefst zoo weinig mogelijk en bovendien zijn al zulke feesten 't zelfde. De militaire en andere autoriteiten kunnen er zich natuurlijk niet van onthouden en zoo waren er bij *Pangeran Tjokro Adiningrat* dan ook verscheidene officieren van de land- en zeemacht, alsook de resident van Soerabaia met familie, e.a.

Ofschoon wij er officiëel niets mee te maken hadden, had ik veel lust om zoo iets eens bij te wonen, en gedachtig aan 't: *ce que femme veut, Dieu le veut*, besloot mijn man om er met mij naar toe te gaan.

Het programma der feestelijkheden luidde aldus:

Feesten te Bangkalan. Programma.

25 Juli. 8 Uur 's morgens: Opening Vee-tentoonstelling. 10 Uur 's morgens: Paardenraces en Stieren-wedrennen. 5 Uur 's namiddags: Trekking Tentoonstellings-Loterij.

7 Uur 's namiddags: Inwijding der nieuwe Regentswoning. - Bal.

26 Juli. 8 Uur 's morgens. Stierenwedrennen.

10 Uur 's morgens: Paardenraces.

12 Uur 's morgens: Prijs-uitdeeling.

9 Uur 's namiddags: Vauxhall in de Officiers-Societeit.

Illuminatie klein Aloon-aloon.

Er viel dus heel wat te genieten, al was 't dan ook op bescheiden schaal.

Ten einde er bijtijds te wezen, gingen wij 's morgens al vóór vijven van huis, reden naar de *Oedjong* (haven) en roeiden in een bootje of *tambangan*, zooals men hier zegt, naar Madoera. Wij gingen aan wal bij een klein plaatsje, Kamal genaamd, vroeger de hoofdplaats van 't eiland en de residentie der inlandsche vorsten. Thans is 't niets dan een verzameling van onaanzienlijke huisjes en eenige kleine winkeltjes van Chineezers. Gewoonlijk is het er heel stil en heerscht er alleen op de markt wat levendigheid; nu echter krioelde het overal van inlanders, die de feesten gingen bijwonen. Tal van karretjes van zeer primitief maaksel stonden klaar, om de genoode en ongenooide gasten naar Bangkalan te vervoeren. De tocht er heen, die twee uur duurde, was in 't begin heerlijk, doch langzamerhand werd 't erg stoffig en warm, en waren wij blij, toen wij aan 't doel van de reis kwamen.

De weg was bezaaid met inlanders, allen in hun mooiste baadjes en veelkleurige sarongs; de Madoereezers zijn anders een kwaad volk, en zijn nog vlugger in 't trekken van hun messen dan de Italianen of onze Janmaatjes, die er zich ook niet voor geneeren. Ook zijn ze niet afkeerig van zeerooverij en is 't er heel onveilig in den omtrek. Nu echter waren ze heel kalm en gedroegen ze zich

bijzonder netjes; er waren eenige duizenden bijeen en toch was de orde uitstekend. De meesten deden zich te goed aan stukjes suikerriet en andere versnaperingen.

Zoodra wij te Bangkalan arriveerden, kwam de president der feestcommissie naar ons toe en bracht ons naar een kamer, waar wij ons wat konden verfrisschen. Daarna begaven wij ons naar 't feestterrein, of Aloon-aloon, een groot veld, gelijk men overal op Java aantreft. Aan den eenen kant werd 't begrensd door de nieuwe regentswoning, aan den anderen door de *Missigit* (inlandsche tempel). Op dit veld waren loodsen gebouwd voor een 3000 of 4000 *sappies*, (inlandsch vee) karbouwen en schapen, benevens tribunes voor de gasten en twee muziektentjes. In 't midden waren twee renperken gemaakt, één voor de paarden- en één voor de stierenraces, en daaromheen waren buffetten aangericht voor inlanders zoowel als voor Europeanen, verder stonden er draaimolens, een tentje waar eenige dikke kinderen werden tentoongesteld, en een ander, waar een meisje zonder armen te zien was, *tout comme chez nous*. Het geheel was fraai versierd en aan den ingang was een groote eerepoort opgericht.

Toen wij er kwamen, was de tentoonstelling juist geopend door den resident van Madoera, daarna begonnen de stierenraces; dit echt Madoereesch volksvermaak is interessant en tevens hoogst kluchtig, vooral door de dolle opgewondenheid der winners. Twee span loopen om 't hardst, de dieren zijn door een houten juk achter den kop verbonden; aan dat juk zit een soort van ploeg, doch zonder mes, zoodat het gemakkelijk over den grond glijdt. Ofschoon zulk een ploeg heel klein is, vindt een inlander toch nog gelegenheid om er zich op staande te houden en de stieren te besturen door middel van een touw, dat door hun neusgaten is getrokken. Aardig was het, om te

zien hoe die dieren opgetuigd waren met pluimen, belletjes, kwasten, enz., waarmede hun hoofdstellen en buikbanden overvloedig versierd waren. Bij sommige waren de horens met laken omwoeld, waaraan belletjes vroolijk rinkelden. De meeste stieren waren pracht-exemplaren, hun kleur was over 't algemeen lichtbruin en de uitdrukking hunner oogen intelligenter dan die van ons vee.

De geïmproviseerde Jockeys vuurden hun beesten aan, door hen op den rug te kloppen, knopen in hun staart te leggen en vooral door hard te schreeuwen. Zoodra 't eerste span aangekomen was, sprong de voerman van zijn ploeg af en begon de zotste sprongen te maken, tot hij door zijn dessoofd voor de commissie gebracht werd om den prijs in ontvangst te nemen, bestaande uit een hoofddoek, een baadje of een sarong. Daarna begon de bekroonde weer te dansen en te springen, en maakte daarbij zulke potsierlijke bewegingen, dat een Engelsche of Amerikaansche clown er door overbluft zou zijn geweest. Ook de omstanders waren zeer opgewonden en de geestdrift was algemeen.

Na de stieren waren de paarden aan de beurt, er werden eenige wedrennen gehouden, die echter niet veel te beteekenen hadden.

Zoo langzamerhand was het twaalf uur geworden en begon het tropische zonnetje zóó heerlijk te branden, dat een langer verblijf in de open lucht minder wenschelijk werd.

Toen de regent, een goedige zestiger, dus voorstelde, om naar zijn huis te gaan, namen wij zijn aanbod gaarne aan en weldra zaten wij met de overige Europeesche gasten en eenige Javaansche en Madoereesche grooten aan een wel voorziene rijsttafel. De toon, die er heerschte, was heel aangenaam, en het gastmaal verschilde niet veel van

een in Europa, de rijstspijzen dan uitgezonderd. Na 't eten gingen wij naar de ons aangewezen kamer voor ons middagdutje, iets wat in Indië een vast nummer uitmaakt van 't programma van den dag.

Den namiddag brachten wij kalm door, daar wij ons frisch wilden houden voor 't feest 's avonds; te acht uur gebruikten wij een eenvoudig diner, en te negen uur begon de partij.

De regent ontving 't gezelschap in zijn *pendoppo*, een ruime zaal, die van boven en op zij open was; het erf er om heen was met lampions en vetglasjes verlicht, terwijl er bovendien twee eerepoorten waren opgericht.

Er werd een weinig gedanst en veel gespeecht, te twaalf uur werd er een wandelend souper rondgediend, waarvan 't menu was:

Caisses Volaille et Ris de Veau
 Farci de Veau truffée
 Timbale de pigeons à la Française
 Punch à la Madura
 Oie Truffée
 Compôte
 Salade Mayonnaise
 Charlotte Russe.

Ge ziet dus, dat wij in Indië nu juist niet geheel van rijst en klappers leven, zooals men in 't moederland wel eens denkt. Gedurende den avond werden er ook allerlei ververschingen rondgediend.

Den volgenden morgen begonnen de races weer en namen wij een kijkje op de tentoonstelling; wij bewonderden de reusachtige karbouwen, die in huid en kleur veel hebben van olifanten, vervolgens een bijzonderheid

van Madoera, nl.: schapen, wier staarten bijna even breed zijn als hun lichaam. Voor 't overige was er niet veel te zien.

Evenals den vorigen dag rijsttafelden wij bij den regent, bij wien wij ook 't diner gebruikten dat uitstekend was, en waarbij eenige toosten in 't Maleisch werden uitgesproken.

Te halftien ongeveer reden wij naar de sociëteit, waar wij onder vroolijken kout en dans tot vier uur bijeenbleven.

En hiermede waren de feestelijkheden afgelopen; den volgenden ochtend vroeg vertrokken wij, ditmaal in den reiswagen van onzen gastheer, die met vier paarden bespannen was (nl. de wagen). Na een hartelijk afscheid, verlieten wij de gastvrije woning, en na een warme reis kwamen wij weer te Soerabaia terug, dankbaar voor de kleine afwisseling in 't anders zoo eentonige Indische leven. - Ik vergat nog te zeggen, dat de nieuwe woning eenvoudig, doch smaakvol was ingericht, er waren meest Europeesche meubelen in en 't zag er gezellig uit.

**Een overzeesche reis.
(Brieven van een passagieres).**

Singapore, 31 Maart 1891.

Lieve Dora!

Getrouw aan mijn belofte, om je uit elke haven te schrijven, begin ik mijn reisjournaal uit Singapore, waar ik anderhalven dag blijf. De reis van Batavia duurde juist acht-en-veertig uren, en daar de zee heel onstuimig was, vond ik het allesbehalve prettig. Den eersten dag hield ik mij goed, maar toen de zee zoo raar begon te doen, werd ik 't ook (nl. raar) en weldra lag ik in mijn kooi in een toestand, die zich eer denken dan beschrijven laat. Daar ik toch voor gezondheid terug ga en mijn man beloofd heb, heel voorzichtig te wezen, liet ik den dokter roepen om hem een middeltje te vragen tot verlichting van mijn leed.

Ik hoorde echter, dat de dokter, evenals de *femme de chambre*, ziek was, doch de eerste stuurman kwam bij mij, zette een heel meewarig gezicht en zeide, dat hij tegen de zeeziekte zelve niets kon doen, maar dat 't eenige middel om er af te komen was, er maar niet aan te denken en mij b.v. te verbeelden, dat het schip in brand stond. Als ik mij maar vertrouwd kon maken met dat idee, dan zou ik zóó bang worden, dat ik er de zeeziekte door vergeten zou! Tevens gaf hij mij wat limonade met ijs, dat mij meer goed deed dan zijn raad, hoe welgemeend die ook was.

De Godavery, waarmede ik de reis deed, is een annexe van de 'Messageries Maritimes' en staat er mee in verband. 't Is een kleine, doch nette boot en de tafel is vrij goed. De bediening geschiedt door Chineezen, en deze gestaarte zonen van 't Hemelsche Rijk zijn uitstekende kellners.

Vanochtend om 9 uur kwamen wij hier aan, en na afscheid te hebben genomen van mijn medepassagiers (vier heeren) nam ik een rijtuig en liet mij naar 't Hôtel de l'Europe brengen, een enorm uitgestrekt gebouw met een fraaien tuin en een groot tennis-veld er voor.

Het eten is er echter bijzonder slecht en iedereen klaagt er steeds over; daarbij is het er heel duur; doch daartegenover staat, dat iedereen er afstapt en er dus veel vertier is. Den geheelen dag wemelt het er van rijtuigen; behalve veel équipages heeft men er een soort van ouderwetsche palankijns, die door een paard getrokken worden, en verder de *pousse-pousse*, een Japansch rijtuig, dat ook op de Parijsche tentoonstelling te zien was en waarvoor een Chinees den dienst van trekpaard doet. Je kunt begrijpen welk een zwaar werk dat is, vooral bij zulk een groote hitte. Singapore toch heeft een brandend klimaat;

daarbij is het er heel vochtig en ongezond. De stad zelve is bijzonder leelijk en bestaat enkel uit de vuile huizen der Chineezen en Inlanders, die meest blauw geverfd zijn (de huizen nl.), en kantoren en pakhuizen van Europeanen. Verder zijn er eenige winkelstraten; de meeste winkeliers zijn Chineezen, die er de vreemde voortbrengselen van hun kunst en nijverheid verkoopen. De Europeanen wonen allen buiten de stad in villa's; vanmiddag liet ik een palankijn komen en maakte een rijtoer in mijn eentje. Bijzonder gezellig was het niet, doch ik vond het jammer om niets van de omstreken te zien. Weldra lieten wij de stad achter ons en reden langs fraaie, ofschoon stoffige buitenwegen, aan weerskanten met vriendelijke huizen met tuinen bezaaid. Het doel van mijn tocht was de Plantentuin; het is een fraai aangelegde tuin, waarin de Oostersche Flora zich in al haar pracht vertoont; de aanleg is echter nog wat nieuw en bijzonder stijf. Ik voor mij verkies den Palmengarten in Frankfort, de Flora in Keulen, de Horticultural Gardens in Londen en in Kew en zelfs den Jardin Botanique in Brussel verre boven Singapore's plantenhof. Vooral die van Kew is onvergelykelijk mooi en interessant. - Daarbij komt nog, dat 't een zonnige middag was en ik 't rijk alleen had, hetgeen in de meeste omstandigheden de gezelligheid niet verhoogt. Nadat ik een half uurtje door de eenzame lanen gedwaald had, beklom ik een heuveltje, van welks top ik hoopte een fraai vergezicht te hebben; doch ik schrikte niet weinig, toen ik er begroet werd door het gekrijsch van eenige arenden en groote zeemeeuwen, die er te zamen met een half dozijn apen en een twintigtal kleine vogels een soort van menagerie *auf der Höhe* vormden. Er was wel geen reden om bang te zijn, doch ik kan je verzekeren, dat ik mij niets op mijn gemak gevoelde en het

iets heel *unheimisch* had, daar moederziel alleen, in een vreemd land, te midden van allerlei dieren te zijn. Ik ging dan ook, zoo gauw als de warmte het toeliet, naar beneden en kwam tot de conclusie, dat het hek 't mooiste gedeelte van den tuin was. Daar ik 't rijtuig had laten wachten, kon ik dadelijk weg, en ik was blijde, na een half uur rijdens de stad weer te bereiken. De moraal van de geschiedenis is, dat ik het volle bewustzijn kreeg, dat ik totaal ongeschikt ben voor Afrikareizigster en de gezelligheid mij meer aantrekt dan de eenzaamheid.

Ik ging dus liever wat winkelen en legde mijn pas verworven kennis van 't Maleisch aan den dag bij de Chineesche kooplieden, bij wie ik eenige aardigheden kocht. Daarna ging ik terug naar het hôtél, waar ik een *cup afternoon tea* in mijn kamer vond.

Om zeven uur ging ik naar de Table d'Hôte; de meeste menschen zaten aan kleine tafeltjes, en ik nam ook maar aan een er van plaats; het was er heel vol en 't amuseerde mij al de verschillende gasten gade te slaan. Na 't diner ging ik maar naar mijn kamer, die evenals alle kamers onder de tropen wit gepleisterde muren heeft en een hard bed met een muskietengordijn er omheen.

1 April.

Straks gaat de 'Missouri', de boot, die mij naar Marseille brengt, weg; ik kan er dus alleen een groet bijvoegen. 't Is een prachtig groot schip; er is electrisch licht aan boord. Voor zoover ik zien kon, zijn er veel passagiers. Ik hoop maar, dat er aardige bij zijn.

Wij staan op het punt van vertrek; het is:

La Brigantine,
 Qui va tourner,
 Roule et s'incline
 Pour m'entraîner.

Adieu dus, voor heden! Steeds

t. à t.

THÉRÈSE.

A/b. Missouri, bij Colombo, 8 April 1891.

Lieve Dora!

Mijn brief uit Singapore zul-je ontvangen hebben; ik heb, sedert ik dien schreef, al heel wat mijlen afgelegd en veel menschen leeren kennen. Eerst had ik een hut met een dame uit Malakka, die naar Colombo ging om te trouwen. Haar aanstaande echtvriend is ook aan boord en luistert naar den naam van Dick.

Wat zijn er toch vreemde toestanden in de wereld! Dit vrouwtje is verleden jaar weduwe geworden, na een echt van vijf jaar, en haar tweede man (in spé) is een weduwnaar met zeven kinderen, van wie 't jongste slechts drie maanden is. Je kunt dus nagaan, dat zijn vrouw nog niet lang onder de aarde ligt en dat men tot hem kon zeggen, wat Hamlet zijn moeder verweet, nl.:

Or ere those shoes were old,
 With which she follow'd my poor father's body,
 Like Niobe, all tears; - why she, even she -,
 O heaven! a beast, that wants discourse of reason,
 Would have mourn'd longer, - married with my uncle.

Nu weet ik niet, of de Dick in kwestie als een Niobe geweend heeft bij de begrafenis zijner levensgezellin, maar zeker is 't, dat de schoenen, die hij bij die gelegenheid droeg, nog niet versleten konden zijn, toen hij zich gereed maakte om naar 't altaar te gaan.

Daar nu zijn keuze viel op de zuster zijner overleden vrouw en zulk een huwelijk niet veroorloofd is door de Engelsche wet, konden zij in Malakka of Singapore niet trouwen en gaan ze er dus voor naar Colombo, waar zij niet bekend zijn en waar de plechtigheid waarschijnlijk aan de een of andere vreemde ambassade voltrokken zal worden.

Dit interessante bruidje nu had ik in mijn hut; reeds den eersten nacht begon het schip wat te slingeren, en daar zij zeer gevoelig voor zeeziekte was, werd zij erg bang. Dat was nu wel heel ongelukkig, doch ik kon er niets aan doen, en voor mijn eigen veiligheid was het noodig, mij zoo rustig mogelijk te houden. Zij echter dacht er anders over, want nauwelijks was zij in bed of zij riep: *Madam, Madam, are you awake?*

Ik, met een zucht, doch tevens met christelijke gelatenheid: *Yes, can I do anything for you?*

Zij: *I am so ill, I feel so funny!*

Ik betuigde haar mijn leedwezen, ried haar te probeeren om wat te slapen en bracht zelf mijn raadgevingen in practijk, doch jawel, dat was mis. Elke twee, drie minuten riep zij mij, en van slapen was geen kwestie; nu eens wilde zij wat water hebben, dan weer wat *Eau de Cologne*, terwijl ze een oogenblik later om haar waaier vroeg, daar zij 't zoo warm had, om mij daarna te inviteeren eens te komen voelen, hoe warm zij was, welke invitatie ik beleefd, doch positief weigerde. Nadat ik haar overige wenschen had vervuld en zij 't lichamenlijk dus

redelijk goed had, begon haar hart behoefte aan gezelligheid te krijgen en vroeg zij of ik Dick wilde roepen, daar zij zoo zenuwachtig was.

Natuurlijk kon ik dit niet doen, daar een heer niet in een dameshut mag komen en ik hem bovendien midden in den nacht bezwaarlijk kon gaan opzoeken. Het bruidje dacht er echter anders over, en ziende, dat zij haar zin niet kreeg, begon ze bitter te snikken en ze riep in haar wanhoop uit: *Oh! I am going to die! I feel it!*

Ik moet eerlijk bekennen, dat haar aanstellerij niet veel indruk op mij maakte, doch ik wilde haar toch niet zóó laten liggen, en nadat haar geklaag en gekerm een poos geduurd hadden en zij mij eindelijk vroeg of ik haar wilde helpen om op het dek te gaan, besloot ik vreemde hulp in te roepen, daar ik het alleen niet meer afkon. Ik stond dus op en riep de *femme de chambre*, die, meer aan de zee gewoon dan ik, de treurende juffer ondersteunde en haar uit de benauwde hut naar het dek bracht; toen ging ze Dick roepen, die met *a lover's haste* zijn meisje kwam troosten.

Toen ik den volgenden dag terloops aan den kapitein vertelde, welk een vervelende hutgenoot ik had, gaf hij dadelijk order om mij een afzonderlijke hut te geven, zoodat ik 't nu heel goed heb.

Toevallig kwam ik verleden jaar in dezelfde boot uit, en daar de kapitein zich mijner herinnerde en erg kassian met mij schijnt te hebben, omdat ik alleen reis, is hij bijzonder lief voor mij. Over 't algemeen is hij allesbehalve populair en neemt hij niet de honneurs waar, zooals de kapiteins het op de Holl. booten doen.

Het is ook niet de gewoonte op de Fr. Mail, zich aan den kapitein voor te stellen, als men aan boord komt; de meeste passagiers kennen hem dan ook alleen maar

van aanzien. Enkele zijn bevriend met hem, en aan deze uitverkorenen heeft hij mij voorgesteld. Daaronder behooren ten eerste de twee *gros bonnets* van 't gezelschap, nl. de Comtesse de Beaupré, de vrouw van den Resident van Kambodja, en de heer Verreau, die interim-Resident van Tonkin was; verder een paar doctoren en advokaten, die uit Tonkin komen. De twee eerstgenoemden zijn altijd samen en hebben mij onder hun bescherming genomen; zij noemen mij hun *fille adoptive*. Mr. Verreau zorgt altijd, dat ik mijn luijerstoel heb, en de Gravin is allerliefst met mij en voorziet mij van lectuur.

Je kunt je niet voorstellen, uit hoeveel heterogene bestanddeelen zulk een gezelschap aan boord is samengesteld. Behalve veel Franschen, zijn er verscheiden Engelschen, eenige Zwitsers, drie Hollanders (en ik), een paar Grieken, een Anamitische prins, een Chineesche baboe, die met een Engelsche familie reist, een Zuid-Amerikaansche schoone, twee Russen, enz. enz. Bijna elke natie is vertegenwoordigd. De prins uit Anam is pas achttien jaar oud; verleden jaar huwde hij met een vrouw van veertien, doch langzamerhand is hij tot de ontdekking gekomen, dat hij 't nog niet ver heeft gebracht op den weg der beschaving, en nu heeft hij het plan gevormd om nog twee jaar in Parijs te gaan studeeren. De prinses bleef achter. Hij is steeds in zijn nationaal costuum, bestaande uit een lang baadje van violetkleurig gebloemd satijn, met licht groen of blauw gevoerd. Een donkerblauwe tulband bedekt zijn aanvallig hoofd, en de slippers er van zijn van achteren gewonden om een soort van *kondeh*, die hij van zijn haar gemaakt heeft, dat lang en zwart is. Hij is verre van mooi en heeft zich nog leelijker gemaakt, door zijn tanden zwart te laten lakken. De arme jongen (want niettegenstaande hij *pater familias* is,

ziet hij er nog heel jongensachtig uit) weet volstrekt niet, hoe hij met al dat Europeesche eten aan moet. Gisteren zag ik toevallig hoe hij zijn *hors-d'oeuvre* at. Hij schilde nl. zijn radijsjes, sneed ze daarna in kleine stukjes en at ze met zijn lepel, terwijl hij nu en dan een hapje boter met zijn vork nam.

Behalve volwassenen hebben wij ook nog kinderen aan boord, waaronder een tweetal babies, waarvan de moeders hebben uitgevonden, dat ze juist een tiental dagen verschelen; iets, wat dadelijk een *trait d'union* werd. Natuurlijk worden de verschillende wonderbaarlijke eigenschappen dier kinderen (die reeds zesmaal een nieuwe maan zagen) telkens vergeleken, en wordt de grootte en bijzondere voorspoedigheid van 't een slechts overtroffen door de merkwaardige verstandelijke ontwikkeling van 't andere. Tusschenbeide schreeuwen ze tegen elkander in, en ook daarin zijn ze onovertreffelijk.

Tot nu toe ben ik redelijk wel, evenals alle passagiers; de stemming aan boord is heel prettig en alles gaat goed. Over een uurtje komen wij te Colombo, waar ik met Mme la Comtesse en Mr. le Résident aan wal ga om een uitstapje in 't binnenland te maken; daarover dus in mijn volgende. Nu eindig ik, met veel liefs, steeds

t. à t.

THÉRÈSE.

Colombo, Hôtel de l'Orient, 9 April 1891.

LIEVE DORA!

Daar de Missouri pas over een uur weggaat en wij zoo lang mogelijk aan wal blijven, wil ik je nog even vóór mijn vertrek een regeltje doen toekomen. Mijn reisgenooten zijn nog wat gaan wandelen, doch ik was een weinig moe en ik bleef liever rustig in 't hôtel.

Wij kwamen hier gisterochtend te elf uur aan, roeiden toen dadelijk naar den wal en reden eerst langs 't zeestrand en toen door 't binnenland naar 'Mount Lavinia,' d.i. een fraai hôtel boven op een vooruitstekende, dicht begroeide rots gelegen.

Het was bepaald een verrassing, toen wij, na geruimen tijd door lanen van palmen en andere boomen gereden te hebben, opeens weer bij de zee kwamen en dit uitverkoren plekje gewaar werden. Van alle kanten ziet men het zilte water, dat van den wal af een vrij wat prettiger indruk maakt, dan wanneer men er zelf op is. De ruime galerijen van het hôtel waren gedeeltelijk ingenomen door Cingaleezen, die allerlei fraaiigheden te koop aanboden. Trouwens, die soort van gasten heeft men in alle hôtels onder de tropen. Zij zitten er den geheelen dag, pakken met 't meeste geduld telkens hun koopwaar uit en vervolgen u met de grootste hardnekkigheid. Wat te Colombo vooral te bewonderen valt, is het zilverwerk; men heeft er broches, armbanden, knoppen voor parasols en stokken, zoutvaatjes, theeserviezen enz. van, en als 't niet zoo duur was, had ik er gaarne wat van gekocht. Verder alle mogelijke doosjes van sandelhout met ivoor ingelegd, het zoogenaamde *Bombay-work*, benevens Oostersche en Chineesche zijden stoffen en weefsels, waarvan

sommige bijzonder fraai geborduurd waren. Voorts gegraveerd en ingelegd koper, curiositeiten van schildpad en ivoor, en tutti quanti. De specialiteit van Ceylon is echter edelgesteenten, vooral paarden, robijnen, saffieren en maansteen. Zij zijn niet bijzonder mooi geslepen of gezet, en men moet vooral oppassen niet beetgenomen te worden, want de Cingaleezen zijn los van principes, om niet te zeggen oneerlijk, en er is veel kaf onder 't koren; bovendien overvragen ze schandelijk, nog erger dan de Scheveningsche vischvrouwen, en die kunnen het! Behalve genoemde zaken kan men in Colombo nog zeer goede thee koopen, een der hoofdproducten van 't land.

Wij waren dan op Mount Lavinia, dejeunerden er heel lekker, vooral de visch was uitmuntend, en brachten er een prettig middagje door. Toen het wat koeler werd, was het heerlijk zitten in de ruime gaanderij, die op de zee uitzag.

Tegen donker reden wij weer naar de stad terug; in 't voorbijgaan wilden wij nog een inlandschen tempel, waar een beroemd Boeddah-beeld was, bezoeken, doch men wilde ons niet toelaten met schoenen en kousen aan, en daar wij in gemengd gezelschap waren, konden wij ze niet uittrekken. Zoo kwamen de Westersche zeden in botsing met de Oostersche, en natuurlijk triompheerden de eerste.

Colombo is een vriendelijke plaats, meest door Engelschen bewoond, die er, evenals te Singapore, hun villa's buiten de stad hebben. Er is reeds een begin van tropischen plantengroei, doch alles is er heerlijk frisch en groen. Ceylon mocht dan ook wel met minstens evenveel recht als Ierland *the Emerald Isle* genoemd worden. De eigenlijke bewoners zijn de Cingaleezen, die voor de fraaist gebouwde inlanders doorgaan; hun huid is koper-

kleurig en bijzonder glanzig. De mannen hebben lang haar en dragen er een ronde schildpadden kam in. De vrouwen zijn meest klein en dragen gekleurde rokken of sarongs en witte lijfjes, op de manier van Figarojakjes; naarmate de draagster rijk of arm is, worden deze lijfjes veel of weinig met kant en borduursel gearneerd. Verder dragen zij veel armbanden en ook votringen, terwijl sommigen zulke zware oorbellen in de ooren hebben, dat het gaatje de grootte van een erwt heeft, hetgeen volgens onze schoonheidsbegrippen niet flatteert. De mannen dragen ook veel wit en zien er meestal zeer zindelijk uit; de kinderen loopen tot hun zevende jaar, zooals God ze geschapen heeft, en ze zijn er niet ongelukkiger om, om met Hildebrand te spreken.

Vervelend is, dat ze om de vreemdelingen heen draaien als de bijen om de bloemen, ook met het doel om er iets van te halen. In gebroken Engelsch en op klagenden toon roepen zij:

Give me something, lady, me no eat, me hungry, o! so hungry, give me silver, lady, me like silver, no like copper.

Blijft ge doof voor hun smeekingen, dan vergezellen ze u op uw ganschen tocht, terwijl ze zich onder 't loopen op de maagstreek slaan, om u te laten hooren, hoe leeg 't daar is. Geeft ge hun echter wat, dan grijnzen ze u vriendelijk aan en nemen u terstond in de familie op, ten minste ze zeggen: *Thank you, Papa* of *thank you, Mamma*, al naar de sekse van den weldoener. - Sommigen bieden u mandjes en andere snuisterijen, ook wel bloemen, aan.

Het glanspunt van de stad is het Grand Hôtel de l'Orient, een fraai gebouw, waar Colombanen en vreemdelingen zich vereenigen. Galerijen met fraaie winkeltjes zijn er naast gebouwd, en 't is een gezellig plekje. Wij

dineerden er tamelijk goed, en na een kleine siesta, namen wij een boot en lieten ons in de haven rondroeien.

Dat was nog heel iets anders dan op een Hollandsche rivier (of eendenkom met vergeet-mij-nieten).

De heerlijke maneschijn, die alles met een zilverachtig waas overtoog, de duizende lichten van den wal en van de vele schepen, die in de haven lagen, de schepen zelf, die met hun zeilen en masten statig uit de golven oprezen, en dan boven alles de zoele, zachte lucht en 't liefelijk gekabbel der golven! 't Was een heerlijk geheel, dat niet anders dan een weldadigen indruk kon geven. Wij gingen echter vroeg naar boord terug, daar wij den volgenden ochtend bijtijds op wilden zijn om de beroemde kaneeltuinen te bezichtigen. Sommige der passagiers sliepen zelfs aan wal, om het genot te hebben de ledematen weer eens vrijelijk uit te strekken na de gedwongen positie, waarin men in de nauwe kooien aan boord ligt. Ik vond het echter zonde, daar de hôtels vrij duur zijn.

Ik stond, volgens afspraak, vóór dag en dauw op, en toen ik even na zessen op het dek kwam, vond ik mijn reisgenooten van den vorigen dag reeds op mij wachten. De kommandant bood ons zijn sloep aan, en daarin roeiden wij naar den wal.

Eerst verkwikten wij ons op Indische manier met een kop sterke koffie; daarna gingen wij per rijtuig naar de kaneeltuinen, die mij echter zeer tegenvielen. De kaneelboom zelf is klein en onaanzienlijk en de tuinen zijn zeer verwaarloosd; overal groeien planten en struiken in 't wild, waartusschen wilde koeien grazen, schuchtere hagedissen wegschuilen en verraderlijke adders schuifelen. Daar er een overvloed van bloemen was, besloot ik een

ruiker te maken; ik had reeds met wreede hand de fraaiste bloesems geplukt, toen mijn oog viel op een laag struikgewas, waartusschen allerliefste rose bloempjes, die mij onbekend waren, haar kopjes verhieven. Zonder te aarzelen, wilde ik er een paar plukken, doch hoe nu? in plaats van een bloeiend takje, hield ik slechts een kaal houtje in de hand; ik raakte weer een takje aan en nog een en nog een, en merkte 't zelfde verschijnsel op; de fijne blaadjes legden zich stijf op elkander en sloten zich nauw om den bladsteel, evenals een kind bij naderend gevaar dichter bij zijn moeder kruipt.

‘Het kruidje-roer-mij-niet!’ riep ik opgetogen uit. Ik nam er eenige takjes van mee en zette ze in water, doch hoewel de blaadjes zich een weinig openden, bleven ze toch dor en slap.

In de bloementaal is het kruidje-roer-mij-niet of de *mimosa pudica* het beeld der kuischheid en preutschheid.

Even teergevoelig als dat plantje, dient een jong meisje te zijn bij de minste ruwe bejeging, en zij kan dan zeker niet ingetogen genoeg wezen.

Zooals Laërtes tot zijn zuster Ophelia zegt (Hamlet act I scene III):

The chariest maid is prodigal enough,
If she unmask her beauty to the moon.

En evenals bij 't kruidje-roer-mij-niet is 't bij een jong meisje, dat voor 't eerst kwetsend is bejegend; zij herleeft wel eenigszins, doch haar frischheid is weg en wat men haar ook aandoet, 't zal haar niet zoo treffen als den eersten keer, toen ze nog de *mimosa pudica* was.

Ik merk daar, dat ik in de kaneeltuinen ben gaan dwalen, totdat ik heel ergens anders terecht kwam.

Ik zal dan nu maar eindigen, te meer, daar het weldra tijd zal wezen om naar de Missouri terug te gaan.

Tot spoedig - ten minste op papier.

Steeds

t. à t.

THÉRÈSE.

A/b. Missouri, Ind. Oceaan, 12 April '91.

LIEVE DORA!

Wij zijn nu tusschen Ceylon en Aden, een traject, dat zes en een halven dag duurt en vrij vervelend is. Ofschoon ik 't op dek heel amusant vind en het omgaan met mijn medepassagiers mij het verblijf op een badplaats herinnert, vind ik het voor een dame alleen toch passender, om niet te veel gezien te worden en ben ik meest den geheelen dag in mijn hut. Veel is daar niet te zien; de muren en de zoldering zijn wit, en behalve twee couchetten en een waschtafel is er niets in. Het ameublement bestaat uit twee vouwstoeltjes, en de berging, die men voor zijn goed heeft, bepaalt zich tot een paar kleine laden in de waschtafel, terwijl een viertal knoppen een spiegelkast vervangen. De eenige weelde is een klein spiegeltje; daar men er echter op een zeereis allesbehalve voordeelig uitziet, doet het enkel dienst, als men zich kapt. Men behoef, er voor staande, niet te zingen:

Suis-je jolie?

Dis-moi, mon miroir.

A la follie

Plârai-je ce soir?

Toch is zelfs 't dek van een mailboot nog een *Vanity Fair* in 't klein.

In Colombo kwamen er een veertigtal passagiers bij, waaronder een buitengewoon lange Engelsche juffer, die zich 's avonds met een lichte satijnen japon tooit, vierkant en laag uitgesneden en met halve mouwen. Verder draagt ze veel bijouterieën en speelt op de gitaar met smachtende blikken en ongeoefende vingers, terwijl ze er een lied zonder melodie of stem bij kweelt.

Al deze attributen zijn evenveel projectielen afgeschoten op de zielerust der alleenlopende mannetjes aan boord; tot nu toe echter viel geen van allen als slachtoffer van 't gezang dezer Sirene en wordt zij braaf uitgelachen. Ten eerste is het geen stijl, dat men aan boord *evening-dress* draagt, en dan behooren Sirenen onder water te blijven en zich niet zoo *en évidence* te plaatsen.

Doch de schoone zangster schijnt hard naar de dertig te loopen en zoekt nu een sterken arm, waarop zij gedurende haar verderen levensweg kan leunen, en zij maakt haar bedoelingen zóó duidelijk, dat degeen, waarop ze gemunt zijn, niet eens kan zeggen:

‘Ich weisz nicht, was soll es bedeuten?’

Deze moderne Lorelei (of *would-be*) reist in gezelschap van haar oom, die bisschop van Colombo is en nu voor vier maanden naar Engeland gaat met zijn vrouw en drie kinderen. Hij is een stijf en deftig man en zij een stijve, deftige vrouw; zelfs als hij met zijn kinderen speelt, schijnt hij nooit te vergeten, dat hij prelaat is. In tegenstelling met dezen geestelijke, die *en famille* leeft, hebben wij een R.-K. priester, die natuurlijk celibatair is. Hij is een neef van den Koning van Portugal en heeft recht op den titel van Hertog van Braganza. Aan deze bijkomende omstandigheid heeft hij het dan ook waar-

schijnlijk te danken, dat hij op 25-jarigen leeftijd reeds Aartsbisschop is. Hij is 't tegendeel van zijn Engelschen confrater en neemt 't leven zoo vroolijk op, als zijn waardigheid 't hem toelaat. Hij is den geheelen dag op dek en vermeit zich gaarne onder zoeten kout met de dames. Ook speelt hij kaart en domino (men zou eerder denken kruisjassen). Behalve door beide genoemde heeren, is de geestelijkheid nog vertegenwoordigd door een liefdezuster, wier blozende wangen en welgedaan uiterlijk onwillekeurig aan een ander diët dan honig en woestijnkost doen denken; en er is nog een andere priester aan boord, die veel eet, veel slaapt en veel spreekt.

Verder kwam er te Colombo een reisgezelschap bij, bestaande uit vier personen, nl. een heer, een dame en twee jonge meisjes. Hij is een der eerste *avocats de mauvaises causes* te Parijs en neemt geen proces onder de frs. 50.000 aan. Nadat hij op die manier negen maanden van 't jaar voor de belangen der verdrukke menschheid gewerkt heeft, leeft hij drie maanden voor zijn genoeg en gaat gedurende dien tijd met zijn vrouw en dochters op reis. Niettegenstaande zulk een pleziertochtje nog al kostbaar is, heeft hij toch nog genoeg dubbeltjes over kunnen houden om een paleis te Venetië te koopen. Het oudste meisje is geëngageerd, en haar aanstaande was met hen mee op reis gegaan, doch kon de verzoeking niet weerstaan om deel te nemen aan eenige tijgerjachten, die er in Indië gegeven zouden worden. Dit jaar was de familie nl. naar Pondichery getogen voor een paar maanden. Men ging nu naar Parijs terug om voorbereidselen voor het huwelijk te maken. Het plan was om in de bruidsdagen een groot waterfeest te Venetië te geven; een gezelschap van twee à drie honderd gasten zou op kosten van den gastheer er met een extratrein

heen worden gebracht, men zou lang genoeg blijven om de wonderen en aantrekkelijkheden der Lagunenstad te leeren kennen, waarna een andere extratrein hen weder naar Parijs zou voeren. Dat zijn van die pretjes, waar wij eenvoudige Hollanders ons geen denkbeeld van kunnen maken, en wel een buitenpartij op groote schaal. Niettegenstaande haar ontzaglijk fortuin, is de familie toch zeer eenvoudig en zijn 't bepaald aardige menschen. Hij heeft een geestig gezicht en doet aan Voltaire denken.

Dan hebben wij nog een Ceylonsche schoone aan boord, een *Parel van 't Oosten*, doch een zwarte, want ze is erg donker. Zij behoort tot een der oudste en rijkste geslachten van Ceylon, doch door de onbillijkheid der wet aldaar, heeft zij slechts een bescheiden inkomen, terwijl haar oudste broeder een groot fortuin heeft. De oudste zoon krijgt nl. $\frac{2}{3}$ van het vermogen des vaders, terwijl het overige gedeelte gelijkelijk tusschen de andere kinderen verdeeld moet worden; en daar nu het gezin uit één jongen en vijf meisjes bestond, krijgen deze laatsten wèl een kindsgedeelte.

Uit de lijst van personen, van welke ik je hier zoo 't een en ander verteld heb, kan je opmaken, uit hoeveel verschillende elementen zulk een reisgezelschap bestaat.

Nu ga ik je nog wat van 't eten vertellen, dat overvloedig en uitstekend is, en waarvoor de Fransche mailberoemd is.

's Morgens kan men naar verkiezing koffie, chocolaad of thee met brood en boter krijgen.

Om 9 uur een déjeuner à la carte, om 1 uur een lunch van koude vleeschspijzen, brood en vruchten, om half vijf thee met Engelsche beschuitjes, om 6 uur diner en om half 9 thee, terwijl er bovendien den geheelen dag ijswater met citroen en suiker op tafel staat.

Om je een idee te geven van de manier, waarop men leeft, schrijf ik hieronder een tweetal menu's voor je over. De menu's zelf zijn alleraardigst geteekend en alle verschillend.

PAQUEBOT MISSOURI

Déjeûner.

Hors-d'oeuvre.

Beurre.

Radis.

Olives noires.

Cervelas.

Huîtres.

Plats de Cuisine.

1. Omelette aux fines herbes.
2. Langouste, sce. mayonnaise.
3. Pieds de porc à l'anglaise.
4. Poularde au riz.
5. Biftecks.
6. Cotelettes.
7. Pâté.
8. Porc } froids.
9. Gigot } froids.
10. Boeuf } froids.

Dessert.

Assorti.*)

PAQUEBOT MISSOURI.

Dîner.

Potage.

Purée de pois.

Relevé.

Langue à l'italienne.

Entrées.

Filet de poisson maître-d'hôtel.

Chartreuse de faisan.

Rotis.

Dindes.

Gigot.

Salade

de saison.

Légumes.

Asperges, sce. au beurre.

*) Kaas, verschillende soorten van vruchten, koekjes, amandelen, en daarna koffie met een cognacje.

Plat froid.

Entremets.

Glace à la framboise.

Gâteau milanais.

Dessert.

Assorti.

Zoals je ziet, is 't niet bepaald een eenvoudige burgerpot, die ons wordt voorgezet.

Bovendien is de bediening heel goed en zijn de kellners en de maître-d'hotel heel gediensig. De meesten zijn al lang in dienst der Messageries; eerst na vijf-en-twintig jaar hebben ze recht op pensioen.

Een volgende maal vertel ik je eens iets van de *femme de chambre*, die een type is.

Voor heden, adieu!

t. à t.

THÉRÈSE.

A/b. Missouri, Aden, 15 April '91.

LIEVE DORA!

Stel je voor een verzameling van kale, steile, roode rotsen en gloeiende zandwegen en daartusschen een reusachtige doos Nürnberger speelgoed uitgegooid, en je ziet Aden voor je.

Alles is er even dor en onvruchtbaar en warm; men kan er uren tusschen de steenmassa's rondlopen zonder iets anders te ontmoeten dan de magere kameelen, die koffie en struisveeren van het binnenland naar de kust vervoeren, vergezeld door hun geleiders. Eén plekje echter maakt een uitzondering, en dat is, waar de reservoirs zijn. In de nabijheid is een soort van tuin aangelegd, waar een dertigtal boomen hun schaduw werpen en eenige bloemen haar kleuren en geuren ten beste geven in het doodsche landschap. Men gaat een poort door en eensklaps ziet men, te midden der ontzaglijke granietklompen, een viertal grasgroene vijvers. Het water is heerlijk helder en als de zonnestralen er op spelen, is het een betooverend gezicht.

Aden zelve is een vuile plaats, waar honderden negers, Arabieren en Aziaten door elkander krioelen, alsof 't even zooveel mieren waren. Men krijgt er letterlijk een staalkaart te zien van alle kleurlingen der wereld en het is een ware *exposition de chair humaine*.

Hun huiden wisselen af van geel tot zwart, met allerlei tusschenuances van bruin, koperkleurig en zelfs grijs. Verder heeft men er kroeskoppen in soorten; sommige negers besmeren zich de haren met kalk, waardoor ze stijf en geel worden. Veel toilet maken ze niet, doch wat ze dragen is hel gekleurd, vooral oranje schijnt zeer in zwang te zijn. De vrouwen zijn meest binnenshuis, en ik zag er slechts weinige.

Zooals je weet, is er een sterke Engelsche bezetting te Aden; er is een mooi fort gebouwd, waar wij door reden. Langs de haven bevinden zich een paar hôtels en eenige kantoren; veel te doen is er echter niet, en als men de reservoirs gezien heeft, kan men veilig weer naar boord gaan, 't geen wij dan ook deden.

Toen wij op de Missouri teruggekeerd waren, vonden wij het dek in een bazaar herschepen; allerlei kooplieden, vooral Arabieren, boden struisveeren, photographieën en snuisterijen aan, steeds beginnende met vreeselijk te overvragen.

Wij blijven in 't geheel twaalf uur hier (voor de mail), waarvan echter 't grootste gedeelte voorbij is, zoodat wij over een paar uur weer onder stoom gaan.

Behalve de schepen in de haven, kan men er, even buiten, nog de schoorsteenen en masten zien van de 'Anadyr', die hier twee jaar geleden zonk en sedert dien tijd op dezelfde hoogte is blijven liggen.

Daar er van Aden verder niets te zeggen valt, wil ik je liever eens een echte Fransche vrouw uit 't volk voor-

stellen, nl. de *femme de chambre*. Op elke boot der *Messageries* zijn er twee, die elk een kant van 't schip voor haar rekening hebben. Haar salaris is frs. 100 per maand, doch zij verdienen er minstens nog eens zooveel bij door de fooien. 't Is een *poste de faveur* en wordt gewoonlijk aan weduwen gegeven.

Behalve 't oppassen der zeezieke dames, moeten zij de hutten schoonhouden of ten minste voor de bedden en waschtafels zorgen; anders doen zij er niet veel.

Verder zijn zij belast met de maaltijden der kinderen en moeten de vorken en lepels wasschen, alsook voor het linnengoed zorgen. Zij hebben dus genoeg te doen en hebben haast geen vrijen tijd. Om de drie en een halve maand zoowat, d.w.z. na elke reis, hebben zij drie weken vrij, welke zij dan bij haar familie aan land kunnen doorbrengen.

Mme Rouse, die mijn belangen behartigt, heeft drie kinderen, waarvoor zij werken moet; dus heeft zij moeite om toe te komen.

Daar ik veel in mijn hut ben en, zoodra de zee maar een weinig ruw is, er zelfs mijn maaltijden gebruik, zie ik nog al veel van haar en heeft zij mij langzamerhand haar geheele geschiedenis verteld. Te beginnen natuurlijk met den gewichtigsten stap uit een vrouwenleven, nl. haar huwelijk.

Zij was even zestien, toen deze gebeurtenis plaats greep; haar Etienne was vier-en-twintig en knecht in een *Brasserie* te Lyon. Zij woonde toen met haar moeder op een dorp dicht bij de stad en had pas haar communie gedaan; hij leerde haar op een bal kennen en zei dadelijk tot de oude dame: '*Donnez-moi votre fille et si vous ne la donnez pas, je vous l'enlève.*'

Tegen zulk een krachtige taal was deze niet bestand;

't eenige wat zij opmerkte was, dat zij een doodarme weduwe was en haar kind niets mee kon geven.

Dat was minder, hij vroeg om het meisje en niet om een bruidschat, hij was jong en kon werken, en dan had hij bovendien nog frs. 500 in de spaarbank, die zou hij er uitnemen, *pour monter le ménage*.

En korten tijd daarna stond zij weer in haar communie-pakje voor 't altaar, doch ditmaal als bruid. Na de huwelijksvoltrekking vertrok de jeugdige echtgenoot om een kamer in Lyon te huren en in orde te maken, en eenige dagen later wandelde zij er ook heen, met haar pakje onder den arm.

'*Vous comprenez,*' vertelde zij mij, '*que je pouvais très bien porter mes bagages moi-meme, je n'avais rien au monde, que ce que j'avais sur le dos et puis mes vêtements de mariée, dans lesquels j'avais fait ma communion.*'

En 't huwelijk, onder zulke eenvoudige omstandigheden begonnen, bleek zeer gelukkig te zijn. Zij en haar Etienne werkten beiden hard en verdienden genoeg voor zich en voor het viertal kinderen, waarmede hun echt gezegend werd. Doch er kwamen kwade dagen: eerst stierf hun oudste kind, toen Etienne zelf, en op betrekkelijk jongen leeftijd was Mme Rousse weduwe en met de zorg voor drie kinderen belast.

Toen kreeg ze door invloedrijke vrienden het postje van *femme de chambre* op een der booten der *Messageries*, dat ze sedert een jaar of zes bekleedt.

Haar droom is, zooveel over te kunnen houden, dat ze *un petit fond de commerce* kan koopen en met behulp harer kinderen een klein winkeltje kan beginnen.

Voorwaar een bescheiden ideaal!

Wij zijn nu bijna op de helft onzer reis, en ik moet eerlijk bekennen, dat het mij nog al meevalt.

Aan tafel zit ik toevallig tusschen twee Engelschen in; mijn buurman ter rechterzijde is een zeer aangenaam mensch, die uit China komt, waar hij architect was. Die ter linkerzijde daarentegen is erg vervelend en denkt alleen aan eten. Het is ongelooflijk, welke porties hij naar binnen werkt; en dan die kinderachtige manier, waarop hij zich beklagt, als de kellner hem eens overslaat! Zoo staat er gewoonlijk naast zijn bord een schaalje met aardappelen in de schil, voor welk gerecht hij eene bijzondere voorliefde heeft. Als de kellner dit eens vergeet, roept hij halfhuilend uit: '*Gaarçon, eee-vous pommes de terre? I'll report you, if you forget me again,*' of wel: '*un pou dou paing, s'il vous plee, je n'avoir pas du paing.*'

Aardig is het om hem 't menu (dat hij minioe noemt) te hooren lezen, doch daar die dingen veel verliezen, als men ze opschrijft, wil ik je er niet mee vervelen en eindig ik voor heden, met veel liefs.

Steeds

t. à t.

THÉRÈSE.

A/b. Missouri, Port-Said, 20 April '91.

LIEVE DORA!

Sedert ik je schreef, zijn wij een heel eindje gevorderd; daar wij de Roode Zee, Suez en 't Kanaal achter ons hebben. Nu nog een kleine week en dan zijn wij te Marseille. Ofschoon deze plaats slechts voor weinigen onzer

het doel der reis is, beschouwen wij het maar voorloopig als zoodanig en verlangen wij allen naar onze aankomst aldaar. Ook de kapitein verheugt er zich zeer op en maakt meer haast dan op de heenreis; in Suez betaalde hij den entréeprijs van 't Kanaal, of juistert 't doorvoergeld, dat niet minder dan frs. 30000 bedraagt. Voor elken passagier wordt frs. 10 betaald, en dan nog voor de lading, terwijl er voor elke boot bovendien een vast tarief is. De kosten zijn hierdoor en door andere uitgaven dan ook zóó hoog, dat de *Compagnie* slechts matige winsten maakt, ofschoon de booten altijd vol zijn.

In de Roode Zee was het vreeselijk warm en waren de hutten erg benauwd, daarbij hadden wij een flinken storm gedurende twee dagen en twee nachten, zoodat de patrijspoortjes dicht werden gemaakt. Het schip slingerde en stampte verbazend en ik had buitengewoon veel last van 't zeekwaaltje. - Eens, nadat ik bijna den geheelen nacht had wakker gelegen en met innige wangunst aan iedereen had gedacht, die nu behagelijk in een bed op *terra ferma* lag, was ik tegen den morgen wat ingedommeld. Ik droomde juist, dat ik ook tot een van die bevoorrechten behoorde en in een ferm, hecht huis in een ouderwetsche slaapsteê lag, toen het mij opeens voorkwam, alsof er een overstrooming plaats had. Van den schrik werd ik wakker, en jawel, mijn kooi was doornat geworden en ik zelf had geen drogen draad meer aan 't lijf. 't Was de eerste nacht van den storm, en men had mijn patrijspoortje vergeten te sluiten. Nu is 't in de meeste gevallen een doodgewoon iets, om eventjes uit 't bed te springen en schoon goed aan te doen, doch op zee bij slecht weer, en dat voor iemand, die veel aanleg heeft voor de zoo slecht befaamde ziekte, is 't een heele toer. Eindelijk, na tweemaal tegen de waschtabel en eens op

den grond te zijn gevallen, had ik 't heldenstuk volbracht en zelfs een peignoir aangetrokken, want ik moest den *garçon* roepen, om 't poortje te sluiten. Ik waagde mij dus voorzichtig buiten mijn hut en slaagde er, na herhaald roepen in, de aandacht van een gediensigen geest tot mij te trekken, die de gevaarlijke opening voor mij sloot en de *femme de chambre* riep om de matras en de lakens, die dreven, weg te nemen en door andere te vervangen. En intusschen zat ik, arme zeezieke bloed, op mijn koffer en deed mijn best om mijn rampzalig lot met Horatiaansche gelatenheid te verdragen.

Shakespeare zegt:

*'There never was yet philosopher,
That could endure toothache patiently',*

maar dat zou men van bovengenoemde ongesteldheid ook wel kunnen getuigen, en ik zou wel eens willen weten, of de groote Romeinsche wijsgeer zijn blijmoedigheid op zee zou hebben behouden. En dan die vreeselijke warmte! Enfin, aan alles komt een einde en langzamerhand begon de zee te bedaren, en de laatste twee dagen was 't verrukkelijk weer, tenminste 's avonds; overdag was 't vreeselijk benauwd, doch als de zon onder was, herleefden wij en brachten heerlijke uurtjes op 't dek door, bij welke gelegenheid er niet weinig geflirt werd. Ik vertelde je reeds, geloof ik, dat er een Engelsche Bisschop met zijn vrouw, een drietal kinderen en een nicht te Colombo aan boord kwam. Deze juffer, die in lengte alles overtreft wat ik op dat gebied zag, verbeeldt zich de *belle* van 't schip te wezen en coquetteert op kolossale schaal. Iedereen lacht haar uit en men heeft haar met algemeene stemmen *Cleopatra* genoemd; sommigen praten van haar als

‘*the love-sick Maiden*’, doch zij zelve is zeer tevreden met haar persoon en denkt, dat zij de algemeene bewondering opwekt. Toen de zee bedaard was en men een weinig tot zijn zinnen kwam, begonnen de passagiers het plan te maken om een loterij te houden, ten voordeele der weduwen en weezen van de, in dienst der *Messageries* verongelukte, beambten en zeelui. - Gewoonlijk wordt er zoo iets op touw gezet; het doel is zeer prijzenswaardig en het geeft een aardige afleiding. Er werd een soort van Comité gevormd; de twee *gros bonnets*, waarover ik je reeds schreef en van wie iedereen spreekt als van *le prince et la princesse*, namen het initiatief en hadden dus 't meest te zeggen. Zij gingen bij iedereen rond voor prijzen, en het was bepaald aardig om te zien, hoe spoedig men een tafel vol mooie zaken bij elkander had; 't geleet wel een *fancy-fair* in 't klein. Er was van alles: zijden zakdoeken, fichus, fleschjes *Eau-de-Cologne*, Japansche, Chineesche en andere uitheemsche curiositeiten, sigarenkokers, doekspelden, broches, handschoenen, wapens, enz. enz. De drie hoofdprijzen waren: een ring met twee robijnen en één diamantje bezet, een stuk geborduurde zijde voor een japon en een kist met Chineesche thee van een bijzonder merk, dat niet in den handel is. De prijs der loten was frs. 2; er werden, geloof ik, ongeveer 300 verkocht, bijna iedereen nam er een paar, behalve de Engelsche Bisschop en familie, die voorgaven, in principe tegen loterijen te zijn. Nu respecteer ik de principes van iedereen, maar ik vind, dat men dan ook consequent moet zijn en, als men tegen de een of andere zaak is, er dan niets mee te doen moet willen hebben; doch tot mijn verbazing en ergernis verscheen de geheele familie op het feest, dat de Commandant ons in 't Kanaal gaf op den avond der verloting, en dronken

ze met smaak eenige glaasjes Champagne, welke geschonken werd ter eere van degenen, die moeite noch kosten hadden ontzien voor 't welslagen der loterij. En zij, die geen enkel prijsje hadden gegeven en geen enkel lootje hadden genomen, deden zich wel te goed aan de traktatie. Zoo zijn er!

't Was een dol gezellige avond; het dek, tenminste 't gedeelte voor de 1e en 2e klasse gereserveerd, was prachtig versierd met vlaggen en lampions; in 't midden was een welvoorzien buffet aangericht met sandwiches, pâté en koude kip met sla; verder werden er allerlei dranken rondgediend, als limonade, groseille, wijn, sorbets en Champagne. Eerst werd de verloting gehouden; ik had vijf loten, doch kreeg niet één prijs: *such is fate!* Daarna werd er gedanst, doch daar bestond niet veel animo voor: de edele kunst van Terpsichore is dan ook niet bijzonder geschikt om aan boord beoefend te worden, en Bacchus wordt er meer gehuldigd dan Apollo of de Muzen.

Aan 't einde van 't feest werden eenige speeches gehouden.

En nu ga ik je weder wat van de reis vertellen. Te Suez kwamen wij 's nachts en bleven er slechts twee uur om kolen in te nemen, zoodat wij er niets van zagen. Alleen voelden wij dadelijk een groot onderscheid in de beweging van het schip; wij waren nu in het Kanaal en onze boot gleed op effen wateren. 't Was bepaald een genot. Tevens was er een enorme temperatuursverandering gekomen. Zoodra wij toch voorbij Suez waren, werd het bepaald koud, en waar wij eerst in dunne Indische toiletjes en witte pakken (de heeren *bien-entendu*) geloopt hadden, waren wij nu blij ulsters aan te trekken en wapenden wij ons 's avonds met *rugs* en *shawls* om op 't dek te zitten. Vooral degenen onder ons, die een lang-

durig verblijf in de tropen achter zich hadden, kregen 't hard te verantwoorden en rilden van de kou. - Gedurende den dag, dien wij in het Kanaal doorbrachten, werd er dan ook flink heen en weer gewandeld en was er onophoudelijk een groote pantoffelparade op het dek. - De oevers zijn heel eentonig en men ziet niets dan zand en hooge, kale rotsen, welke door de kinderen van 't land beklommen worden. Nu en dan ziet men ze opeens te voorschijn komen en een eind ver met 't schip meegaan, dat heel langzaam, ik zou bijna zeggen stapvoets, gaat. - Ze doen dit in de hoop van 't een of ander te krijgen, hetzij kleine geldstukjes van de passagiers, waarnaar ze heel handig weten te duiken, of scheepsbeschuit van den hofmeester. Een gewone aardigheid van de matrozen is, hen met koolstronken en anderen afval te werpen, waarop zij den beleediger met hun blinkend witte tanden aangrijnzen en de bruine vuist tegen hem ballen.

Zooals ik zei, gaan de booten heel langzaam door 't Kanaal; ook mogen ze elkander nooit passeeren, maar moet de een op de andere wachten, waarvoor vaste bepalingen bestaan. Dicht bij Port-Saïd, bij de Bittere Meren, is een belangrijke verbreding, waar verscheiden schepen kunnen liggen. Alleen zij, welke van electrisch licht voorzien zijn, mogen 's nachts door 't Kanaal gaan. Een boot der Messageries doet er 20 à 24 uur over; bij ons duurde 't langer, daar wij telkens moesten ophouden om kolenbooten te laten passeeren, hetgeen vrij vervelend was, daar er niet veel te zien viel.

Slechts hier en daar geeft een kolenstation of een wachthuis eenige afwisseling in 't eentonige, vaalgrijze landschap. Meestal is er zelfs nog een flauwe poging gedaan om een tuintje aan te leggen en verheffen eenige palmen of andere boomen hun halfverdorpe takken. Het

leven moet er doodelijk vervelend zijn en het voorbijtrekken der schepen is de eenige afleiding, welke de bewoners van die huizen hebben. Van avond laat kwamen wij te Port-Saïd, een vreemde, vuile plaats, waar de kaailoopers zoo maar op den grond slapen en alleen bedekt zijn met een smerigen zak. Er is een groote, breede straat, waar allerlei winkels, of zooals men ze hier noemt, bazaars, zijn, alsook talrijke café's. In de eersten kan men curiositeiten in soorten, alsook warm ondergoed en kleederen krijgen, wel niet prima qualiteit, doch men kan 't er mee doen en toen wij aankwamen was 't dan ook 'a general rush', om flanelen en wollen kleedingstukken te koopen. De meeste passagiers gingen naar den wal, en nadat wij wat gewinkeld hadden, begaven wij ons naar 't voornaamste café. De uitvoering - de twee eerste bedrijven van 'La Fille de Mme. Angot' - was juist afgeloopen, doch het orkest, bestaande uit een twaalfstal dames, bleef nog een uurtje doorspelen. Na elk nummer ging een der schoonen met 't bakje rond. Bepaald mooi was de muziek niet, doch wij waren tenminste weer eens in een andere omgeving, en als men zulk een lange zeereis doet, is dat bepaald een genot. Wij deden ons tevens te goed aan slechte limonade, waarin een stuk ijs zwom, dat er al even groezelig uitzag als de glazen en.... als de juffers van 't orkest. Toen dezen al de nummers van haar repertoire ten beste hadden gegeven, werden de lichten uitgedraaid en gingen wij naar de beruchte speelzaal, een tamelijk vunzige plaats, waar Oosterlingen van slecht allooi den hoofdtoon voerden. *It was horrible, most horrible*, en wij gingen spoedig weg. Daar het te donker was, om iets van de woestijn te zien, gingen wij maar weer naar de 'Missouri' terug; ik maakte eventjes dezen brief af, over een paar uur gaan wij

weer onder stoom. Morgen komen wij te Alexandrië; van daar meer. Adieu! Steeds
 Je je liefhebbende
 THÉRÈSE.

Hôtel du Louvre et de la Paix.
Marseille, 26 April '91.

LIEVE DORA!

Zooals je aan bovenstaand adres ziet, ben ik te Marseille aangeland, waar ik van ochtend veilig en wel arriveerde, na vijf weken, met kleine tusschenpoozen, op de wijde baren gezwalkt te hebben. Het was een heerlijk gevoel, toen ik aan wal stapte, al viel er ook een fijne motregen, en al blies de *mistral*, die gevreesde gast in deze hemelstreken, ook nog zoo fel. En dan 't genot om weer in een Europeesche omgeving te zijn en door nette kellners en *femmes de chambre* bediend te worden in plaats van de bruine jongens en baboes, waardoor men in Indië altijd omringd is. Wel is waar hadden wij die aan boord al niet meer, doch de omgeving is daar zoo anders en de reis is heelemaal zulk een overgangsperiode, dat ze eigenlijk niet meetelt.

Doch ik wil je geregeld vertellen, en begin dus van Port-Saïd af. O! je weet niet welk een ellendig gevoel het was, weer op zee te zijn, na de kalmte van 't Kanaal genoten te hebben; het was, alsof het schip nog eens zoo erg slingerde als anders, en ik moest mij telkens vasthouden om niet te vallen. De reis van Port-Saïd naar Marseille is altijd een kwaad ding, daar het in de Middell-

landsche Zee doorgaans nog al spookt, vooral in de buurt van Alexandrië en dan weer bij de Italiaansche kust. - Het binnenkomen te Alexandrië is prachtig; de stad heeft een overschoone ligging en de enkele Moorsche en Oostersche gebouwen, welke er nog zijn, vormen een eigenaardig en fraai contrast met het nieuwe Europeesche gedeelte. Er zijn prachtige pleinen, doch ook nauwe steegjes, waar Arabieren, Egyptenaren en andere kleurlingen door elkander krioelen, evenals te Aden, ofschoon de plaats zelve een geheel ander aanzien heeft.

De bevolking, vooral dat gedeelte, 't welk bij de haven woont, is zeer slecht befaamd. Politie ziet men er niet, en de bootenverhuurders en gidsen zijn er op uit, de reizigers zooveel mogelijk af te zetten. Zoodra er een mailboot stilhoudt, wordt ze omsingeld door tal van sloepen, bestuurd en bemand door de vuilste kerels, welke u ooit in een nachtmerrie verschenen zijn. Zij trekken u compleet in hun vaartuigen, en vóórdat ge 't zelf weet, zijn ze met u weggeroeid; aan den wal gekomen, gaat een van hen met u mee, zorgt voor een rijtuig, laat u al 't merkwaardige van stad en omstreken zien en verlaat u evenmin als uw schaduw. Op behoorlijken tijd brengt hij u weer naar de boot, die u gebracht heeft, en zoodra die op 't ruime sop is, zoodat ge niet weer aan wal kunt springen, beginnen de onderhandelingen over den prijs. Zelfs al hebt ge dien vooruit bedongen, dan vorderen ze nog het drieof viervoudige. Natuurlijk weigert ge en biedt hun slechts aan, wat ge overeengekomen waart of wat u billijk toeschijnt; hun gewone manier is dan, u naar een der uiteinden van het bassin te roeien en u te dreigen daar zoolang te blijven tot ge betaalt, of tot de mailboot weg is. De angst om 't schip te missen, - want men blijft zoo lang mogelijk aan den wal en de schelmen weten, dat

de boot niet wacht - doet u meestal 't gevorderde bedrag geven. - Het geval is niet zeldzaam, dat de reizigers op die manier te laat komen, want als de afzetter zien, dat ze hun zin niet krijgen, dan geneeren ze zich niet te landen en hun slachtoffers ergens aan wal te deponeren, op een plek, die soms een uur loopens verwijderd is van de gewone landingsplaats. - Geen wonder dat de lui er in een slechten reuk staan. Wij troffen 't nog al goed en werden niet te erg beetgenomen, doch de dokter van de 'Missouri' was met ons meegegaan en toonde hun *trucs* te kennen.

Wij namen twee rijtuigen, die nu niet bepaald geleken op de elegante equipages, welke men in het 'Bois de Boulogne' te Parijs of in het 'Hyde Park' te Londen ziet, doch wij deden 't er mee, *faute de mieux*, en zagen tamelijk veel in betrekkelijk korten tijd. In 't geheel hield ons schip slechts twee uren stil, dus moesten wij ons haasten. Eerst reden wij de stad door en waren verbaasd over de fraaie winkels, welke wij in het Europeesche gedeelte zagen, en over de vuile bazaars en markten in de inlandsche wijken. Toen bezochten wij den tuin van den *Khedive*, een fraai lapje grond met weelderigen plantengroei, dat echter slecht onderhouden is. Een half dozijn bijna naakte inlanders waren er bezig met lange palmtakken de paden te vegen. Op verscheidene plaatsen waren opschriften in verschillende talen geplaatst, om de bezoekers te verbieden bloemen te plukken; de tuinlieden, of zij, die er voor fungeerden, schenen dit verbod echter niet te nauw te nemen, want toen wij den tuin verlieten, gaven ze ons groote bouquetten oranjebloesem. Nergens, zelfs niet te Nice, zag ik die geurige bloemen in zulk een overvloed; de lucht was haast te sterk. - Het paleis - een gewoon uitzierend gebouw van één verdie-

ping - bezichtigden wij niet, daar wij geen tijd hadden.

In Egypte te zijn zonder den Nijl te zien, zou toch wel wat erg wezen; vol verwachting lieten wij ons naar den stroom van Livingstone en Stanley brengen, in de hoop een breede, trotsche rivier te aanschouwen.

Dan helaas! het leven is vol teleurstellingen, en wat wij zagen, geleek meer op een moddersloot dan op een wereldstroom. In plaats van krokodillen en Nijlpaarden, zagen wij eenige onnoozele eendjes! Zelden ondervond ik grooter desillusie! Als men zich met Spartaanschen moed heeft voorbereid op ijzingwekkend rillen, bij 't zien van bovengenoemde monsters, dan is 't bepaald een tegenvallertje om niets dan gewone eenden gewaar te worden.

Het landschap was ook heel alledaagsch, en 't eenige, wat er een beetje afwisseling in bracht en 't eigenaardig maakte, was de bont gekleede bevolking. De vrouwen waren, op enkele uitzonderingen na, gesluierd; zij dragen groote, zwarte doeken over haar hoofd en schouders; in 't midden van 't voorhoofd hebben zij een soort van houten kokertje, dat tot haar neus reikt; daarin bevestigen zij een slip van haar doek of sluier, zoodat deze den mond bedekt, doch de oogen vrij laat. Het maakt een allerzonderlingst effect, en ik kan niet zeggen, dat het de schoonheid dezer vrouwen verhoogt. Evenals de mannen en kinderen, zien ze er allesbehalve gesoigneerd uit. - De gids liet ons ook nog 't spoorwegstation zien, en wees ons met veel geestdrift op een juist vertrekkenden trein; in 's mans oogen was dit 't merkwaardigste van de geheele stad, doch op ons, Westerlingen, maakte het niet denzelfden indruk, dat begrijp-je.

Onze tijd was nu om en wij haastten ons, naar 'de Missouri' terug te keeren, die dan ook spoedig vertrok. Weldra was het geheele dek ontruimd, want de zee haalde

rare kunsten uit en de meeste passagiers zochten hun hutten op. Wij hadden nog vier dagen voor ons, en om je de waarheid te zeggen, bracht ik die meest in mijn kooi door. Daarbij kwam, dat 't verschrikkelijk koud was op 't dek, slechts nu en dan waagde ik er mij voor korten tijd op. De kapitein was op 't einde der reis bijzonder aardig en inviteerde den *prince*, de *princesse*, mijn persoontje en eenige andere bevoorrechten om *afternoon tea* in zijn hut te komen gebruiken, iets waarop de andere passagiers niet weinig jaloersch waren. De commandant heeft twee hutten op 't dek, een slaapvertrek nl. en een salon, beide klein, compact en netjes. De tractatie bestond uit slappe Chineesche thee, zonder melk, en heerlijke *plum-cake*, waaraan wij veel eer bewezen. De commandant was *enchanté*, dat 't ons zoo goed smaakte, en zette bepaald zijn beste beentje voor. Over 't algemeen is hij niet bemind bij de passagiers, daar hij niet aangenaam in den omgang is en er ook geen moeite voor doet, doch voor de enkelen, voor wie hij 't wezen wil. is hij heel lief en goedig. - Bij de bemanning is hij heel bemind, daar hij voor zeer rechtvaardig doorgaat. - Zoo langzamerhand naderden wij de Italiaansche kusten; eerst gingen wij langs Sicilië en ongeveer twaalf uur later tusschen Sardinië en Corsica door. - Het was een prachtig gezicht, die lachende bergen, waarvan sommige van boven met sneeuw bedekt waren; allerliefste huisjes, meest van roode of witte steen, stonden er tusschen en verbraken de eentonigheid van het groen. De zon bescheen dit liefelijke landschap en de blauwe golfjes der Adriatische zee kabbelden tegen de rotsen. - Het was bepaald het mooiste gedeelte der reis, en het is haast onmogelijk de kalme schoonheid der begroeide hellingen te beschrijven. Wij waren dan ook één en al verrukking en tuurden lang nog op deze heerlijke

oevers; bovendien waren er tal van fraaie eilandjes hier en daar verspreid; ik genoot bepaald en zou er niets tegen hebben gehad, om aan wal te stappen en een wijle door te brengen tusschen het frissche groen en de coquette huisjes. Doch wij moesten verder, altijd maar verder. Wij, kinderen der 19e eeuw, worden steeds voortgezweept door 't noodlot, en 't is ons slechts zelden gegund op een kalm plekje uit te rusten.

De oasen in 's levens woestijn zijn zoo zeldzaam, en dan nog maar voor enkelen bereikbaar. Het *repos ailleurs* geldt voor de meesten onzer.

Zoo kwam ik dan van ochtend te Marseille, en morgen vervolg ik mijn reis alweer naar Parijs per *Rapide*, hetgeen 15 uur duurt. De aankomst, waarop wij ons allen zoo verheugd hadden, had niets feestelijks of prettigs, en het verbaasde mij te zien, hoe opeens de band verbroken was, welke er tusschen de passagiers had bestaan, en hoe ieder zijns weegs ging.

Nog geen half uur, nadat de 'Missouri' het anker had laten vallen, was het gezelschap, dat gedurende eenige weken lief en leed met elkander gedeeld had, uit elkander gespat als vuurwerk, en bestond men niet meer voor elkander. - Met enkelen werd nog een vluchtige handdruk of een groet gewisseld, doch de meesten trokken met stille trom af. Zoo ook de commandant, wiens plicht afgeloopen is, zoodra hij het schip veilig in de haven heeft gebracht. Niemand onzer zag hem meer, evenmin als den dokter en de andere officieren; één van hen bleef slechts om de orde te bewaren; ook de kellners en *femmes de chambre* bleven tot 't laatst, doch dat was om de fooitjes, en ik verzeker je, dat er heel wat mee weggaat. Men verlaat het schip met een bootje en moet eerst naar de douanen gaan, om de bagage te laten visiteeren; ik had

er echter geen last van, daar de *prince* en de *princesse* mij tot 't eind toe onder hun bescherming hielden, en daar hij, zooals ik je reeds vertelde, een *hooge oome* in de koloniën is, werd ons goed, op vertoon van zijn kaartje, niet gevisiteerd. Wij waren dus spoedig klaar en reden naar dit hôtél, 't beste en duurste van Marseille, dat op de *Cannebière* gelegen is. De '*Cannebière*' is een ruime, lange laan, die naar de haven voert en waar de voornaamste hôtels, cafés en winkels zijn; de Marseillanen zijn er bijzonder trotsch op, - vandaar het bekende gezegde:

'Si Paris avait une Cannebière, ce serait une petite Marseille.'

Nadat wij ons een weinig opgefrist hadden, gingen wij weer uit, eerst naar 't postkantoor om eenige telegrammen te verzenden, ten einde onze verschillende verwanten van onze veilige aankomst te verwittigen, en toen gingen wij, dames, boodschappen doen, want wij hadden van alles noodig: laarzen, kousen, handschoenen, hoeden, parapluies enz.; - om niet eens van japonnen, mantels en *tutti quanti* te spreken. Het was bepaald een genot, weer eens in goedvoorzienige magazijnen te winkelen. In de koloniën krijgt men telkens een ontkennend antwoord, als men naar 't een of ander vraagt. De ochtend vloog dan ook om, en 't was erg gezellig; jammer maar, dat 't zoo koud is en dat wij, verwend als wij zijn door de tropische zonnestrallen, den invloed van wind en regen dubbel voelen.

Tegen twaalf uur gingen wij in een der beste restaurants *déjeuneeren*; natuurlijk begonnen wij met de *Bouillabaisse*, den vermaarden vischschotel van Marseille. Hier te zijn zonder de *Bouillabaisse* te proeven, staat gelijk met naar Rome te gaan zonder den Paus te zien, en wie

zou zich aan zoo iets schuldig durven of willen maken? - 't Gerecht bestaat uit kreeft en allerlei soorten van zeevisch, welke in een soort van bouillon met veel uien en brood, benevens specerijen, worden gekookt. 't Is heel smakelijk, doch ik kan niet zeggen, dat ik er mee dweep. - Het heerlijke, croquante brood en de lekkere, versche boter vielen beter in mijn smaak, daar dit juist de twee zaken zijn, welke men meest in Indië mist; het brood is er bijzonder onsmakelijk en boter heeft men er alleen in blikjes. - Na 't déjeuner kwamen wij hier terug, eigenlijk met het doel om een dutje te doen, daar wij de laatste nachten aan boord heel weinig sliepen.

Hoe gaarne ik nog wat met je zou willen praten, zoo moet ik je toch eerlijk bekennen, dat Morpheus ook mij wenkt en dat een verblijf in het Paleis van der droomen god mij zeer aanlokt.

Adieu dus, geloof mij, met hartelijke groeten, steeds

t.à.t.

THÉRÈSE HOVEN.

Een eigenaardige pic-nic.

Ik logeerde op een koffie-land in 't Blitarsche, toen mijn gastheer op zekeren ochtend tot mij zei: 'Hé, vóór u weggaat, moet u toch nog eens een Indische *Pic-nic* hier in den Oosthoek meêmaken, dat is nog wat anders dan een Hollandsche buitenpartij.

Natuurlijk toonde ik dadelijk veel lust in het plan; het verblijf op een *estate* is nu niet zoo bijzonder vermakelijk, dan dat men niet met geestdrift elke verandering zou begroeten.

Mijn gastheer, die administrateur van 't land was, sprak er met zijn vrouw en den onder-administrateur over en deze laatste merkte op, dat het 't beste zou wezen, om nog een dag of tien te wachten, dan was het *tahoen baroe*¹⁾ en dan zou het een aardige gelegenheid zijn, om een *Rampok*-partij te zien.

1) 't Nieuwjaar der Javanen.

Ofschoon ik in de verste verte niet vermoedde, wat een *Rampok*-partij was, besloot ik mijn vertrek nog eenigen tijd uit te stellen en het feest in kwestie bij te wonen.

De bewuste dag naderde en 's morgens om vijf uur stonden wij al gekleed en wel in de voorgalerij, waar wij ons met een kop geurige koffie verkwikten; de zon was nog niet opgegaan, dus was het heerlijk koel buiten.

Wèl was het een *drawback*, dat 't nog pikdonker was, doch men kan niet alles en nog wat hebben.

Wij waren met ons zessen Europeanen en werden vergezeld door een viertal koelies, waarvan twee een mand met proviand droegen, terwijl de anderen met bijlen gewapend waren, om, waar het noodig mocht zijn, een weg voor ons te banen door het dichte netwerk van struiken en slingerplanten.

Wij stegen te paard, de koelies zouden natuurlijk loopen.

Na een minuut of tien bereikten wij het bosch, dat wij moesten doortrekken om in de hoofdplaats - Blitar - het doel van onzen tocht, te komen.

Langzamerhand werd het licht en het was een goddelijk mooi gezicht om de zonnestralen gade te slaan, terwijl ze zich een toegang verschaften door het schier ondoordringbaar gebladerte.

Het was bladstil en wij vernamen geen ander geluid dan het schuifelen van een hagedis of slang tusschen de dorre takken of nu en dan het schreeuwen van een aap in de hoge boomen.

Onze kleine Sandelwood-paardjes draafden stevig door en daar wij heerlijk beschut waren tegen de zon, hadden wij geen last van de warmte, die groote pret-bederfster in Indië.

Toen wij ongeveer anderhalf uur gereden hadden, hiel-

den wij stil om te ontbijten. De frissche tocht had ons honger gegeven en wij aten met meer trek dan gewoonlijk. Over 't algemeen toch is eten in de tropen meer een noodzakelijkheid dan een genoegen.

Wij dames pakten de mand uit, doch men zou zich vergissen, als men dacht, dat hetgeen er uitkwam, ook maar in het minste geleek op de versnaperingen, welke men bij zulke gelegenheden in Europa meeneemt.

De onze bestonden alleen uit *nasi-goreng*¹⁾, pisangs en den beroemden Indischen spekkoek, een zeer omslachtig gebak, waaraan mijn gastvrouw en ik den vorigen dag van 9 tot 4 bezig waren geweest.

Toen wij daar in die vuile, heete keuken stonden, kon ik niet nalaten te denken, hoe gemakkelijk wij het toch in Europa hebben. Men schrijft een briefkaart of telefoneert even en na weinige uren krijgt men de verleidelijkste zaken thuis gestuurd.

In de binnenlanden van Java kan men niets krijgen en is men, op de blikjes na, geheel overgelaten aan eigen hulpmiddelen.

Daar wij geen borden of couverts hadden kunnen meenemen, deden wij evenals de Inlanders en aten onze rijst uit pisangbladeren, met de handen liefst.

In 't begin vond ik 't, als *totoh* (nieuweling), wel wat vreemd, doch men went zich aan alles en nadat ik eenige kleine onhandigheden had begaan, gebruikte ik mijn vingers even ongegeneerd als de anderen en pakte er het eten mee op, alsof ik nooit van mijn leven met een vork of lepel had omgegaan.

Zoo zat ik dan heel gemoedelijk op den grond (aan stoelen of banken was geen denken) en voelde mij in deze

1) Een soort van gebakken rijst die reeds vermengd is met allerlei ingrediënten en die bijzonder sterk of, zooals men in Indië zegt, *bedis* is.

nieuwe omgeving recht op mijn gemak, toen er iets gebeurde, dat mij op eens mijn kalmte deed verliezen en mij vurig deed terugverlangen naar de Europeesche beschaving.

Plotseling toch viel er een reusachtige boschspin op mijn geïmproviseerd bord en ik schrikte zóó, toen ik het vieze, grijze monster zag, dat ik als verstijfd was en geen de minste poging waagde, om er mij van te ontslaan.

Ongelukkigerwijze had geen der aanwezigen er iets van gemerkt en daar de spin niet van *nasi-goreng* scheen te houden, kroop zij er over heen en liefst over mijn arm.

Ik dacht, dat ik 't besterven zou van griezelligheid en angst, bovendien wist ik, dat boschspinnen vergiftig zijn en ik gevoelde niet den minsten lust om mijn dagen in een Blitarsche wildernis te eindigen.

Juist ging een der koelies langs mij heen en de onverschilligheid kennende, waarmee de inlanders alle soorten van kruipende en vliegende dieren aanraken, riep ik:

‘*Békin matti, ajoh, lakas, lakas.*’¹⁾

Of 't goed Maleisch was, weet ik niet, doch de man verstond het en pakte het beest met zijn bruine vingers aan, alsof het een bloem geweest ware, daarna wierp hij het op den grond en trapte het met zijn bloote voeten dood, - 't geen vrij onvoorzichtig was, doch Javanen kennen geen gevaar.

Ik herademde en was weldra mijn schrik vergeten; dat moet trouwens wel, want anders zou 't niet uit te houden zijn in Indië, waar men minstens elken dag zoo iets ondervindt.

Niet lang daarna begaven wij ons weer op weg en weldra waren wij het bosch uit en kwamen op den *aloon-*

1) Maak dood, kom, gauw, gauw!

aloon van Blitar, zijnde een groot veld met klapperboomen er om heen. Aan den eenen kant was een tribune voor de Europeanen en ook voor den Regent, zoo hij lust mocht hebben de plechtigheid bij te wonen.

Onder het rijden had mijn gastheer mij uitgelegd, wat een Rampok-partij eigenlijk was.

In streken, waar veel tijgers zijn, wordt er namelijk een prijs voor hen uitgelooft.

De inlanders zetten dan vallen om de gevreesde gasten er in te lokken en ze zoo te vangen.

Deze vallen zijn van hout en bestaan uit twee afdeelingen, welke door een valdeur zijn gescheiden. Het voorste gedeelte is open en leeg, in het tweede wordt een levend dier gezet, meest een kip of eend, natuurlijk zóó, dat het niet weg kan. De tijger nu ziet het lokaas en sluipt er naar toe; zoodra hij echter in het achterste gedeelte is, valt de middendeur dicht en zit hij gevangen; onnoodig er bij te voegen, dat hij niet ontkomen kan. Ofschoon zijn gevangenis slechts van hout is, zoo is deze toch stevig genoeg.

Daar de gestreepte roover meest 's nachts op zijn strooptochten uitgaat, vinden de inlanders hem 's morgens. Zij steken dan lange bamboe's door ringen, welke daartoe opzettelijk aan het hok zijn bevestigd en dragen hun prooi zoo naar het dorpshoofd of *wedono*, die hun er *f*30 voor geeft, een heel kapitaaltje voor een Javaan, waar echter een groot gedeelte afgaat.

De *wedono* neemt het dier in beslag, d.w.z. - hij laat het hok voor de opening van een hoogen ringmuur zetten en de valdeur opentrekken, zóódat de tijger ontsnappen kan.

Hij blijft nu met andere, eveneens aldus gevangen, tijgers binnen die omheining en wordt daar gevoed met

levende honden, de zoogenaamde *gladackers*, dat zijn honden, die in de *kampongs* rondswalen.

Dagelijks worden er tal van die arme dieren opgeofferd en over den muur geworpen, die zoo hoog is, dat de tijgers er niet overheen kunnen springen.

Tegen het Nieuwjaar worden ze iets minder goed gevoed, trouwens dan komt er gebrek aan honden.

Als de groote dag eindelijk aangebroken is, worden de tijgers weer op dezelfde manier, nl. door een levend lokaas, in den val gelokt en worden de vallen op den *aloon-aloon* gezet.

Om het veld heen staat een vijfdeubbele rij van Inlanders, allen met pieken gewapend, iets als de *piccadors* bij stierengevechten.

Bij de deuren der hokken staan insgelijks gewapende inlanders, dat zijn zooveel als de matadors, zij zien er bespottelijk uit in hun roode baadjes en hooge, zwarte hoeden met gele linten er om heen en maken een heel ander figuur dan hun Spaansche collega's.

Toen wij den *aloon-aloon* bereikten, kwam de Regent juist aanrijden in een staatsie-wagen, voorafgegaan door een eerewacht van Javanen. Hij reed driemaal het plein om, informeerde naar het aantal tijgers en ging toen weer naar huis.

Wij hadden intusschen plaats genomen op de tribune, die goed beschermd was door gewapende Inlanders.

Toch gevoelde ik mij niet op mijn gemak en kon een gewaarwording van vrees niet onderdrukken, welke nog verhoogd werd door het oorverdoovende brullen der half-uitgehongerde tijgers.

Het sein werd gegeven en de deur van het eerste hok werd opengetrokken door middel van touwen, welke er aan bevestigd waren.

Langzaam en statig kwam een koningstijger te voorschijn; het was een pracht-exemplaar en zijn huid was bijzonder fraai geteekend.

De lange gevangenschap had het dier echter half suf gemaakt en het toonde niet den minsten lust, om den strijd te beginnen.

Integendeel, na even met de oogen geknipt te hebben en daarna het gezelschap eens te hebben opgenomen, trad het weer in zijn gevangenis.

Onwillekeurig dacht ik aan Byron's: '*Prisoner of Chillon*', dat eindigt:

My very chains and I grew friends,
So much a long communion tends
To make us what we are - even I
Regain'd my freedom with a sigh.

Evenzoo de tijger te Blitar - het was niet meer het woeste, onstuimige dier, dat weleer de wouden had doen trillen door zijn gebrul, den grond had doen beven onder zijn sprongen.

Het was een onschadelijk dier geworden en het geluid, dat hij uitstiet, was slechts een jammerkreet.

Hij keerde dan weer in zijn cel terug, doch dat was niet de bedoeling der Inlanders. Toen zij zagen, hoe weinig gevaarlijk hun vijand was, begonnen zij hem te sarren en prikten hem met hun pieken.

Toen herleefde het roofdier, toen sprong de koningstijger op en evenals Samson indertijd aan de verzamelde Filistijnen toonde, dat zijn kracht nog niet verlamd was, bewees de tijger, dat er nog leven in hem zat.

Hij vloog het hok uit en zonder op de pieken der Inlanders te letten, was hij met een paar sprongen buiten den *aloon-aloon*.

De paniek was algemeen en het angstgeschrei der Europeanen vermengde zich met dat der Javaansche vrouwen en kinderen, die om het veld heenstonden.

Gelukkig behield de assistent-resident zijn tegenwoordigheid van geest. Zoodra hij den tijger zag ontsnappen, ijfde hij hem achterna met een geladen revolver in de hand en het mocht hem gelukken den vijand door twee goedgemikte schoten in het achterhoofd onschadelijk te maken.

Wat mij betreft, ik was meer dood dan levend van ontzetting en ik zou 't liefst maar dadelijk zijn heengegaan, doch niemand van ons gezelschap toonde lust, om met mij mee te gaan en ik kon geen spelbreekster zijn.

Ik bleef dus en zag achtereenvolgens elf tijgers afmaken; gewoonlijk stortten ze zich bij het verlaten van hun hok blindelings op de pieken der inlanders, deinsden dan verschrikt achteruit, doch waren dan zoo erg gewond, dat ze in elkander zakten.

Dan kwamen andere Javanen om hun den genadeslag te geven en hun de snorren uit te trekken.

Eerst daarna waren zij gerust, dat het beest onschadelijk was.

Toen alle tijgers gedood waren en de *aloon-aloon* in een slagveld herschapen was, liepen de Inlanders met hun bloote voeten in het nog heete bloed hunner slachtoffers. Sommigen waschten er zich mede. Dat was nu een *rampok*-partij.

Nog nooit in mijn leven zag ik zulk een wreed schouwspel en nimmer hoop ik zoo iets weer te zien.

Het veld was bedekt met stukken rauw vleesch en vel en het was een afschuwelijke aanblik.

Geheel onder den indruk van wat wij bijgewoond hadden, verlieten wij het terrein en wilden den terugtocht

aanvaarden, doch de assistent-resident, die een vriend van mijn gastheer en gastvrouw was, noodigde ons uit, om in zijn woning, die er dicht bij was, te komen rijsttafelen.

Wij namen zijn uitnodiging aan en na een goed gekruid maal, deden wij allen een heerlijk dutje.

In het koele van den middag reden wij naar huis na een dag vol emoties.

Ik voor mij verkies een tochtje in 't Westland of een dagje in Haarlem's omstreken.

't Was maar een baboe!

Wie ze was, wist ze eigenlijk zelf niet, want haar moeder had ze nooit gekend. Toen ze heel klein was, woonde zij in het huis van een Chinees en dien noemde ze Pa, maar ze geloofde niet, dat hij werkelijk haar vader was, want zij ging gekleed als een Maleisch kind en de andere kinderen in huis waren allemaal Chineesjes, 't konden dus haar broertjes en zusjes niet geweest zijn.

Ook werd er een groot onderscheid tusschen haar en de anderen gemaakt, vooral met 't Chineesche Nieuwjaar en als er feesten waren; dan zagen die andere kinderen er prachtig uit en droegen ze geborduurde zijden baadjes, maar zij droeg altijd katoenen baadjes en een gewonen sarong.

Toen ze zoowat een jaar of twaalf was, had de vrouw van den Chinees haar 's avonds meegenomen naar een groot huis, daar woonde de majoor der Chineezen en daar

was het prachtig. Zoo veel goud en diamanten, als ze daar zag, had Sima nooit bij elkander gezien.

De vrouw van den Majoor Chinees was al oud, maar toch droeg ze veel juweelen en zag er schitterend uit in haar geelsatijnen kleeren. En haar dochters waren ook heel mooi en Sima kon haar oogen niet van haar afhouden. Toen ze er even geweest was, ging de vrouw van den Chinees, bij wien ze in huis was geweest, weg en toen zeide een der dochters, dat Sima nu haar baboe was geworden en dat ze haar bedienen moest; deze dochter was nog niet getrouwd en daarom mocht ze nooit uit en zat ze altijd in een binnengalerij, waar geen man haar zien kon.

Maar toen 't Nieuwjaar zou worden, ging ze 's nachts met Sima naar den Passar toe, om allerlei moois te koopen, doch ze moest weer thuis zijn, vóór het licht werd, anders zou ze gezien kunnen worden door Europeanen, die in den ochtendstond gingen wandelen, en dat mocht niet.

Sima vond het erg vervelend, om altijd in huis te zitten en, als ze maar eenigszins kon, sloop ze weg en ging met andere Inlandsche kinderen op den weg spelen; en als ze dan het groote huis van den Majoor-Chinees en al de bijgebouwen zag, dan kwam het haar zoo somber voor en vond ze het akelig, om er weer in te gaan.

En boven op het dak stonden vier bloempotten, waarvan reeds drie waren omgeworpen, dat beteekende, dat Tan-Hing-Bo, zoo heette de Majoor, vier dochters had, en dat er al drie van getrouwd waren, want telkens als er een dochter trouwde, had hij een bloempot laten omwerpen.

En nu stond er nog maar één, en die stelde de jongste dochter voor. En eindelijk trouwde ook deze en toen ging

Sima met haar mee, wat ze heel prettig vond, want nu ging ze dikwijls met haar meesteres uit, omdat deze nu een getrouwde vrouw was. En Hoan-Si-Tho, dat was haar man, was altijd heel lief voor Sima en gaf haar dikwijls geld om een baadje te kopen.

Maar eens op een dag riep hij haar en toen zei hij: ‘Hoor eens, Sima, ik heb-je wat te zeggen. Futsie is heel mooi, maar jij bent mooier, jij bent zoo mooi als de sterren en Futsie is net als de bleeke maan en ik houd meer van de sterren. 't Grootte huis, dat is voor Futsie, omdat zij de maan is en de bijgebouwen, die zijn voor de sterren en omdat jij de mooiste ster bent, mag jij er 't eerst in.’

En toen Sima hem verwonderd aankeek, zei hij: ‘Je oogen zijn net als de oogen van een koningstijgerin en die van Futsie zijn als die van een koe, en ik houd meer van de tijgerin dan van de koe en daarom wil ik, dat je mijn vrouw wordt.’

‘Dat kan niet,’ zei Sima, het hoofd schuddend, ‘want Futsie is de vrouw van Hoan-Si-Tho.’

‘Futsie is de vrouw in 't grootte huis en jij moet 't zijn in 't kleine, en ik zal je mooie baadjes geven net als Futsie.’

‘En diamanten?’ vroeg Sima.

‘Diamanten kan ik je niet geven,’ hernam Hoan-Si-Tho, ‘maar ik zal je goud geven.’

‘En mag ik ook naar de grootte feesten gaan?’ vroeg Sima.

‘Neen, daar moog-je niet gaan, omdat je niet in 't grootte huis woont.’

‘Is 't een schande, om in 't kleine huis te wonen?’ vroeg Sima weer.

Hierop antwoordde Hoan-Si-Tho niet; en toen Sima

aan Futsie vroeg of 't schande was, werd deze heel boos en begon erg te schreien en riep eindelijk uit, dat ze wel dood wilde zijn en dat 't slecht van Hoan-Si-Tho was, om zoo iets aan Sima te vragen. En toen was Futsie's moeder gekomen en die had haar gezegd, dat 't kinderachtig was om te schreien en dat ze zich maar moest bezighouden met 't kindje, dat Allah haar beloofd had, en maar moest bidden, dat 't een zoontje zou zijn.

Maar Futsie was nog boos en nog verdrietig en ze zeide, dat ze Sima haatte, omdat Hoan-Si-Tho van haar hield en toen stond ze op en wilde haar slaan.

Doch Sima liep gauw weg en verstopte zich in een der achtergebouwen en daar kwam Hoan-Si-Tho bij haar en wilde haar een zoen geven en hij noemde haar zijn: papegaaien-kuijfe en zijn rijstdiefje en zijn dauw-druppeltje, doch Sima liep weg van hem en ze wilde niet naar hem luisteren, omdat ze wel voelde, dat 't niet goed was.

En toen liep ze 't hek uit en ze dwaalde en dwaalde langs de donkere wegen en ze wist niet, waar ze gaan zou.

En de sterren verbleekten en de maan scheen nog en toen wist ze, dat 't beter was de maan te zijn dan een der sterren en ze was blij, dat ze niet geluisterd had naar Hoan-Si-Tho.

En toen 't heelemaal dag was en er geen maan en geen sterren meer te zien waren, liep ze nog verder door en voelde in haar *slendang*, die ze om haar middel had geslagen, of er ook centen in waren.

En ze vond er juist nog drie; daarvoor kocht zij rijst met een stukje *daging goreng* (gebakken vleesch). Ze ging onder een grooten boom zitten en at het daar op, en toen 't op was, ging ze maar weer loopen, ofschoon ze niet wist, waar ze heen zou gaan.

En zoo liep ze heel lang, tot 't weer donker was en de sterren aan den hemel kwamen en toen kon ze niet meer.

Eerst had ze geloopt tot in den '*kampong tjina*' (Chineesche buurt), daar zag ze de *toko's* (winkels) met allerlei moois en toen dacht ze, dat ze misschien wel een dienst in een van die winkels zou kunnen krijgen. Ze zou den Chinees kunnen helpen, om al de prachtige dingen te laten zien aan de blanke dames, die ze kwamen koopen, en misschien zou ze dan wel eens een baadje of een sarong cadeau krijgen. En haast was ze een van de grootste *toko's* binnengeloopt, om het te vragen, doch op de stoep, vlak voor de deur, zat een dikke Chineesche vrouw en Sima zag, dat de nagel van haar rechterpink heel ver uitstak, en bijna zoo lang was als de pink zelf en dat was een bewijs, dat ze nooit iets deed, maar zich altijd maar liet bedienen. En ze zag er zoo boos uit, dat Sima bang voor haar werd en toen dacht ze, dat ze toch liever niet bij een man wilde dienen, die zoo'n booze, dikke vrouw had. Dus ging ze maar verder, tot ze aan den *kampong arab* kwam, daar woonden de *orang-arab* (Arabieren); misschien zouden die haar in dienst willen nemen, doch het zag er zoo vuil uit en de kinderen schreeuwden en krioelden door elkander en een van die kinderen kwam op eens naar Sima toe en sloeg haar met een stuk hout, alsof ze een *gladakker* (kamponghond) was geweest. En toen liep Sima weg en wilde niet meer kijken naar de *orang-arab* en hun stoute kinderen.

En ze ging een poosje onder een boom zitten en schreide bitter, net als Futsie gedaan had en ze dacht, dat ze ook wel dood zou willen zijn. Dat had Futsie ook geroepen, maar Sima wist niet, wat 't betekende, want ofschoon ze al bijna volwassen was, wist ze haast niets, omdat niemand haar iets geleerd had. Langzamerhand kreeg ze

ergen honger en dorst en ze had geen enkel centje meer en toen liep ze maar weer door, tot ze aan den *kampong-opsir* kwam, waar de officieren woonden.

Sima was er eens doorgereden met Futsie en toen had ze telkens van die mooie, groote mannen met prachtige *pakejan* (kleeren) gezien en er woonden ook mooie, witte *njonja's* (mevrouwen) en kleine, witte kinderen.

En Sima dacht, dat een van die witte kinderen haar misschien wel een pisang of een cent zou willen geven en ze liep het erf op van een groot huis, dat ver van den weg afstond, doch toen kreeg ze opeens zoo'n raar gevoel en vóór ze 't wist, lag ze op den grond en toen was 't, alsof ze wegzonk en ze bleef maar liggen en kon niet opstaan.

Wat er met haar gebeurd was, wist ze niet, doch ze hield haar oogen stijf dicht, anders draaide de groote klapperboom om den waringin heen en deze weer om den *kembang-spatoe* en verder alles door elkander.

Toen zij ze eindelijk de oogen weer opsloeg, lag ze niet meer op den grond, maar op een rustbank in een binnengalerij en een blanke heer boog zich over haar heen en zei heel vriendelijk: 'ben je nu beter?' en hij liet haar aan iets ruiken, dat heel lekker was en toch niet naar melatti rook en toen wilde ze opstaan, maar ze kon niet, alles was zoo zwaar geworden. De vriendelijke heer zag, dat 't niet ging en toen vroeg hij: 'heb je honger?'

Sima knikte van ja! Daarop klapte hij drie keer in de handen en toen er een oude kokki kwam vragen, wat hij wilde, zeide hij: '*Kassi kaldoe, ajoh, lakas*' (breng dadelijk bouillon). Sima hield veel van *kaldoe*, Futsie dronk het elken dag en dikwijls liet ze er wat van in haar kopje staan en dan dronk Sima 't op.

En nu kreeg ze zelf een vollen kop, dat vond ze heel

aardig en de blanke heer gaf het haar zelf en ze lag op een rustbank, net of ze Futsie was.

Toen ze de *kaldoe* gedronken had, voelde ze zich niet raar meer, en ze begon hardop te lachen, omdat 't zoo gek was, dat zij, Sima, zoo deftig behandeld werd.

En de blanke heer lachte mee en de oude kokki vroeg haar, wie ze was en toen ze alles verteld had, zei ze dat 't heel stout van haar was, om weg te loopen, doch de officier zei, dat ze groot gelijk had en dat die leelijke *baba* (minachtende term voor Chinees) zich schamen moest.

Hij zei ook, dat Sima voorloopig maar bij hem blijven moest en kokki moest helpen.

Toen brak er een heerlijke tijd voor Sima aan, zij bracht driemaal het Nieuwjaar bij den blanken heer door en hij was altijd even goed voor haar.

's Avonds mocht zij bij hem zitten en dan liefkoosde hij haar en gaf haar ook wel eens een kus, doch dat vond ze niet naar, zooals toen Hoan-Si-Tho haar had willen kussen.

Want ze hield veel van den blanken heer, maar ze had niet van Hoan-Si-Tho gehouden.

En zij droeg een mooien sarong en een wit baadje, net als de *njonja-blanda's* (witte dames) en ze had eigenlijk evenveel in huis te zeggen, als Futsie bij Hoan-Si-Tho.

En toen was ze maar blij, dat ze er niet in toegestemd had, om een ster te wezen, want zij was nu zelf een maan en dat was heerlijk.

Toen ze zoowat twee jaar bij den blanken heer geweest was, zei hij op een ochtend, dat hij weg moest, om te gaan vechten en dat Sima met kokki zoolang in den Kampong moest gaan wonen.

Maar Sima zei, dat ze met hem mee zou gaan, want ze wilde haar heer niet alleen laten vertrekken naar dat vreemde land, waar gevochten werd.

In 't eerst vond de blanke heer 't niet goed, dat ze meeding, doch Sima smeekte net zoo lang tot hij toegaf, en verzekerde hem, dat ze sterven zou, als hij haar alleen achterliet.

Want ze was nu veel wijzer geworden, omdat de blanke heer haar veel geleerd had, en ze wist wat dood en sterven was, en ze was nu erg blij, dat ze niet was gestorven onder dien boom bij den *kampong arab*, want dan had ze dien goeden, blanken heer niet leeren kennen en dan had ze geen witte baadjes gehad en gouden knoppen in de ooren, zooals nu.

Eindelijk gaf haar meester toe en korten tijd daarna gingen ze op een groot schip en toen mocht ze niet bij hem zijn, maar ze zag hem elken dag en ze zag hem praten met de mooie, witte dames en de officieren, maar dat kon haar niet schelen, want 's avonds, als 't heel donker was, kwam hij even bij haar in de tweede klasse en dan zei hij, dat Sima een goed meisje was en dat hij veel van haar hield en dan was ze zóó gelukkig, dat ze wel hardop had willen juichen, maar dat kon niet, omdat er andere vrouwen in haar nabijheid waren.

Dat waren de vrouwen van de soldaten onderofficieren en die droegen gouden oorknoppen, die veel grooter waren dan de hare, en zilveren haarnaalden en broches aan haar baadjes, doch ze droegen geen van allen een wit baadje en Sima wist, dat dit veel voornameer was.

Hoe lang de reis duurde, wist Sima niet, maar toen ze aankwamen, ging ze weer met haar blanken heer in een huisje wonen in den *kampong opsir*, doch 't zag er heel anders uit dan in Batavia, ze was nu in Atjeh, vertelde hij haar en niet meer op Java.

Het was voor Sima 't zelfde, waar zij was, als zij haar blanken heer maar zien kon, en ze was toch gelukkig.

Maar eens op een dag, trokken al de troepen uit en haar meester moest meegaan en zij en de vrouwen van de onderofficieren en soldaten, stonden aan den weg, om ze te zien weggaan en ze zagen er prachtig uit in hun mooie *pakejan*, doch Sima had er geen schik in, want ze had gehoord, dat ze gingen vechten, en den geheelen dag bleef ze in een hoekje van het huis gehurkt zitten. Er stond een rustbank in de galerij, doch ze had geen lust, om er op te gaan liggen; ze was veel te verdrietig.

Ze bedekte haar ooren met haar kleine handen, omdat ze het schieten niet wilde hooren en ze dacht enkel maar aan haar blanken heer.

En plotseling vloog ze op, want ze voelde een scherpe pijn door haar geheele lichaam en vooral in haar rechterarm en toen wist ze, dat haar blanke heer getroffen was.

En ze sloeg haastig haar *slendang* om, en ging naar buiten en zei aan een *dos-à-dos* man, dat hij haar brengen moest naar de plaats, waar gevochten werd. Doch de man zei, dat hij 't niet doen wilde, omdat hij bang was voor 't schieten.

Toen gaf Sima hem al 't geld, dat zij bij zich had en dat was veel, wel 400 centen, maar dan in zilver en de man zei weer, dat hij bang was.

En Sima zag heel goed, dat hij nog meer van haar wilde hebben en toen gaf zij hem haar nieuwen *slendang*, dien ze pas van haar meester gekregen had, en toen hij nog niet tevreden was, nam zij haar mooie knoppen uit haar ooren en gaf die aan den inhaligen voerman.

Toen zei hij, dat hij niet meer bang was, want dat Allah hem wel beschermen zou.

Sima moest maar in de *dos-à-dos* stappen dan zou hij haar wel brengen, waar zij wezen moest.

Sima had wel spijt, dat zij hem zooveel had moeten

geven, vooral haar oorknoppen miste zij niet graag, doch toen ze bedacht, dat ze daardoor naar haar heer kon gaan, had ze geen spijt meer.

Toen ze eindelijk aankwam, waar ze wezen moest, werd er niet meer gevochten, doch de grond lag vol met dooden en gewonden en de koetsier zei, dat hij 't akelig vond en ging gauw weg.

En 't was al heelemaal donker, en Sima kon niets zien, want er was dien avond geen maan, en toch liep ze maar over 't slagveld heen, om haar meester te zoeken. Telkens gleed ze uit, omdat de grond doorweekt was van 't bloed, dat er vergoten was, doch zij lette er niet op en liep maar verder.

En eens werd ze bij haar sarong gegrepen en toen dacht ze, dat het de *setan* (duivel) was en ze schrikte hevig, doch het was een gewonde Atchinees, die haar om wat drinken vroeg. En toen ging ze in het klapperbosch, dat er vlak bij was en zocht zoo lang, tot ze een klapper gevonden had, dien ze opensneed met het mes van den Atjeher, en toen gaf ze hem de frissche klappermelk te drinken.

't Was wel een oponthoud, maar ze dacht, dat als haar blanke heer gewond was en dorst had, hij ook blij zou zijn, als iemand hem klappermelk gaf en daarom was zij nu goed voor den gewonden Atchinees.

Maar toen hij gedronken had, ging ze verder en bij elken gewonde hield ze stil en riep ze zacht klagende: *toewan, saja, sini?* (is mijn heer hier?) doch er kwam geen antwoord.

En toen ze lang gezocht had en hem niet had gevonden, werd ze erg droevig en wist ze van wanhoop niet, wat ze doen zou.

Endelijk werd het licht en toen kwamen er veel solda-

ten, die naar hun kameraden kwamen zien en Sima ging naar hen toe en op eens viel een heldere zonnestraal op een der gewonden en toen zag ze, dat het haar heer was.

En ze knielde naast hem neer en riep de soldaten en ook den blanken officier, die bij hen was en deze keek haar treurig aan en vertelde haar, dat haar meester dood was, maar Sima geloofde 't niet, want ze had immers geen pijn in haar hart gevoeld, alleen maar door haar lichaam heen en in haar rechterarm.

De soldaten namen nu hun officier op en legden hem op een baar, waarop ze hem wegdroegen en Sima liep zwijgend naast hen.

Hij werd naar de ambulance gebracht en na een nauwkeurig onderzoek, bleek het werkelijk, dat hij niet dood was.

Hij had een diepen sabelhouw over zijn rechterschouder gekregen en 't hevige bloedverlies, daardoor veroorzaakt, had hem zijn bewustzijn doen verliezen.

Sima paste hem op met voorbeeldelooze trouw en ijver; nimmer week zij van zijn bed en zij voedde hem als een klein kind.

Zoodra hij vervoerd kon worden, gingen ze weer samen in 't kleine huisje wonen en Sima was slechts gelukkig, als zij voor hem zorgen mocht.

Haar liefde voor hem scheen nog grooter te worden, nu hij zoo hulpeloos was en geheel van haar afhing.

Toen hij nagenoeg hersteld was, ging hij weer naar Java terug en betrok hij zijn woning in den *kampong opsir* weer.

Sima vond het heerlijk om weer in Batavia te wonen en haar hartje was zoo licht als een veertje van een *perkoetoet* (kleine Inlandsche duif).

Doch de blanke heer was nog niet heelemaal beter en de dokter zei, dat hij een poosje naar boven, d.i. in de

bergen moest gaan, daar zou hij spoedig herstellen. De blanke heer zei toen, dat hij een broer had in de bergen, bij wien hij kon logeeren. Hij vertelde het dadelijk aan Sima en ook, dat hij haar niet mee kon nemen, ze moest maar rustig thuis blijven en veel aan hem denken.

Het was nu nieuwe maan en als het weer nieuwe maan was, zou hij wel spoedig terugkomen.

En Sima vroeg, wie nu voor hem zorgen zou, en haar meester zei, dat hij haar zeker missen zou en zoo gauw hij kon, bij haar zou terugkomen.

Maar 't werd wel vier keer nieuwe maan, vóór de blanke heer terugkeerde en toen hij eindelijk kwam, kon Sima haast niet gelooven, dat hij 't was. Hij gaf haar geen kus, toen hij haar goeden dag zeide en hij sprak haast niet met haar en toen Sima daarom begon te huilen, werd hij boos en zei hij, dat ze niet zoo kinderachtig moest zijn.

En toen keek ze hem verwonderd aan en vroeg ze: *'toewan, is er iets?'* en daarop antwoordde hij: *'Ja, er is iets, ik moet je wat zeggen - en je moet verstandig zijn.'*

'Moet de blanke heer weer gaan vechten?' vroeg ze angstig.

Hij schudde 't hoofd.

'Wat was er dan?'

'Hoor eens, Sima,' zei hij toen, na een poosje gezwegen te hebben, *'ik heb wat te zeggen.'*

'Dat heeft de blanke heer al verteld,' zei ze zacht. Blijkbaar viel het hem moeielijk om te beginnen, eindelijk zei hij: *'Waarom ben-je van Futsie weggegaan, weet-je het nog?'*

'Ja, omdat Hoan-Si-Tho wilde, dat Sima een ster zou worden en dat wilde Sima niet.'

'En wat ben-je hier?'

‘Bij den blanken heer ben ik, wat Futsie bij Hoan-Si-Tho was, ik woon in 't groote huis, ik ben de maan, maar de blanke heer wil geen sterren hebben, is 't wel?’

‘Neen, geen sterren, maar weet Sima wel, wat nog mooier en schitterender is dan de maan?’

‘Ja, de *mata-hâri*.’¹⁾

‘Juist, de *mata-hâri* schijnt over dag en overal en doet de bloemen 't meeste goed, en als de blanke heer nu een bloem was, zou Sima dan niet willen, dat hij 't beste licht had?’

Een angstig gevoel ging door Sima's lichaam, juist als op dien dag, toen haar meester gewond werd.

‘De *boelan* (maan) geeft ook mooi licht,’ begon ze aarzelend, ‘en houdt veel van de bloem, o! zoo veel!’

‘Maar de bloem heeft de *mata-hâri* noodig, Sima, en de *mata-hâri* zal ook veel van de bloem houden.’

Toen zag Sima hem aan met een blik vol liefde en wanhoop te gelijk, toen werd 't haar pas recht duidelijk, wat haar blanke meester bedoelde.

Ze wierp zich op den grond en huilde en weeklaagde en riep Allah aan, doch Allah hoorde haar niet en toen ze opzag, merkte ze, dat haar meester niet meer bij haar was, en toen ging ze in zijn kamer, om hem te zoeken, doch hij was er niet.

En Ketjil, zijn jongen, was bezig zijn koffer uit te pakken en hij liet haar een plaat zien, en dat was 't portret van een mooie, witte dame, met een blank vel en dunne, fijne lippen en ze had een japon aan, die hals en armen bloot liet en Sima zag wel, dat ze wit waren.

En toen keek Sima in den spiegel en zag ze zichzelf; ze was ook wel mooi, maar heel bruin, en haar lippen waren dik, en toen werd ze zóó boos, dat ze een laars

1) Zon, letterlijk het oog van den dag.

van haar meester nam en daarmee den spiegel kapot gooide, want ze was boos op den spiegel, omdat hij haar zoo anders maakte dan de blanke vrouw.

En Ketjil vertelde haar, dat hun meester, toen hij in de bergen was, altijd met de blanke vrouw samen was geweest en dat hij een prachtige ring met een kostbaren steen uit Batavia had laten komen en haar dien gegeven had en dat dit als bewijs diende, dat zij van hem was voor altijd.

En Sima keek naar haar handen en er was geen ring aan, zij was dus niet van den blanken heer voor altijd.

En ze ging treurig naar de bijgebouwen en vroeg aan de oude kokki, of zij dien nacht bij haar mocht slapen, want zij wilde niet meer in 't groote huis blijven.

Er was een wolk opgekomen tusschen haar heer en de maan, en dan zou hij de maan toch niet kunnen zien.

Kokki, die al van Ketjil gehoord had, waarom Sima zoo treurig was, zeide, dat ze maar niet schreien moest, want dat er nog wel wat aan te doen was; doch Sima schudde haar hoofd, want ze wist, dat de stralen der maan niet krachtig genoeg zijn, om die der zon te overtreffen.

En de bloem keerde zich immers van zelf naar de zon.

Maar kokki zei, dat men de zon wel kon doen verdwijnen. Als Sima beloofde er niets van te zeggen en kokki haar nieuwe gouden oorknoppen gaf, dan zou zij (kokki) de witte mevrouw iets te drinken geven, waardoor ze dood zou gaan.

Zoodra ze kwam - en dat zou volgens Ketjil, heel gauw zijn - moest Sima weg en dan kon ze later terugkomen, als de blanke mevrouw onder de zwarte aarde zou liggen en haar plaats weer innemen in 't groote huis.

Maar Sima zei, dat ze 't niet wilde, omdat de blanke heer gezegd had, dat de zon goed was voor de bloem en dat de bloem de *mata-hâri* noodig had.

En ze zeide ook, dat ze weg wilde gaan, heel ver van hier, omdat ze de blanke mevrouw niet wilde zien.

‘De *boelan* en de *mata-hâri* schijnen nooit samen,’ zei ze.

Ketjil zeide, dat hij met haar mee wilde gaan en haar zou brengen naar het huisje van zijn moeder, dat heel ver weg - aan 't andere eind van Batavia lag, daar moest ze dan een maand lang blijven en dan zou hij met haar trouwen.

Hij zou wel weer een anderen dienst krijgen en dan zouden ze samen in een klein huisje wonen en Allah bidden, dat hij hun kindertjes zou schenken en dan zouden ze gelukkig zijn.

Maar Sima zou geen witte baadjes meer kunnen dragen, want dat stond niet voor de vrouw van een Inlander.

Sima zei, dat Ketjil heel goed was, maar, dat ze liever niet wilde trouwen, omdat ze altijd aan haar blanken heer zou denken, doch kokki werd boos en meende, dat 't heel dom van Sima zou zijn, als ze Ketjil's aanbod afsloeg.

Nu hun meester trouwen ging, kon ze moeielijk op het erf blijven en waar zou ze heen gaan?

En Ketjil zag haar heel verliefd aan en zei, dat hij Sima veel mooier vond dan de blanke mevrouw en dat het schijnsel van de maan liefelijker is dan het schelle licht van de zon.

En toen lachte Sima en zei dat Ketjil een domme jongen was en Ketjil was blij, omdat ze lachte en hij vertelde haar, hoe prettig ze 't zouden hebben met hun beidjes en ook, dat zij haar tandem moest laten zwart maken, want nu waren 't net tanden van een jongen hond en dat stond niet voor een getrouwde vrouw.

Maar Sima zei, dat ze nog niet getrouwd waren, waarop Ketjil echter geen acht sloeg. Hij ging weer in huis en

zeide tot zijn meester, die inmiddels terug was gekomen, dat hij weg wilde gaan en om zijn loon vroeg.

De blanke heer vroeg wel, waarom Ketjil weg wilde, doch deze zeide het niet.

Sima bleef in het bijgebouw tot het nacht was, toen sloop zij in het groote huis en ging zacht in de kamer van haar meester. Hij sliep rustig en voor zijn bed stond het portret van de blanke dame. En toen nam Sima een schaar uit een der laden en zich voorzichtig over hem heen buigende, knipte zij een krul van zijn voorhoofd af en verborg die tusschen haar baadje.

Toen deed zij de klamboe weer dicht, nam het portret der *mata-hari*, zooals ze haar noemde, en knipte het aan stukken; daarna maakte ze heur lange haren los en nam er de melatti uit, die ze er 's morgens in had gedaan, om hem feestelijk te ontvangen en ze nam er ook de haarnaald uit, die hij haar gegeven had en legde die bij de melatti, opdat hij kon zien, dat zij er geweest was.

Toen deed zij heur haar in een gewone *kondèh*, sloeg haar *slendang* er over heen, ging weer naar het bijgebouw en sliep er tot den volgenden ochtend.

Nog vóór het dag was, wekte Ketjil haar en samen gingen ze naar den *kampong*, waar zijn moeder woonde.

Ofschoon Sima in 't eerst veel tegenwerpingen maakte, zoo eindigde ze toch met aan Ketjil's wenschen toe te geven en korten tijd, nadat ze hun meester verlaten hadden, trouwden ze.

Weldra moest Sima erkennen, dat ze 't bijzonder goed getroffen had, want Ketjil was een uitstekende man voor haar.

Hij had een voordeeligen dienst bij een waschbaas en daar hij nooit dobbelde, bracht hij haar elke maand een groot loon mee.

Zij woonden in een aardig huisje in den *kampong* en toen zij er in kwamen, had Ketjil een *perkoetoet* in een kooi gekocht en had die boven aan een staak naast hun woning opgehangen ten einde alle kwade geesten af te weren.

Sima had altijd van bloemen gehouden en Ketjil zorgde steeds, dat zij versche melatti had voor haar *kondèh* en rozen om tusschen haar baadje te steken, dat rook zoo lekker en daar hield Ketjil ook van; maar Sima wilde hem nooit toestaan ze er zelf in te doen, want zij was bang, dat hij den haarlok zou zien, welken zij van den blanken heer had afgenomen en dien ze in een lapje had genaaid en altijd bij zich droeg.

Sima dacht nog heel dikwijls aan hem, eigenlijk altijd, als Ketjil uit was aan zijn werk, en dat was verkeerd, want in dien tijd had zij moeten bidden en Allah moeten vragen, om haar een kindje te zenden.

Nu deed Allah het niet en dat speet Ketjil, want hij hield veel van kinderen en hij zou het prettig hebben gevonden, als Sima hem een zoon had geschonken.

Sima had het zelf ook wel gewild en zij nam zich telkens voor, er offers voor te brengen, doch haar gedachten dwaalden altijd af.

En zoo ging een heele, lange tijd voorbij en Ketjil, die intusschen al *mandoer* (opzichter) was geworden, verdiende veel geld en hij had bamboe en hout gekocht en vroeg een week permissie en toen bouwde hij een nieuw huis met behulp van al de burens en van een Chineeschen timmerman.

Het was een flinke woning en er was een ruime galerij omheen gebouwd en Ketjil zeide, hoe aardig het zou wezen, als er een paar kindertjes in zouden spelen.

En hij bouwde er ook een stal bij voor een buffel, doch

hij kocht er nog geen, omdat hij geen zoon had, om er mee uit te gaan en op hem te passen.

En hij sprak er met den *hadji* (priester) over en deze zeide, dat hij maar een groot offer moest brengen en den *hadji* zelf een geschenk moest geven, dat zou misschien wel helpen.

Doch 't hielp niet, 't Nieuwjaar was al dikwijls gekomen en gegaan, doch Allah had hun geen kind gezonden, om hen op te vroolijken en hun ouden dag, als die komen zou, te verlevendigen.

En Sima en Ketjil hadden er beiden verdriet over, doch ze zeiden 't elkander niet.

Doch eindelijk, toen ze eens op een avond samen in hun kleine voorgalerij zaten, zeide Ketjil tot zijn vrouw: 'Sima, de buffel van Pa-Sidin in den *kampong* over de brug is vader geworden.'

'Zoo,' zei Sima, die in gedachten verzonken zat.

'En weet-je hoe dat komt?'

'Wel, ik denk, omdat de *parampoean-karbou* (vrouw-buffel) met wie hij gepaard was, hem kleintjes heeft geschonken.'

'Neen, dat is het niet, hij was al lang gepaard en toch werd hij geen vader, en toen heeft Pa-Sidin hem met een ander gepaard en nu is hij vader geworden.'

'Zoo,' zeide Sima weer, want ze wist niet, wat te antwoorden.

'Ja,' hernam Ketjil, 'en weet-je, wat ik toen dacht?'

'Neen, dat kan ik niet weten!''

'Wel, ik dacht, dat Allah misschien wil, dat ik doe als de buffel van Pa-Sidin en een andere vrouw neem, dan zou hij mij wellicht een zoon schenken om den steun te zijn van mijn ouderdom en voor mij te zien, als Allah 't licht uit mijn oogen wegneemt, en voor mij te werken, als mijn arm vermoeid zal zijn.'

‘Wil-je een andere vrouw nemen, Ketjil?’ vroeg Sima verschrikt, ‘ben je net als Hoan-Si-Tho, den Chinees en ben je mij moe?’

‘Neen, dat niet, ik vind je altijd nog mooi, je huid glimt 't meest van alle vrouwen uit den *kampong* en is als 't satijn, waarin de vrouw van den *Toewan Besaar* (Gouverneur-Generaal) gekleed is en je haar is zoo zwart als de hoed van den *Toewan Besaar* zelf, maar ik wil een zoon hebben en je schenkt mij er geen en Lamsja, de dochter van Pa-Sidin, is jonger dan jij en misschien zal Allah haar gebed verhooren, dat ze zeggen zal, als ze rijst stampet en als ze *sarongs* batikt. En haar wil ik nemen als vrouw en haar kinderen zullen de mijne zijn.’

‘En ik?’ vroeg Sima.

‘En jij zult ook bij mij blijven en ik zal je eeren tot je oud wordt en als Allah je bij zich roept, dan zullen mijn kinderen je de oogen toedrukken en ze zullen bloemen op je graf strooien, omdat ik je lief heb gehad.’

‘Neen, Ketjil,’ sprak Sima treurig, ‘dat zal niet zoo zijn, ze zullen bloemen strooien op het graf van Lamsja, omdat zij hun moeder was en ik zal hier in huis zijn, als de looze halmen op 't veld, die geen rijstkorrels bevatten en van geen nut zijn. En je zult je van mij afkeeren en je zult van Lamsja houden en haar zeggen, dat zij de mooiste huid en de mooiste haren heeft en dat wil ik niet hooren.’

Toen werd Ketjil boos, en 't was voor 't eerst, sedert zij hem kende en hij zeide, dat de *hadji* hem had gezegd, dat hij Lamsja als vrouw mocht nemen, omdat Allah aan elken Mahomedaan vier vrouwen toestond.

Hij verdiende nu geld genoeg om nog een vrouw te onderhouden en hij zou den volgenden dag vrijafnemen

en dan zou hij zijn beste baadje aantrekken en hij zou Pa-Sidin om de hand zijner dochter vragen.

En Sima zeide niets, doch ze zag, hoe hij zich den volgenden dag fraai aankleedde en den kris, dien hij van zijn vader geërfd had, achter in zijn sarong stak en zij wist, wat hij ging doen.

En toen hij weg was naar den *kampong* over de brug, hurkte zij neder op den grond en schreide zij, zooals Futsie geschreid had, en ze haatte Lamsja, zooals Futsie haar gehaat had.

Toen Ketjil 's middags thuis kwam, was Sima niet meer in huis en de burens zeiden, dat ze vertrokken was en Ketjil wist, dat ze niet terug zou komen.

Hij was er wel bedroefd om, maar niet erg, want Pa-Sidin had hem beloofd, dat hij Lamsja hebben mocht en hij vond haar nu toch mooier dan Sima.

En Lamsja woonde met hem in zijn huis en zij schonk hem een zoon en het werd vroolijk in de galerij, want een kinderstem weerklonk er en de stal bleef niet leeg, doch Ketjil kocht een buffel, want hij had nu een zoon, die op 't dier passen kon en hij was gelukkig.

En Sima liep weer door, zooals ze jaren geleden geloopt had, toen ze een kind was en niet wist, wat dood zijn beteekende, nu wist ze 't wel en ze bad Allah, dat hij haar zou doen sterven, doch eerst wilde ze haar blanken heer nog eens zien en ook Futsie.

En ze ging langs 't huis van Hoan-Si-Tho en ze vroeg aan een Inlandschen bediende of hij haar bij Futsie wilde brengen en deze vertelde haar, dat Futsie al lang dood was, want dat Allah haar tot zich had genomen, toen zij Hoan-Si-Tho een zoon had geschonken.

En Sima dacht, dat Futsie zeker van verdriet was gestorven, net als zij 't nu ging doen.

En ze liep verder, eerst door 't den *Kampong-Tjina*, waar ze de dikke Chineesche vrouw met den langen nagel had zien zitten en toen door den *Kampong arab*, waar een kind haar geslagen had en toen rustte ze weer, gelijk zij zooveel jaren geleden gerust had, en ze kocht wat eten, want nu had ze geld bij zich.

Ze moest nu niet neervallen van den honger als toen, want nu zou de blanke heer haar niet meer opnemen en haar *kaldoe* geven. Ze kocht dus een pisangblad vol rijst en *ikan* (visch) en toen ze 't opgegeten had, ging ze verder naar den *kampong opsir*.

Zonder moeite vond ze 't huis en ze zag, dat het bamboe, dat zij zelf bij 't hek had geplant, hoog opgeschoten was en door de opening tusschen de bladeren, kon ze de voorgalerij zien en al de menschen, die daar zaten.

Eerst zag ze een ouden heer, dat was de dokter, die haar blanken meester had aangeraden, om in de bergen te gaan.

O! die slechte man! Sima haatte hem, want als hij er niet geweest was, dan zou haar meester misschien nooit weg zijn gegaan en dan had hij de blanke vrouw niet gezien en dan was alles anders geweest.

Hij lachte en praatte en hij wist niet, dat Sima's oogen vol haat op hem gevestigd waren.

En naast hem stonden twee aardige kindertjes, een jongentje en een meisje, dat waren zeker de kinderen van den blanken heer, en de *njonja blanda*. Ze zagen er zoo lief uit, dat Sima ze wel had willen kussen, als ze maar niet zoo blank waren geweest, want ze had een afschuw voor de blanken, behalve voor dien eenen, dien ze zoo lief had gehad.

En toen ze verder keek, zag ze een mooie, groote dame en dat was zij zeker, die vreemde, die tusschen

hem en haar was gekomen. Sima wendde haar oogen af, want ze wilde haar niet zien.

Na een poosje keek ze weer en toen moest ze de hand voor haar mond houden om niet te schreeuwen, want daar zat haar blanke meester.

Hij nam juist een kopje aan van de mooie dame, doch met zijn linkerhand, want zijn rechterarm was stijf gebleven na zijn verwonding in Atjeh.

En op eens kwam dat alles weer voor Sima's geest, hoe zij hem gezocht had in den nacht en hoe ze hem eindelijk gevonden en opgepast had. De dokter in Atjeh had gezegd, dat hij zijn leven aan haar trouwe zorgen te danken had. Ze had hem dus gered, gelijk hij haar had gered, doch waarvoor?

Alleen maar, opdat hij gelukkig kon worden met die andere vrouw!

O! 't was afschuwelijk! Ze wilde naar de galerij toesnellen en bij hem gaan en die andere op zij duwen en zeggen, dat zij bij hem hoorde, want dat zij hem gered had van den dood op 't slagveld.

Doch, wat zou die andere dan doen, zou ze van verdriet sterven - evenals Futsie, of zou ze wegloopen zooals zij - Sima?

En de kinderen? Als zij voor hen zorgde, wat dan?

Maar dan zou hun moeder om hen treuren en zij zouden om hun moeder roepen, en ze zouden haar niet liefhebben, evenmin als Lamsja's kinderen haar zouden kunnen liefhebben.

En de blanke heer?

Zou hij weer van haar houden?

Immers neen, hij had behoefte gehad aan de *mata-hari*, dat had hij zelf gezegd.

Arme Sima, niemand had haar noodig!

Den volgenden ochtend kwam de oude kokki haar meester roepen; haar gezicht was grijs van angst en aandoening en haar oogen stonden strak.

Hij volgde haar in den tuin tot aan 't einde van den bamboe-haag en daar zag hij tusschen 't hooge gras in, een vrouw liggen.

Het scheen, dat ze in den modder aan den kant der sloot was gestikt, want ze was slechts gedeeltelijk nat en ze had niet in 't water gelegen. Verbaasd keek hij kokki aan.

'*Liat toewan*' (zie meneer), was alles, wat ze zeggen kon, terwijl ze op de saamgeknepen handen der vrouw wees.

Heur haren hingen over haar schouders en borst en de uiteinden er van hield ze vast; doch toen hij haar hand losmaakte, zag hij, dat ze er ook een blonden lok in omklemd hield en toen hij aandachtig in 't doode gelaat keek, zag hij, dat 't Sima was.

Allah had haar gebed ditmaal verhoord, ze was gestorven!

In de duisternis was ze uitgegleden en daar ze niet om hulp wilde roepen, had niemand er iets van gemerkt.

Haar blanke meester zag haar nog eens met weemoed aan, toen sloot hij haar de trouwe oogen en ging in huis.

Eenige minuten later wist iedereen in den *kampong opsir*; dat er een vrouw dood was gevonden op 't erf van kapitein Muller, doch men sloeg er niet veel acht op.

't Was maar een baboe!

